

Bilans
Kapitału
Ludzkiego

2012

Wykształcenie, praca, przedsiębiorczość Polaków

Na podstawie badań zrealizowanych w 2012 roku
w ramach III edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego

Szymon Czarnik, Konrad Turek

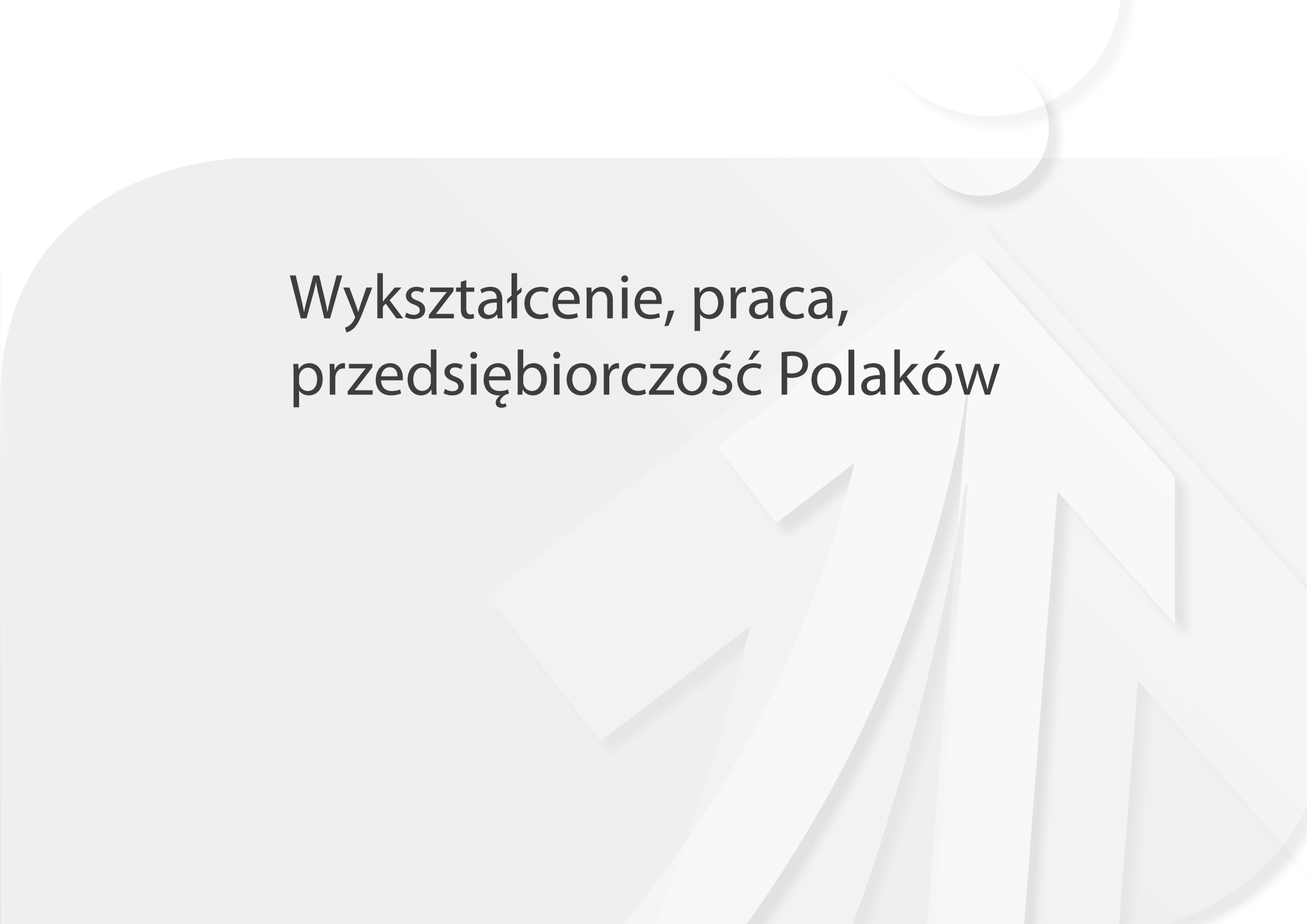

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Wykształcenie, praca, przedsiębiorczość Polaków

Wykształcenie, praca, przedsiębiorczość Polaków

Raport z badania ludności realizowanego w 2012 roku
w ramach III edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego

Szymon Czarnik, Konrad Turek

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
Warszawa 2012

Publikacja powstała w ramach projektu badawczego „Bilans Kapitału Ludzkiego” realizowanego wspólnie przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości i Uniwersytet Jagielloński (Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych).

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Publikacja bezpłatna.

Poglądy i opinie przedstawione w publikacji nie odzwierciedlają stanowiska Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości a jedynie stanowiska autorów.

© Copyright by Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

© Copyright by Uniwersytet Jagielloński

Wydawca:

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

ul. Pańska 81/83

00-834 Warszawa

tel.: 022 432 80 80

faks: 022 432 86 20

biuro@parp.gov.pl

www.parp.gov.pl

Projekt graficzny i skład: Łukasz Pawlak www.requiemstudio.pl

ISBN 978-83-7633-190-4

Publikacja elektroniczna dostępna na stronie internetowej www.bkl.parp.gov.pl

Wydanie I

Nakład: 500 egz.

Warszawa 2012

Spis treści

Wstęp	6
Główne wnioski	9
Metodologia badania ludności	19
ROZDZIAŁ 1 – Sytuacja zawodowa	27
ROZDZIAŁ 2 – Prowadzenie działalności gospodarczej	39
ROZDZIAŁ 3 – Wykształcenie	59
ROZDZIAŁ 4 – Poszukiwanie pracy	71

W 2012 r. zrealizowano III edycję badań w ramach projektu badawczego *Bilans Kapitału Ludzkiego* prowadzonego przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości i Uniwersytet Jagielloński. Niniejszy raport tematyczny jest jednym z czterech, które jako pierwsze przekazujemy opinii publicznej. Wspomniane cztery raporty, to:

- „Pracodawcy o rynku pracy” – raport prezentujący wyniki zarówno sondażu przeprowadzonego na losowej próbie pracodawców, jak i badania ofert pracy publikowanych na wyspecjalizowanych portalach internetowych oraz przekazywanych za pośrednictwem Powiatowych Urzędów Pracy.
- „Wykształcenie, praca, przedsiębiorczość Polaków” – raport oparty na wynikach badania ludności w wieku produkcyjnym.
- „Oczekiwania pracodawców a pracownicy jutra” – raport poświęcony sytuacji osób młodych, kończących edukację i wchodzących na rynek pracy (wykorzystano wyniki sondażu pracodawców, jak również analizy dotyczące zmian zachodzących w zakresie kształcenia formalnego pod kątem kierunków kształcenia w oparciu o dostępne zasoby informacyjne Głównego Urzędu Statystycznego i Systemu Informacji Oświatowej).
- „Kształcenie przez całe życie” – raport poświęcony aktywności edukacyjnej Polaków po zakończeniu kształcenia formalnego i aktywności przedsiębiorstw w zakresie kształcenia pracowników; raport ten oparty jest w części na sondażu ludności w wieku produkcyjnym oraz sondażu pracodawców, lecz przede wszystkim zawiera przegląd wyników z badania firm działających na rynku szkoleniowym.

Problematyka poruszana w wymienionych powyżej raportach przeglądowych znajdzie swoje odbicie także w raporcie głównym, w którym prezentujemy w sposób pogłębiony wybrane zagadnienia z tych obszarów. Co istotne, w raporcie tym większy nacisk kładziemy na wnioski wynikające z kumulacji wyników pochodzących z wszystkich trzech edycji badań. Ra-

porty tematyczne służą przeglądowi wyników i włączeniu ich do debaty publicznej. Dlatego autorzy zwracają w nich niekiedy szczególną uwagę na dane, które niejako „idą pod prąd” tezom stawianym w dyskursie o rynku pracy.

Należą do nich m.in. interesujące wyniki porównań dotyczących poziomu dochodów mężczyzn i kobiet zatrudnionych jako pracownicy najemni i prowadzących działalność gospodarczą na własny rachunek, a więc wówczas, gdy nie może być mowy o dyskryminacji przez pracodawcę. To dobry przyczynek do dalszej analizy mechanizmów stojących za niższym wynagrodzeniem kobiet na rynku pracy.

Innym przykładem jest duży odsetek pracodawców zadowolonych z efektów własnych inwestycji w kursy i szkolenia dla swoich pracowników, co odbiega od opinii lansowanych w debacie publicznej wskazujących na małą wartość dostępnych szkoleń. Stoi to także w opozycji do opinii samych firm szkoleniowych, które dostrzegają problem jakości szkoleń jako najbardziej palący. Wygląda na to, że satysfakcja ze szkolenia i jego dopasowanie do potrzeb zależy od tego, czy jest finansowane ze środków publicznych trafiających bezpośrednio do oferujących szkolenia, czy ze środków inwestowanych przez pracodawców w pozyskanie potrzebnej usługi edukacyjnej.

Ciekawe jest niewątpliwie również to, że największy odsetek pracodawców planujących zatrudnienie dodatkowych pracowników jest wśród właścicieli firm najmłodszych, do 5 lat na rynku, i wyraźnie rośnie wraz ze wzrostem liczby już zatrudnianych osób, także wśród firm najmniejszych. Wyniki takie uzyskano w analizie odpowiedzi osób prowadzących działalność gospodarczą na własny rachunek, którzy trafili do próby w badaniu ludności w wieku produkcyjnym.

Wyniki III edycji badań pozwalają także na uznanie za słuszne stwierdzenia, że lepszy poziom wykształcenia wyraźnie poprawia szanse na znalezienie

pracy oraz gwarantuje lepsze zarobki – dzieje się tak mimo lansowanych ostatnio tezy, że „nie matura, lecz chęć szczerą...”, gdzie słowo matura dobrze zastąpić jest dyplomem szkoły wyższej. Zjawisko to ma swoje „drugie dno”, o czym więcej w raporcie głównym.

Intrygujących danych dostarcza analiza oczekiwań pracodawców w stosunku do osób młodych: okazuje się, że wbrew obiegowym opiniom pracodawcy są racjonalni i są przygotowani na to, że młodzi ludzie, którzy opuszczają szkołę nie mogą mieć takiego doświadczenia, jakie zdobywa się po kilku latach pracy. Warto zwrócić na to uwagę, choćby w obliczu powtarzanych zarzutów co do nierealnego charakteru oczekiwań pracodawców względem kandydatów do pracy. Inna sprawa, że w związku z tym absolwenci mają trudniejszy dostęp do stanowisk, które rzeczywiście wymagają doświadczenia. Niewątpliwie liczy się w tym przypadku wysokość nakładów, które trzeba ponieść, aby nowy, młody pracownik był w stanie wykonywać powierzone mu zadania.

Na konfrontację z faktami zasługuje kwestia szeroko ostatnio dyskutowanych „umów śmieciowych”. Warto zapoznać się z wynikami pokazującymi, że osoby pracujące na umowy cywilno–prawne mają cechy, które wyraźnie odróżniają je od osób procujących w oparciu o umowy o pracę – zwykle są to osoby zdecydowanie młodsze, stanu wolnego, bez dzieci, wyrażają większą chęć posiadania elastycznego czasu pracy, a co trzecia z nich kształci się formalnie (w przeciwieństwie do 4% wśród „etatowców”). Poza tym, nawet wśród młodych, którzy zakończyli naukę, to wcale nie jest dominująca forma zatrudnienia, a z upływem czasu występuje coraz rzadziej. Może zatem: nie taki diabeł straszny?

Bardzo mocna jest teza wskazująca na „fiasko aktywizacji zawodowej”, oparta na danych pokazujących, że przy niezmiennym poziomie wskaźnika zatrudnienia mamy do czynienia ze zmniejszaniem się udziału osób nieaktywnych zawodowo na rzecz wzrostu... stopy bezrobocia. To zagadnienie

jest bardziej złożone, ale warto formułować zdecydowane sądy, aby nie ograniczać się do rutynowego powielania działań i otworzyć się na innowacje także w dziedzinie polityki rynku pracy.

Niestety potwierdzają się rozmaite doniesienia wskazujące na systematycznie rosnące w latach 2011–2012, w porównaniu z 2010 r., oczekiwania wśród pracodawców, że zatrudnienie się zmniejszy w ciągu najbliższych 12 miesięcy. Nasz raport nie zaskakuje w tym względzie, choć bardzo byśmy tego chcieli.

W tym miejscu nie wskazujemy konkretnych raportów, w których zamieszczone są poszczególne informacje. Zachęcamy do lektury wszystkich raportów tematycznych. Tezy lepiej jest poznać w szerszym kontekście prezentowanych danych. Namawiamy zatem do przejrzenia tabel z wynikami i komentarzy do nich, a nie tylko głównych wniosków – jesteśmy przekonani, że będzie to dobrze wykorzystany czas.

Raporty tematyczne oparte są bazują przede wszystkim na danych terenowych gromadzonych na potrzeby projektu przez firmę. Należy podkreślić, że Millward Brown SMG/KRC dokłada wszelkich starań, aby zebrać dane od jak największej liczby wylosowanych osób czy firm mimo iż stale obniża się w naszym kraju gotowość jednostek do udziału w badaniach. To istotne, ponieważ wysoki poziom realizacji wylosowanej próby to podstawa do tego, aby po dodatkowej statystycznej obróbce można było uznać prezentowane wyniki za reprezentatywne. Przywiązujemy do tego bardzo dużą wagę i mamy w Millward Brown SMG/KRC partnera, który dobrze to rozumie. Prowadzone badania stanowią duże wyzwanie logistyczne, któremu może sprostać jedynie duża, dobrze zorganizowana firma badawcza. Sposób realizacji badań jest zasadniczo taki sam, a więc osoby, które znają warsztat BKL z raportów z lat poprzednich mogą przyjąć, że poza szczegółowymi danymi raportującymi przebieg badań terenowych posiadają wiedzę na temat metodologii badania. Każdy raport tematyczny

zawiera ponadto syntetyczną notę metodologiczną, która omawia kwestię źródeł danych. Zawsze publikujemy też odrębny raport metodologiczny. W tym roku wprowadziliśmy pewne modyfikacje do kwestionariuszy. Hołdujemy zasadzie porównywalności wyników, a jej podstawą jest trwałość i niezmiennosc narzędzia pomiaru, którym jest kwestionariusz. Większość dokonanych przez nas zmian służy temu, aby uzupełnić informacje, a zatem można przyjąć, że nie wpływa na porównywalność. Z premedytacją zmieniliśmy w tym roku wskaźnik partycypacji w kształceniu, zakłócając tę porównywalność. Niemniej jesteśmy przekonani, że należało to zrobić, aby lepiej monitorować sytuację i zmiany w tym zakresie w przyszłości, tym bardziej, że przed nami jeszcze dwie edycje badań. Wprowadzone modyfikacje są szczegółowo omówione w raporcie poświęconym uczeniu się przez całe życie.

Zachęcamy do zapoznania się z wszystkimi raportami tematycznymi przygotowanymi w tym roku w ramach projektu badawczego *Bilans Kapitału Ludzkiego*. Życzymy owocnej lektury. Będziemy wdzięczni za komentarze i opinie, które można przesyłać na adres: bkl@parp.gov.pl

Autorzy

SYTUACJA ZAWODOWA

SYTUACJA ZAWODOWA W 2012 R. WEDŁUG DEKLARACJI BADANYCH

Bazując na deklaracjach badanych osób, wśród Polaków i Polek w wieku produkcyjnym:

- 10,9% nadal się uczy,
- 61,7% pracuje zawodowo (w tym 4,2% w niepełnym wymiarze godzin, a 2,1% ma przerwę w pracy),
- 13,6% jest bezrobotnymi,

- 6,7 % zajmuje się domem,
- 6,7 % jest na rencie,
- 4,8% jest na emeryturze.

Mniej więcej co czwarta osoba określająca się jako bezrobotna, w myśl definicji przyjętej w Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności, powinna de facto zostać uznana za nieaktywną zawodowo.

SYTUACJA ZAWODOWA POLAKÓW W LATACH 2010–2012 WEDŁUG DANYCH O ZATRUDNIENIU

W latach 2010–2012 odsetek osób pracujących utrzymywał się na poziomie zbliżonym do 60%. W tym samym okresie zmniejszał się udział osób nieaktywnych zawodowo (z 32% do 28%), przy równoczesnym wzroście odsetka bezrobotnych (z 8% do 12%). Generalnie, mamy więc do czynienia z fiaskiem aktywizacji zawodowej, co przejawia się głównie we wzroście odsetka bezrobotnych przy względnie stałej stopie zatrudnienia.

W przypadku najstarszej grupy wiekowej występuje odmienna sytuacja. Wśród osób w wieku 55–59/64 lata aktywizacji zawodowej (spadek nieaktywnych z 60% do 50% między 2010 i 2012 r.) towarzyszy zarówno wzrost stopy zatrudnienia (z 35% do 42%), jak i wzrost odsetka bezrobotnych (z 4% do 8%). Zjawisko to jest szczególnie wyraziste w grupie kobiet: w latach 2010–2012 odsetek nieaktywnych zawodowo pań w wieku 55–59 lat spadł z 6% do 52%, z czym wiązał się wzrost odsetka pracujących (z 30% do 41%) i bezrobotnych (z 3% do 7%).

JAK PŁEĆ I WIEK WARUNKUJĄ SYTUACJĘ ZAWODOWĄ?

Sytuacja zawodowa kobiet i mężczyzn jest najbardziej zróżnicowana w okresie prokreacji, czyli mniej więcej w przedziale wiekowym 25–35 lat. Mężczyźni ok. 33 roku życia mają najniższy odsetek nieaktywnych zawodowo (poniżej 5%) i najwyższy wskaźnik zatrudnienia (powyżej 85%). W grupie kobiet w tym wieku ponad 20% jest nieaktywnych zawodowo,

a wskaźnik zatrudnienia wynosi ok. 65%. Charakterystyczne jest to, że w kolejnych kategoriach wiekowych różnice te systematycznie maleją i ok. 46 roku życia następuje całkowite zrównanie mężczyzn i kobiet pod względem wskaźnika aktywności zawodowej, zatrudnienia, jak również odsetka bezrobotnych.

FORMY ZATRUDNIENIA

75% pracujących jest zatrudnionych na umowę o pracę, a 18% prowadzi własną działalność gospodarczą (w tym 7% działalność rolniczą).

Wśród osób poniżej 25 roku życia istotną rolę odgrywają praktyki i staże zawodowe (10% mężczyzn i prawie 20% kobiet brało w nich udział w ostatnich 12 miesiącach).

Umowy cywilno–prawne (zlecenia i o dzieło) zdecydowanie najczęściej występują w grupie osób najmłodszych – taką formę zatrudnienia w minionych 12 miesiącach zadeklarowało prawie 20% osób poniżej 25 roku życia i niespełna 7% osób od 25 roku wzwyż. W porównaniu do osób zatrudnionych wyłącznie na umowę o pracę, zatrudnieni jedynie na umowę cywilno–prawną:

- są przeciętnie o ok. 8 lat młodszy,
- zdecydowanie częściej są stanu wolnego i zdecydowanie rzadziej mają dzieci na utrzymaniu,

- prawie 10–krotnie częściej nadal się uczą (zwłaszcza studiują),
- wyrażają nieco większą chęć elastycznego czasu pracy.

Pod względem wieku, stanu cywilnego i dzieci na utrzymaniu bardzo podobnie wygląda grupa osób pracujących bez formalnej umowy. Wśród osób deklarujących pracę w szarej strefie znikomy jest udział osób z wyższym wykształceniem (zaledwie 3% w porównaniu do 18% ludności w wieku produkcyjnym).

Pod względem formy zatrudnienia obserwujemy także znaczące różnice między płciami. Niezależnie od kategorii wiekowej mężczyźni wyraźnie częściej prowadzą samodzielną działalność gospodarczą – ta różnica jest szczególnie widoczna w przypadku działalności pozarolniczej. Powszechniejsza wśród mężczyzn jest również praca w szarej strefie, bez podpisywania formalnej umowy. Natomiast kobiety wyraźnie częściej od mężczyzn odbywają praktyki i staże oraz nieco częściej pracują w oparciu o umowy cywilno–prawne.

PROWADZĄCY WŁASNĄ DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ

PRZEDSIĘBIORCY NA TLE INNYCH KATEGORII PRACOWNIKÓW

Osoby pracujące „na swoim” różnią się od pozostałych pracowników po wieloma względami. Częściej występują w tej grupie mężczyźni i osoby o ustabilizowanej sytuacji rodzinnej. Wśród przedsiębiorców obserwujemy większy odsetek osób korzystających z Internetu i wyższe deklarowane zarobki (jak również większe ich zróżnicowanie) niż u pozostałych osób aktywnych zawodowo. Czynnikiem znacząco związanym z działalnością gospodarczą jest też posiadanie prawa jazdy.

Połowa przedsiębiorców miała w przeszłości doświadczenia z pracą etatową, a co dziesiąty przedsiębiorca łączy prowadzenie własnej firmy z pracą

etatową. Warto zauważyć, że w liczbach bezwzględnych przejścia z pracy etatowej do własnej działalności są nieco częstsze niż te w przeciwnym kierunku.

Choć trudno rozstrzygnąć co jest przyczyną a co skutkiem, osoby prowadzące własną działalność gospodarczą oceniają swoje kompetencje zdecydowanie wyżej niż osoby zatrudnione na etacie. Przewaga przedsiębiorców najsilniej uwidacznia się pod względem kompetencji kierowniczych, a następnie samoorganizacyjnych; najslabiej zaś – pod względem umiejętności językowych oraz sprawności fizycznej.

BRANŻE DZIAŁALNOŚCI

Najpopularniejsze branże działalności to handel (bez sprzedaży i naprawy pojazdów) (22%), budownictwo (16%), przetwórstwo przemysłowe (11%), oraz działalność usługowa (11%). Występują przy tym charakterystyczne różnice między płciami. Kobiety niemal dwukrotnie częściej niż mężczyźni prowadzą firmy handlowe i prawie pięciokrotnie częściej firmy zajmujące się opieką zdrowotną. Do branż zdecydowanie popularniejszych wśród mężczyzn należą budownictwo, transport i gospodarka magazynowa oraz sprzedaż i naprawa pojazdów. W kilku przypadkach, głównie w grupie kobiet, mamy do czynienia ze zróżnicowaniem ze względu na wiek. Udział działalności edukacyjnej oraz profesjonalnej, naukowej i technicznej, jak

również branży usługowej i transportowej wyraźnie rośnie w młodszych pokoleniach kobiet. Najbardziej widoczne jest to w przypadku działalności edukacyjnej: zajmuje się nią zaledwie jedna na 100 kobiet w wieku 50+, jedna na 20 w wieku 35–49 lat i jedna na 10 poniżej 35 roku życia.

Przeciętny staż firmy jest najwyższy dla zawodów rolniczych; „najmłodsze” firmy należą do specjalistów nauczania oraz specjalistów ds. ekonomii i zarządzania, a także personelu z dziedziny prawa, spraw społecznych i kulturalnych oraz techników–informatyków.

PRZESZKODY W PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI

Najczęściej wskazywane przez przedsiębiorców problemy to te związane z funkcjonowaniem państwa, czyli: zbyt duże obciążenia podatkowe oraz uciążliwe przepisy prawne (łącznie 41% wskazań); dość często pojawiały się też odniesienia do zbyt dużej konkurencji (19%) oraz złej sytuacji finansowej firmy (13%). Pozostałe wskazania miały charakter marginalny.

Właściciele firm pozarolniczych znacznie częściej niż rolniczych wymieniali trudności związane z wysokością podatków, uciążliwymi przepisami prawnymi i silną konkurencją; firmy rolnicze relatywnie silnie akcentowały złą sytuację finansową. Młode pokolenie przedsiębiorców jest szczególnie wrażliwe na wysokość danin podatkowych (zgłasza to jako problem prawie 40% przedsiębiorców poniżej 35 roku życia i ok. 20% pięćdziesięciolatków i starszych).

POWODY ZAMYKANIA DZIAŁALNOŚCI

Najczęściej deklarowana przyczyna rzeczywistego zamknięcia działalności gospodarczej była silnie uzależniona od typu działalności. W przypadku działalności rolniczej był to przede wszystkim stan zdrowia (40%), zła sytuacja finansowa (19%) oraz „inne powody” (w tym zwłaszcza niskie ceny zbytu, podjęcie innej pracy lub przejście na rentę strukturalną). W przypadku firm pozarolniczych na plan pierwszy wysuwa się zła sytuacja finansowa (28%), a następnie zbyt duża konkurencja oraz „inne powody” (po 17%); znaczący odsetek byłych przedsiębiorców wskazywał też na zbyt wysokie podatki (9%) i uciążliwe przepisy prawne (7%).

W przypadku działalności rolniczej coraz rzadziej powodem jej zakończenia jest zła sytuacja finansowa. O ile powód ten podawało 28% przedsiębiorców rolniczych, którzy zakończyli działalność przed 2000 r., o tyle wśród zamykających działalność w latach 2010–2012 było to już jedynie 7%. Radykalnie wzrósł natomiast udział tych, którzy deklarowali zaprzestanie działalności w związku z zaawansowanym wiekiem (1% dla firm zamkniętych przed 2010 r. i 21% dla lat 2010–2012).

ROZWÓJ

W przypadku firm pozarolniczych przedsiębiorcy pytani o przyszłość w prawie 80% prognozowali zwyczajną kontynuację działalności, w 15% – jej rozszerzenie, w ponad 3% – ograniczenie, a poniżej 3% – zakończenie. Przewidywany rozwój firmy, w tym zwłaszcza rozwój związany z zatrudnieniem nowych pracowników zależał głównie od długości funkcjonowania firmy na rynku oraz od liczby aktualnie zatrudnianych pracowników. Generalnie, właściciele młodszych firm zatrudniający więcej ludzi byli bardziej skłonni

do deklaracji o spodziewanym wzroście zatrudnienia. Wśród prawie 40 firm zatrudniających przynajmniej 3 pracowników i działających na rynku nie dłużej niż 5 lat prawie połowa spodziewała się zwiększenia zatrudnienia, podczas gdy wśród ponad 300 firm zatrudniających co najwyżej jednego pracownika i działających od ponad 10 lat wzrostu zatrudnienia oczekiwało zaledwie 3% przedsiębiorców.

POSZUKIWANIE PRACY

STOPA BEZROBOCIA REALNEGO (AKTYWNI POSZUKUJĄCY PRACY WEDŁUG DEFINICJI BAEL)

W okresie realizacji trzeciej edycji badań BKL, a więc w drugim kwartale 2012 r., stopa bezrobocia wyniosła 16,4%, co oznacza, że liczba bezrobotnych osiągnęła poziom około 2,88 mln. W porównaniu do 2011 r. stopa bezrobocia wzrosła znacząco – aż o 2,9 punktu procentowego, czyli przybyło około pół miliona bezrobotnych. Wśród bezrobotnych aktywnie poszukujących pracy jedynie 66% zarejestrowało się w Urzędach Pracy jako osoby bezrobotne.

Stopa bezrobocia pozostaje wyższa wśród kobiet. W 2012 r. wyniosła ona 17,6% (1,43 mln), a wśród mężczyzn – 15,3% (1,46 mln).

Najwyższą stopę bezrobocia odnotowano na wsi i w miastach do 10 tys. mieszkańców. Najniższa stopa bezrobocia była natomiast w dużych miastach. Najwyższą stopę bezrobocia zaobserwowano w województwie podkarpackim (25,2%) i warmińsko-mazurskim (24,3%), a najniższą w śląskim (10,6%), wielkopolskim (10,7%) i pomorskim (12,1%). Najwięcej bezrobotnych w wartościach bezwzględnych było w województwie mazowieckim (359 tys.) i śląskim (326 tys.).

Największy udział bezrobotnych był wśród osób młodych – w wieku 18–24 lata – i wyniósł aż 37%. W kategorii wiekowej 25–29 utrzymywał się on jeszcze na wysokim poziomie 20%, jednak wśród kolejnych kohort wiekowych aż do 50 roku życia stabilizował się w granicach 12%. Następnie wzrastał do poziomu około 15%.

Najwyższy poziom bezrobocia odnotowano w grupie osób z wykształceniem gimnazjalnym lub podstawowym. Wyniósł on aż przeszło 36% i był o ponad 13 p.p. wyższy niż rok temu. Najniższa stopa bezrobocia występowała natomiast wśród osób z wykształceniem wyższym (8%).

Wśród osób z wyższym wykształceniem zdecydowanie najniższą stopę bezrobocia odnotowano w przypadku absolwentów studiów matematycznych, statystycznych, fizycznych, inżynierjno-technicznych i medycznych. Oscylowała ona pomiędzy 1% i 5%. Na drugim końcu uplasowały się osoby po kierunkach usługowych dla ludności – w tym przypadku stopa bezrobocia wyniosła aż 18%, społecznych oraz rolniczych, leśnych i rybackich (niecałe 12%).

CZAS POSZUKIWANIA PRACY PRZEZ BEZROBOTNYCH

Odsetek poszukujących pracy dłużej niż 12 miesięcy wynosił wśród bezrobotnych aż 48%. Dłużej niż 25 miesięcy szukał pracy co trzeci bezrobotny.

Przeciętny czas poszukiwania pracy wyraźnie wzrastał wraz z wiekiem respondentów. Dla wszystkich badanych bezrobotnych wynosił 26 miesięcy (mediana była jednak dużo mniejsza i wyniosła 12 miesięcy). W grupie 18–24-latków średni czas poszukiwania pracy wynosił około 12 miesięcy (mediana = 6), w grupie 35–44 lata już 27 miesięcy (mediana = 18), natomiast w grupie 55–64 lata aż 49 miesięcy (mediana = 27). Należy podkreślić, że w grupie osób powyżej 50 roku życia około połowa poszukiwała pracy dłużej niż 2 lata.

W 2012 r. najwyższy odsetek długotrwale poszukujących pracy występował w województwach: podkarpackim (niezmiennie od 2010 r.), świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim, śląskim, opolskim, zachodniopomorskim, lubelskim, kujawsko-pomorskim i mazowieckim. Tam ponad połowa bezrobotnych szukała pracy od ponad roku. We wszystkich tych województwach odnotowano wzrost w porównaniu do identycznego okresu w 2011 r. Z kolei najmniejszy udział długotrwale poszukujących pracy wśród bezrobotnych zaobserwowano w województwie pomorskim i wielkopolskim (36%).

POWODY I BARIERY POSZUKIWANIA PRACY PRZEZ BEZROBOTNYCH

We wszystkich trzech dotychczasowych edycjach badań do głównych powodów poszukiwania pracy przez bezrobotnych należało zwolnienie z poprzedniej pracy, chęć powrotu do pracy po przerwie oraz chęć podjęcia pierwszej pracy w życiu. W 2012 r. bezrobotni powyżej 35 roku życia najczęściej wskazywali: zwolnienie z poprzedniej pracy oraz chęć powrotu do pracy po przerwie (odpowiedziało tak trzy czwarte badanych).

Wśród głównych barier w podjęciu pracy najczęściej wymieniano czynniki „zewnętrzne”: brak odpowiednich ofert pracy (89%) oraz brak kontaktów i znajomości (73%). O wiele rzadziej wskazywano na braki kompetencyjne:

niedostateczne doświadczenie (41%), brak certyfikatów i uprawnień (40%), poziom wykształcenia (35%).

Identycznie jak przed rokiem, jedynie 6% kobiet podało swoją płeć jako czynnik utrudniający im podjęcie pracy. Wiek, jako bariera, na poziomie ogólnym został wskazany przez 16% bezrobotnych kobiet i 20% bezrobotnych mężczyzn. O ile jednak wśród młodszych był wymieniany rzadko, to jednak już od pokolenia czterdziestolatków odsetek wskazań rósł gwałtownie. W grupie wiekowej 50–59/64 lata wynosił on 52%.

SPOSOBY POSZUKIWANIA PRACY WŚRÓD BEZROBOTNYCH

Najpopularniejszym sposobem poszukiwania pracy przez bezrobotnych (w ciągu ostatniego miesiąca) była pomoc rodziny lub znajomych (75% badanych), pomoc urzędów pracy (67%) i bezpośredni kontakt z pracodawcą (55%). Wśród najmłodszych bezrobotnych dużo większe znaczenie niż w starszych grupach wiekowych odgrywał Internet – dotyczy to zarówno publikowania własnych ogłoszeń, jak i odpowiadania na oferty zamieszczone w sieci.

Do tej pory 72% badanych kiedykolwiek korzystało z usług Powiatowego Urzędu Pracy. Jedynie 9% korzystało z usług prywatnych biur pośrednictwa pracy.

POPZEDNI I POSZUKIWANY OBECNIE ZAWÓD OSÓB BEZROBOTNYCH

W 2012 r. 15% badanych bezrobotnych było gotowych podjąć każdą pracę (w 2011 r. było to 12%). Duże znaczenie dla rodzaju poszukiwanej pracy miała płeć badanego. Mężczyźni wymieniali głównie zawody robotnicze i fizyczne (robotnicy wykwalifikowani – 29%; robotnicy niewykwalifikowani – 24%; operatorzy – 11%). Bezrobotne kobiety zdecydowanie najczęściej wyszczególniały zawody usługowe (aż 36%), m.in. zawody sprzedawczyń (25%) i pracowniczek usług osobistych. Dopiero w dalszej kolejności znajdowały się zawody biurowe (głównie zawody sekretarek, operatorek urzędów biurowych), specjalistyczne, średniego szczebla i robotnicze niewykwalifikowane (głównie pomoce domowe i sprzątaczkę).

Najmłodszy bezrobotni częściej niż pozostali szukali pracy w zawodach usługowych i jako sprzedawcy. Zawody robotnicze, zarówno wykwalifikowane, jak i niewykwalifikowane, najczęściej pojawiały się w deklaracjach osób w wieku średnim, a przede wszystkim – starszym, po 50 roku życia.

12% bezrobotnych nie pracowało wcześniej w żadnej formie – nawet na umowę zlecenie, bez umowy, za granicą, czy też w formie staży lub praktyk. 39% bezrobotnych poszukiwało pracy w grupie zawodowej (ISCO-1), w której poprzednio pracowało, natomiast 36% zamierzało szukać pracy w innym zawodzie niż poprzednio przez nich wykonywany. Z kolei 13% osób, które do tej pory pracowało, zadowoliliby się każdą pracą.

Co piąty bezrobotny rozważał możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej. Częściej były to osoby z wyższym wykształceniem i osoby młodsze, poniżej 35 roku życia. Niemniej, jedynie 12% wyrażających takie deklaracje poczyniło jakiegokolwiek starania w tym względzie w ciągu ostatnich 4 tygodni.

Zdecydowana większość bezrobotnych (79%) byłaby skłonna przyuczyć się do nowego zawodu.

OCZEKIWANIA PŁACOWE BEZROBOTNYCH

Oczekiwanie płacowe bezrobotnych niemal nie zmieniły się od poprzedniego roku. Przeciętna pensja, którą osoby bezrobotne uznałyby za zadowalającą wynosiła w 2012 r. nieco ponad 2000 zł netto, „na rękę”. Przeciętna najniższa pensja, za jaką zdecydowałiby się pracować bezrobotni wynosiła niecałe 1500 zł. Najwyższa pensja, na jaką mogliby liczyć badani przy dużym szczęściu wynosiła w ich opinii średnio 2733 zł.

Najniższe aspiracje płacowe, podobnie jak w poprzednich edycjach badań, mieli bezrobotni w województwie kujawsko-pomorskim (ponad 1774 zł).

Z kolei najwyższe odnotowano w zachodniopomorskim (2252 zł), mazowieckim, dolnośląskim i małopolskim.

Oczekiwanie płacowe rosły wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia. Kobiety w każdej grupie wiekowej niżej szacowały swoje szanse zarobkowe. Oczekiwanie płacowe wobec zadowalającej pensji wynosiły 88% oczekiwań mężczyzn.

BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI W URZĘDACH PRACY

Stopa bezrobocia rejestrowanego (w oparciu o deklaracje respondentów dotyczące zarejestrowania w Powiatowych Urzędach Pracy) wyniosła 14,6%. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła według tych oszacowań około 2,5 mln. Największy odsetek zarejestrowanych bezrobotnych występował wśród aktywnych zawodowo mieszkańców warmińsko-mazurskiego (24%) i podkarpackiego (24%), a najniższy wśród Wielkopolan i mieszkańców Opolszczyzny (niecałe 9%).

Jako bezrobotnych aktywnie poszukujących pracy można uznać jedynie 76% zarejestrowanych bezrobotnych. Z kolei aż 20% to osoby nieaktywne

zawodowo, czyli takie, które nie pracują i nie szukają pracy aktywnie. 16% zarejestrowanych bezrobotnych przyznało, że aktualnie nie poszukuje pracy w ogóle.

Co dziesiąty respondent zarejestrowany jako bezrobotny w urzędzie pracy pracował w ciągu ostatniego roku bez formalnej umowy o pracę. Taka forma pracy była popularna przede wszystkim w województwie podlaskim (25%), a także śląskim i mazowieckim.

PRACUJĄCY POSZUKUJĄCY NOWEJ PRACY

Identycznie jak rok temu i dwa lata temu, nowej pracy poszukiwało 8% Polaków (1,2 mln). Najczęściej były to osoby młode – w grupie wiekowej 18–29 lat około 15% chciało zmienić pracodawcę. W kolejnych grupach wiekowych odsetek ten spadał do kilku procent.

Jedna trzecia osób pragnących zmienić pracę szukała nowego pracodawcy w obrębie tej samej grupy zawodów (ISCO–1). Ponad połowa zamierzała zmienić zawód, przy czym największy przepływ można było zaobserwować do grupy zawodów specjalistycznych, robotników wykwalifikowanych

i usług. Około 10% badanych przyznało, że poszukuje jakiegokolwiek pracy.

Najpopularniejszym sposobem poszukiwania pracy była w tej grupie pomoc rodziny i znajomych (65%), w dalszej kolejności odpowiadanie na ogłoszenia internetowe (55%) lub prasowe (48%) oraz bezpośredni kontakt z pracodawcą (42%). Jedna czwarta korzystała z usług urzędu pracy.

Pracujący poszukujący nowej pracy mieli zdecydowanie wyższe oczekiwania płacowe niż bezrobotni – przeciętnie o około 500 zł.

WYKSZTAŁCENIE

WYKSZTAŁCENIE POLAKÓW

w 2012 r. 18% Polaków w wieku 18–59/64 lata miało ukończone studia wyższe. Wśród kobiet było to aż 23%.

Bardzo wyraźne różnice w poziomie wykształcenia występują pomiędzy poszczególnymi grupami wiekowymi. Pomijając kategorię osób w wieku szkolnym i studenckim (18–24 lata), wśród której aż 58% badanych nadal się uczy, poziom wykształcenia spadał w kolejnych grupach wiekowych. Szczególnie widoczne jest to w przypadku spadającego wraz z wiekiem udziału osób z wykształceniem wyższym. W zamian zdecydowanie rośnie udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, dochodząc do około 40% w grupie czterdziesto– i pięćdziesięciolatków. Ten rodzaj edukacji był zdecydowanie bardziej popularny wśród mężczyzn. Podobnie, wraz z wiekiem wzrasta także udział osób po technikach.

Osoby pracujące były przeciętnie lepiej wykształcone niż bezrobotni i nieaktywni zawodowo. Najlepiej wykształconymi grupami zawodowymi byli specjaliści (84% pracowników z wykształceniem wyższym) oraz kierownicy (66%). W grupach robotników, operatorów i monterów oraz rolników największy odsetek stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Natomiast wśród techników i średniego personelu, pracowników biurowych oraz pracowników usług i sprzedawców dominowało wykształcenie średnie.

STUDIA WYŻSZE I UCZELNIE

Wśród 18% Polaków w wieku 18–59/64 lata posiadających wykształcenie wyższe najpopularniejsze były kierunki ekonomiczne i administracyjne – ukończyło je 32% osób z dyplomem uczelni, czyli około 1,1 mln osób. Na drugim miejscu uplasowały się kierunki pedagogiczne (18%), a na trzecim humanistyczne (9%).

Aż 84% Polaków w wieku 18–59/64 lata (3,7 mln) z wykształceniem wyższym ukończyło uczelnię publiczną, zaś 21% uczelnię prywatną. Należy podkreślić, że 69% badanych z wykształceniem wyższym ukończyło studia dzienne, 37% zaoczne, a 3% wieczorowe.

ABSOLWENCI SZKÓŁ I UCZELNI Z OSTATNICH PIĘCIU LAT

W ostatnich 5 latach na rynek pracy weszło 2,5 mln osób w wieku poniżej 30 lat, które nie kontynuowały dalej nauki. Aż 38% z nich było absolwentami szkół wyższych, 40% miało wykształcenie średnie, 14% zasadnicze zawodowe, a 7% niższe.

Najwięcej absolwentów weszło na rynek pracy z tytułem magistra (ponad 520 tys.), a w dalszej kolejności można wymienić absolwentów techników (473 tys.), zasadniczych szkół zawodowych (367 tys.) oraz liceów ogólnokształcących (356 tys.). Warto zwrócić uwagę na 225 tys. osób, które po zakończeniu studiów licencjackich nie kontynuowały studiów magisterskich, podobnie 90 tys. z tytułem inżyniera.

Wśród absolwentów z ostatnich 5 lat w wieku poniżej 30 lat wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia polepsza się sytuacja rynkowa mierzona wskaźnikami zatrudnienia i stopą bezrobocia. Wskaźniki zatrudnienia były wyższe w grupie mężczyzn (63%) niż kobiet (56%); podobnie było w każ-

dej kategorii wykształcenia, chociaż najmniejsze różnice można zaobserwować w przypadku wykształcenia wyższego.

Najwyższy wskaźnik zatrudnienia i najniższą stopę bezrobocia odnotowano wśród absolwentów studiów medycznych oraz inżynieryjno-technicznych. Dziewięciu na dziesięciu absolwentów tych kierunków z ostatnich pięciu lat pracowało. Wskaźnik bezrobocia absolwentów nie różnił się ze względu na to, czy osoba ukończyła uczelnię prywatną czy publiczną, ale był nieco niższy dla absolwentów studiów dziennych (17%) niż zaocznych (20%).

Najniższe wskaźniki bezrobocia wśród absolwentów z ostatnich 5 lat w wieku poniżej 30 lat odnotowano w województwie dolnośląskim i wielkopolskim (18%). Wskaźniki zatrudnienia absolwentów sięgały tam około 70%.

Metodologia badania ludności

Charakterystyka dobranej próby
i sposób realizacji badania

Klasyfikacja zawodów i kompetencji

Sposób prezentacji wyników

Interpretacja wyników

REALIZACJA BADAŃ

Trzecia edycja badań BKL wśród ludności była realizowana w okresie od 22 lutego 2012 do 22 maja 2012 r. Pierwsza edycja została zrealizowana w okresie od 28 lipca do 23 listopada 2010 r., a druga edycja – od 22 lutego 2011 do 22 maja 2011 r. Badania zostały wykonane przez firmę Millward Brown SMG/KRC.

Ogółem w trakcie niniejszego badania przeprowadzono 17600 wywiadów metodą wywiadów osobistych (CATI i PAPI). Badaną populacją były osoby w wieku produkcyjnym, tzn. kobiety w wieku 18–59 lat oraz mężczyźni w wieku 18–64 lata, mieszkające w Polsce w okresie badania. Dane kontaktowe pochodziły z rejestru Polski Elektroniczny System Ewidencji Ludności (PESEL).

Dobór próby

Losowanie miało charakter warstwowy proporcjonalny. Warstwy stworzono w oparciu o podział na podregiony GUS (66 podregionów w skali kraju) oraz klasy wielkości miejscowości według GUS (9 klas). Próba do badania została wylosowana jako 16 niezależnych prób wojewódzkich o docelowej liczebności 1100 wywiadów w każdej próbie. Dla każdego z województw założono jednakowy współczynnik realizacji badania wynoszący 60%, w związku z czym w każdym z województw wylosowano 2000 rekordów. W celu sprawnego zrealizowania próby na etapie losowania zostało dokonane wiązkanie – polegające na losowaniu po 10 rekordów w ramach jednej jednostki administracyjnej (miasta/gminy wiejskiej).

Do wylosowanych osób zostały wysłane listy zapowiednie, następnie po określonym czasie ankieterzy udawali się do miejsca zamieszkania wylosowanych osób. W przypadku braku możliwości wykonania badania ankieter umawiał się z respondentem na inny termin. W ten sposób przeprowadzono 16457 wywiadów (93,51% całej zrealizowanej próby). Ankieterzy wręczali list polecający z PARP oraz ulotkę informacyjną o firmie Millward Brown SMG/KRC i badaniu.

Pod koniec badania, kiedy mimo powrotów ankieterów pod wskazany adres nadal nie udało się uzyskać zakładanej liczby wywiadów, zastosowano technikę random route (losowanie adresów w terenie) w celu uzupełnienia przewidzianej liczebności wywiadów. Metodę tę wykorzystano w realizacji wywiadów we wszystkich klasach wielkości miejscowości, w tym szczególnie w miejscowościach powyżej 10 tys. mieszkańców (z uwagi na niski poziom realizacyjny). Przy pomocy random route przeprowadzono 6,49% wywiadów (1143 respondentów).

Realizacja badania

Stopień realizacji próby (*response rate*) w całej próbie wyniósł 55%. W poszczególnych podkategoriach kształtował się następująco:

- W poszczególnych województwach był na tym samym poziomie.
- W poszczególnych klasach wielkości miejscowości był zróżnicowany, (choć mniej niż w poprzednich latach). Widocznie zmniejszył się *response rate* na wsi (obecnie – 56%, w 2011r. – 64%). Wzrosła natomiast efektywność realizacji badania w Warszawie (obecnie – 56%, w 2011r. – 46%).
- Nieco wyższa efektywność realizacji badania była wśród kobiet oraz osób najmłodszych (18–25 lat) i w wieku 50–59 lat.

59% wywiadów przeprowadzono przy pierwszej wizycie ankietera. Głównymi powodami niezrealizowania wywiadu były: kategorię odmowa udziału w badaniu (12,1%) oraz fakt, że wylosowana osoba wyprowadziła się na czas dłuższy niż 3 miesiące (11,4%).

KLASYFIKACJA ZAWODÓW

W badaniu posłużono się najnowszą wersją Międzynarodowego Standardu Klasyfikacji Zawodów (International Standard Classification of Occupations) z 2008 r. Klasyfikacja ta ma charakter hierarchiczny i ujmuje wszystkie kategorie zawodowe w ramach czterostopniowej gradacji, grupującej zawody o podobnym charakterze. Na pierwszym poziomie, najogólniejszym, wyróżnia się dziewięć kategorii (nie licząc wojska), na poziomie drugim – 40 kategorii. W tabelach i na wykresach, ze względu na oszczędność miejsca oraz przejrzystość prezentacji, stosowaliśmy czasem oznaczenia skrótowe, zgodnie z poniższą tabelą.

Międzynarodowy Standard Klasyfikacji Zawodów (ISCO) – poziom pierwszy i drugi

Poziom 1	Poziom 2	
1 KIER ➡ wyżsi urzędnicy i kierownicy	11 wyż.urz./dyr.gen 12 kier.ds.zarz/hand 13 kier.ds.prod/usł 14 kier.(hotel/hand/usł)	przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i dyrektorzy generalni kierownicy do spraw zarządzania i handlu kierownicy do spraw produkcji i usług kierownicy w branży hotelarskiej, handlu i innych branżach usługowych
2 SPEC ➡ specjaliści	21 spec.(fiz/mat/tech) 22 spec.ds.zdr 23 spec.naucz/wych 24 spec.ds.ekon/zarz 25 spec.ds.techn.inf-kom 26 spec.(prawo/dz.spół/kult)	specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych specjaliści do spraw zdrowia specjaliści nauczania i wychowania specjaliści do spraw ekonomicznych i zarządzania specjaliści do spraw technologii informacyjno-komunikacyjnych specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury
3 SRED ➡ technicy i inny średni personel	31 pers.(fiz/chem/tech) 32 pers.ds.zdr 33 pers.ds.bizn/adm 34 pers.(prawo/sp.spół/kult) 35 tech.inf	średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych średni personel do spraw zdrowia średni personel do spraw biznesu i administracji średni personel z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i pokrewny technicy informatycy
4 BIUR ➡ pracownicy biurowi	41 sekr/op.urz.biu 42 pr.obsł.klienta 43 pr.ds.fin-stat/ewid.mat 44 pozost.pr.obsł.biu	sekretarki, operatorzy urządzeń biurowych i pokrewni pracownicy obsługi klienta pracownicy do spraw finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej pozostali pracownicy obsługi biura
5 USLU ➡ pracownicy usług i sprzedawcy	51 pr.usł.osob 52 sprzed 53 opieka osob 54 pr.usł.ochr	pracownicy usług osobistych sprzedawcy i pokrewni pracownicy opieki osobistej i pokrewni pracownicy usług ochrony
6 ROLN ➡ rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	61 roln.prod.towar 62 leśn/ryb 63 roln/ryb(wł.potr)	rolnicy produkcji towarowej leśnicy i rybacy rolnicy i rybacy pracujący na własne potrzeby

Międzynarodowy Standard Klasyfikacji Zawodów (ISCO) – poziom pierwszy i drugi (cd.)

Poziom 1	Poziom 2	
<p>7 ROBW ▶ robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (robotnicy wykwalifikowani)</p>	<p>▶ 71 rob.bud(bez elektr) 72 rob.obr.met/mech 73 rzem/rob.poligraf 74 elektr/elektron 75 rob(spoż/drew/tekstyl)</p>	<p>robotnicy budowlani i pokrewni – z wyłączeniem elektryków robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni elektrycy i elektronicy robotnicy w przetwórstwie spoż., obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni</p>
<p>8 OPER ▶ operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń</p>	<p>▶ 81 oper.masz.wydob/przetw 82 monter 83 kier/oper.pojazd</p>	<p>operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych monterzy kierowcy i operatorzy pojazdów</p>
<p>9 ROBN ▶ pracownicy przy pracach prostych (robotnicy niewykwalifikowani)</p>	<p>▶ 91 pom.dom/sprząt 92 rob.pom(roln/leśn/ryb) 93 rob.pom(górn/prz/bud/tr) 94 przyg.posiłki 95 sprz./usł.uliczne 96 ład.niecz/pr.proste</p>	<p>pomoce domowe i sprzątaczk robotnicy pomocniczy w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie pracownicy pomocniczy przygotowujący posiłki sprzedawcy uliczni i pracownicy świadczący usługi na ulicach ładowacze nieczystości i inni pracownicy przy pracach prostych</p>

POMIAR KOMPETENCJI

Różne rodzaje pracy wymagają różnych umiejętności i zdolności. Często jest tak, że w jednej lub dwóch dziedzinach nasze możliwości są w miarę wysokie, podczas gdy w innych są one znacznie niższe.

Każdy ma też pewne wyobrażenie o tym, jaką pracę chciałby wykonywać. Niekiedy bardzo dobrze potrafimy coś robić, ale nie chcemy wykonywać pracy z tym związanej. Z drugiej strony, możemy bardzo chcieć wykonywać pewną pracę, ale na razie nie mieć jeszcze wystarczających umiejętności.

Teraz przeczytam Panu(-i) listę różnych umiejętności. Przy każdej z nich poproszę Pana(-ią) o ocenę poziomu własnych umiejętności pod tym względem na 5-punktowej skali, gdzie 1 oznacza poziom niski, 2 – podstawowy, 3 – średni, 4 – wysoki, i 5 – bardzo wysoki.

Następnie zapytam Pana(-ią), czy chciał(a)by Pan(i) wykonywać pracę wymagającą takiej umiejętności i poproszę o odpowiedź na 5-punktowej skali, gdzie 1 oznacza zdecydowanie nie, 2 – raczej nie, 3 – ani tak, ani nie, 4 – raczej tak, i 5 – zdecydowanie tak.

Po rozważeniu wielu dostępnych klasyfikacji i sposobów pomiaru kompetencji zdecydowano się na klasyfikację uwzględniającą 11 nadrzędnych kategorii, z których część rozbito na podwymiary¹. W pytaniach o kompetencje rozdzielono aspekt związany z poziomem umiejętności/dyspozycji jako takiej oraz ten związany z poziomem motywacji (chęci wykonywania pracy wymagającej danej umiejętności/dyspozycji). Ze względu na uwarunkowania badania sondażowego zrezygnowano z podejścia testowego na rzecz skłonienia badanych do rzeczowej samooceny. We wstępie do bloku kompetencyjnego w kwestionariuszu starano się uwypuklić kontekst wiążący pytania z pracą zawodową:

Dwanaście klas kompetencji

Kompetencje	Skrót	Sformułowanie w kwestionariuszu
Artystyczne	ART	Zdolności artystyczne i twórcze
Biurowe	BIU	Organizowanie i prowadzenie prac biurowych
Dyspozycyjne	DYS	Dyspozycyjność
Fizyczne	FIZ	Sprawność fizyczna
Interpersonalne	INT	Kontakty z innymi ludźmi
Kierownicze	KIE	Zdolności kierownicze i organizacja pracy
Kognitywne	KOG	Wyszukiwanie i analiza informacji oraz wyciąganie wniosków
Komputerowe	KOM	Obsługa komputera i wykorzystanie Internetu
Matematyczne	MAT	Wykonywanie obliczeń
Samoorganizacyjne	SAM	Samoorganizacja pracy i przejawianie inicjatywy, terminowość
Techniczne	TCH	Obsługa, montowanie i naprawa urządzeń
Językowe	POL	Biegłe posługiwanie się językiem polskim w mowie i piśmie (poprawność językowa, bogate słownictwo, łatwość wysławiania się)

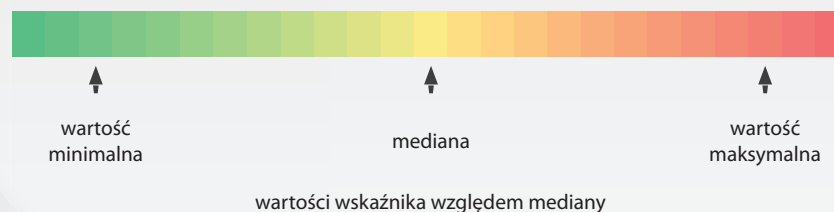
¹ W badaniach pracodawców, wymagających kondensacji kwestionariusza, stosowano wyłącznie kategorie nadrzędne – z tego względu, dla zachowania porównywalności, w badaniu ludności uwzględniono wszystkie kategorie nadrzędne jako osobne pozycje (co w niektórych przypadkach może sprawiać uzasadnione wrażenie nadmiarowości w stosunku do kategorii szczegółowych).

SPOSÓB PREZENTACJI WYNIKÓW

W wielu tabelach dla łatwiejszej orientacji zastosowano jeden z dwóch rodzajów kolorowania:

- **„topograficzne”**, nawiązujące do sposobu kolorowania map:

wartościom względnie niskim odpowiada kolor zielony, przeciętnym (zblizonym do mediany) – żółty, względnie wysokim – czerwony. Należy podkreślić, że zarówno środek, jak i bieguny skali kolorystycznej są wyznaczone przez empiryczne wartości analizowanej zmiennej, czyli kolejno: wartość minimalną, medianową i maksymalną. Przy kolorowaniu „topograficznym” w tabeli prezentującej zróżnicowane wartości zawsze wystąpi pełna gama kolorów (od zielonego, przez żółty, po czerwony).

- **„temperaturowe”**, nawiązujące do kolorystyki związanej ze skalą temperatury:

w sytuacji, gdy chcieliśmy zwrócić uwagę na bezwzględne odchylenia od konkretnego punktu odniesienia (zwłaszcza od zera), wartości będącej punktem odniesienia nadawano kolor biały, wartościom ujemnym – niebieski, a dodatnim – czerwony, przy czym im większa bezwzględna odległość od zera, tym większa intensywność koloru. Przy kolorowaniu „temperaturowym” w tabeli nie musi pojawiać się pełna gama kolorów – mogą pojawić się głównie kolory niebieskie (gdy większość wartości jest ujemna) lub głównie wartości czerwone (gdy większość wartości jest dodatnia); mogą też pojawiać się intensywne wartości czerwone, a tylko delikatne kolory niebieskie, gdy odchylenia dodatnie są duże, a ujemne małe (i vice versa). Konwencja temperaturowa szczególnie dobrze nadaje się do prezentacji danych pokazujących różnice między wartościami dla dwóch różnych kategorii, np. kobiet i mężczyzn.

INTERPRETACJA WYNIKÓW

We wszystkich tabelach i na wykresach niniejszego raportu, jeśli nie zaznaczono inaczej, umieszczone są dane ważone dla optymalnego dopasowania próby do populacji badanej.

W niektórych analizach wykorzystano połączone bazy danych dla pierwszej, drugiej i trzeciej edycji badań. Przy wynikach opisujących dane wyłącznie z najnowszej edycji jako źródło podawano „BKL – Badanie Ludności 2012”; przy wynikach łącznych z trzech edycji: „BKL – Badanie Ludności 2010–2012”.

Zanim przejdziemy do prezentacji właściwych wyników, chcemy podkreślić kwestię konieczności zachowania ostrożności przy ich interpretacji. Przy badaniu obejmującym tak zróżnicowaną populację, a równocześnie uwzględniającym tak wiele zmiennych różnej natury, łatwo jest o nadmierne uproszczenia i nieuprawnione generalizacje. Czytelnik powinien być świadom, że każda omawiana kategoria statystyczna (np. „osoby prowadzące działalność na własny rachunek”, „specjaliści”, „województwo mazowieckie”) kryje w sobie bardzo zróżnicowane zbiory ludzi, a prezentowane wyniki stanowią jedynie uśredniony obraz rzeczywistości. Każda analiza prowadzona na takim poziomie ogólności jest narażona na ryzyko акцен-

owania korelacji pozornych, które znikają przy zejściu na niższy poziom agregacji. Najlepszemu przykładu zróżnicowań, które ujawniają się przy bardziej szczegółowej analizie, dostarcza jedno z głównych narzędzi wykorzystanych w niniejszym raporcie, czyli klasyfikacja zawodów ISCO. Wspomniani „specjaliści” (pierwszy poziom ISCO) uwzględniają m.in. tak różne kategorie zawodowe, jak „specjaliści ds. zdrowia” oraz „specjaliści nauczania i wychowania” (drugi poziom); „specjaliści ds. zdrowia” obejmują z kolei m.in. „lekarzy” oraz „diagnostów laboratoryjnych” (trzeci poziom); zaś sami „lekarze” na czwartym poziomie dzielą się na tych ze specjalizacją i tych bez. Dopiero na piątym poziomie, specjalizacyjnym, możemy odróżnić kardiologa od pediatry. To pokazuje, jak daleko idące uogólnienia są potrzebne do prezentacji całościowych wyników.

Jesteśmy przekonani, że ogromna wartość projektu Bilans Kapitału Ludzkiego wiąże się z możliwością prowadzenia na stworzonych w ramach projektu zbiorach danych szczegółowych analiz dotyczących konkretnych problemów badawczych i decyzyjnych. Szczególnie zachęcamy do tego Czytelników i Czytelniczki nieusatysfakcjonowanych kompromisem między wiernością detalom a ogólnością wniosków, na jaki byliśmy skazani przy prezentacji „głównych” wyników badania.

Rozdział 1

Sytuacja zawodowa

Jak w ciągu ostatnich lat zmieniła się sytuacja
zawodowa Polaków ?

Jak wygląda aktywność zawodowa kobiet
i mężczyzn w różnym wieku ?

Jakie formy zatrudnienia dominują
na polskim rynku pracy ?

Kogo zatrudnia się na umowy cywilno–prawne ?

Kto pracuje w szarej strefie ?

Sytuację zawodową ludności w wieku produkcyjnym, objętej badaniem Bilans Kapitału Ludzkiego, można ująć na dwa sposoby. Po pierwsze, dysponujemy deklaracjami badanych, którzy zostali wprost poproszeni o samookreślenie własnej sytuacji zawodowej. Po drugie, o sytuacji tej możemy wnioskować na podstawie szczegółowych informacji o ich aktywności bądź jej braku.

Porównując wyniki z 2012 r. z danymi z poprzednich edycji badania BKL, obserwujemy dwie zmiany: wzrasta nieco odsetek osób określających się jako bezrobotne², a maleje odsetek osób znajdujących się w kategorii „emerytura/renta”. W badaniu z 2012 r. wprowadzono poprawkę polegającą na rozbiciu tej ostatniej kategorii na osobne pozycje „emerytura” i „renta”, co uwidocznilo fakt, że stosunek liczby rencistów do liczby emerytów wynosi ok. 4:3 wśród mężczyzn i 3:2 wśród kobiet.

Tabela 1.1. Samookreślenie sytuacji zawodowej (%)

	Mężczyźni			Kobiety			Ogółem				
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012		
Nauka	9,6	9,7	9,9	10,1	10,6	12,0	9,8	10,1	10,9		
Praca – niepełny wymiar	4,0	3,3	3,1	5,4	5,4	5,2	4,7	4,3	4,2		
Praca – pełny wymiar	59,5	59,7	59,5	49,9	50,6	51,0	54,7	55,3	55,4		
Przerwa w pracy	1,9	1,7	1,5	3,0	2,9	2,7	2,4	2,3	2,1		
Bezrobotny(a)	11,5	12,1	13,3	11,9	13,4	13,8	11,7	12,7	13,6		
Dom	1,4	1,5	1,6	12,7	11,3	12,2	7,1	6,2	6,7		
Renta	15,5	15,1	14,0	13,6	11,7	8,7	5,3	14,5	13,4	11,4	6,7
Emerytura			6,0			3,5	4,8				
N	8871	9174	9121	9027	8604	8468	17898	17778	17589		

Możliwa więcej niż jedna odpowiedź. Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

² Odsetek osób deklarujących się jako bezrobotne nie jest oczywiście tożsamy ze stopą bezrobocia, która za podstawę procentowania przyjmuje liczbę osób aktywnych zawodowo. Analizy uwzględniające stopę bezrobocia znajdują się w rozdziale 4.

Tabela 1.2 (dane dla 2012 r.) zawiera informacje o tym, jak swoją sytuację określają mężczyźni i kobiety w poszczególnych kategoriach wiekowych.

W najmłodszej grupie (do 24. roku życia) uwidacznia się większy odsetek kobiet kontynuujących naukę (62,6% w porównaniu do 54,1% mężczyzn) – różnicę tę, wynoszącą 8,5 punkta procentowego, możemy odczytać bezpośrednio w trzeciej części tabeli („RÓŻNICE K – M”).

Zarówno wśród kobiet, jak i wśród mężczyzn odsetek osób deklarujących pracę w pełnym wymiarze godzin osiąga maksimum w kategorii 35–44 lata. Pracę w niepełnym wymiarze godzin częściej wskazują kobiety, jednak odsetek ten w grupie kobiet wyraźnie spada wraz z wiekiem; wśród mężczyzn praca w niepełnym wymiarze jest względnie najczęstsza wśród najmłodszych i najstarszych, minimum osiągając w grupie 35–44 lata.

Tabela 1.2. Samookreślenie sytuacji zawodowej według wieku i płci

Sytuacja zawodowa	Wiek					Ogółem
	18–24	25–34	35–44	45–54	55–59/64	
MEŻCZYŹNI (M)						
Nauka	54,1	2,4	0,1	0,0	0,1	9,9
Praca – niepełny wymiar	4,5	2,6	1,9	3,1	3,9	3,1
Praca – pełny wymiar	26,7	77,9	80,6	66,7	39,0	59,5
Przerwa w pracy	0,8	1,7	1,9	1,5	1,5	1,5
Bezrobotny(a)	16,6	13,9	11,5	14,7	10,6	13,3
Dom	0,5	0,9	1,8	2,9	1,9	1,6
Renta	1,4	2,0	3,8	9,5	23,1	8,0
Emerytura	0,1	0,1	0,7	4,2	24,2	6,0
KOBIETY (K)						
Nauka	62,6	3,7	0,5	0,1	0,0	12,0
Praca – niepełny wymiar	6,7	6,1	4,9	4,5	3,6	5,2
Praca – pełny wymiar	15,6	56,8	68,3	64,7	36,9	51,0
Przerwa w pracy	1,1	5,5	2,5	1,8	1,6	2,7
Bezrobotny(a)	14,6	17,0	13,3	11,9	11,1	13,8
Dom	6,0	16,2	13,4	11,7	11,8	12,2
Renta	0,8	1,3	1,7	8,3	18,5	5,3
Emerytura	0,0	0,1	0,1	1,4	21,9	3,5
RÓŻNICE K – M						
Nauka	8,5	1,3	0,4	0,1	-0,1	2,1
Praca – niepełny wymiar	2,2	3,5	3,0	1,4	-0,3	2,1
Praca – pełny wymiar	-11,1	-21,1	-12,3	-2,0	-2,1	-8,5
Przerwa w pracy	0,3	3,8	0,6	0,3	0,1	1,2
Bezrobotny(a)	-2,0	3,1	1,8	-2,8	0,5	0,5
Dom	5,5	15,3	11,6	8,8	9,9	10,6
Renta	-0,6	-0,7	-2,1	-1,2	-4,6	-2,7
Emerytura	-0,1	0,0	-0,6	-2,8	-2,3	-2,5
N mężczyźni	1574	2060	1930	1661	1896	9121
N kobiety	1485	2072	1876	1831	1204	8468

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Nie ma systematycznych różnic między płciami pod względem odsetka bezrobotnych: w kategoriach 18–24 i 45–54 lata większy jest udział bezrobotnych wśród mężczyzn, w pozostałych kategoriach wiekowych – wśród kobiet. Niezależnie od płci, najmniej zadeklarowanych bezrobotnych jest w grupie osób najstarszych.

W każdej grupie wiekowej odsetek zarówno emerytów, jak i rencistów jest wyższy wśród mężczyzn.

Różnice między płciami – pod względem odsetka osób pracujących w pełnym wymiarze i odsetka osób zajmujących się domem – najsilniej dają o sobie znać w przedziale wiekowym 25–44 lata (a zwłaszcza 25–34 lata).

Uwidacznia się tu tradycyjny podział ról w małżeństwie będącym w wieku rozrodczym – obowiązek alimentacyjny po stronie mężczyzny i obowiązek opieki nad dzieckiem po stronie kobiety.

W każdym dotychczasowym badaniu zdecydowana większość osób (95–96%) deklarowała jedną konkretną sytuację zawodową. Dla pełnego obrazu warto jednak przyjrzeć się odpowiedziom osób, które wskazały więcej niż jedną kategorię – i zobaczyć, które z nich były najczęściej ze sobą łączone. Dane w Tabeli 1.3 pokazują, jak często wybór danej kategorii był niewyłączny, czyli wiązał się z wyborem przynajmniej jednej z pozostałych opcji³.

Tabela 1.3. Samookreślenie sytuacji zawodowej (udział wskazań niewyłącznych, dane w %)

Sytuacja zawodowa	Udział wskazań niewyłącznych (%)			Liczba wszystkich wskazań w latach 2010–2012		
	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Nauka	9,8	12,7	11,3	2643	2843	5486
Praca – niepełny wymiar	29,4	20,6	24,2	945	1395	2340
Praca – pełny wymiar	2,1	3,3	2,6	16178	13179	29357
Przerwa w pracy	18,0	23,0	21,1	455	747	1202
Bezrobotny(a)	5,9	17,8	11,9	3337	3402	6739
Dom	59,2	31,0	34,3	407	3147	3554
Emerytura/renta	6,2	8,6	7,2	4033	2969	7002

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

³ Dane z poszczególnych lat badania (2010, 2011, 2012) wyglądają bardzo podobnie, w związku z czym w Tabeli 1.3 przedstawiono je łącznie.

Kategorie najczęściej łączone z innymi to przede wszystkim „zajmowanie się domem” (34,3%), „praca w niepełnym wymiarze” (24,2%) oraz „przerwa w pracy” (21,1%). Osoby pracujące w pełnym wymiarze, grupa zdecydowanie największa w naszym badaniu, bardzo rzadko łączyły tę sytuację zawodową z inną (2,6%). Uwagę zwracają różnice pomiędzy kobietami i mężczyznami, związane z niewyłącznymi wskazaniami kategorii „dom” i „bezrobocie”. Mężczyźni, którzy zajmowali się domem, w większości wymieniali to zajęcie łącznie z jakąś inną sytuacją zawodową (59,2%), czyli dwukrotnie częściej niż miało to miejsce w przypadku kobiet (31%). Z kolei w przypadku bezrobocia, to kobiety trzykrotnie częściej łączyły tę kategorię z innymi (17,8% w porównaniu do 5,9% u mężczyzn).

W Tabeli 1.4 pokazano, z którymi konkretnie kategoriami łączyli deklarację bycia bezrobotnymi bądź zajmowania się domem mężczyźni, a z którymi kobiety.

Tabela 1.4. Dodatkowe deklaracje osób bezrobotnych i zajmujących się domem

Sytuacja zawodowa	Bezrobocie		Dom	
	M	K	M	K
Nauka	1,7	3,4	1,2	1,6
Praca – niepełny wymiar	0,7	0,4	5,9	1,9
Praca – pełny wymiar	0,2	0,2	25,7	7,4
Przerwa w pracy	0,9	0,7	4,9	3,6
Bezrobotny(a)	100,0	100,0	17,8	14,7
Dom	2,2	13,6	100,0	100,0
Emerytura/renta	0,6	0,5	5,9	3,7
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0
N	3337	3402	407	3147

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

Mniej więcej co siódma kobieta, która oznajmiała, że jest bezrobotna zajmowała się równocześnie domem (13,6%). Dość ciekawe jest to, że wśród mężczyzn deklarujących zajmowanie się domem 25,7% zgłasza równocześnie pracę w pełnym wymiarze godzin, a dalsze 5,9% w niepełnym. Wśród kobiet zajmowanie się domem z pracą zawodową w pełnym bądź niepełnym wymiarze łączy co jedenasta (9,3%). Zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet opcja „dom” w miarę często łączy się z bezrobociem (odpowiednio 17,8 i 14,7%).

Na podstawie deklaracji dotyczących konkretnych rodzajów aktywności zawodowej uczestnicy badania zostali podzieleni na trzy grupy – według definicji nawiązujących do tych, jakie przyjęto w prowadzonym przez GUS Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności:

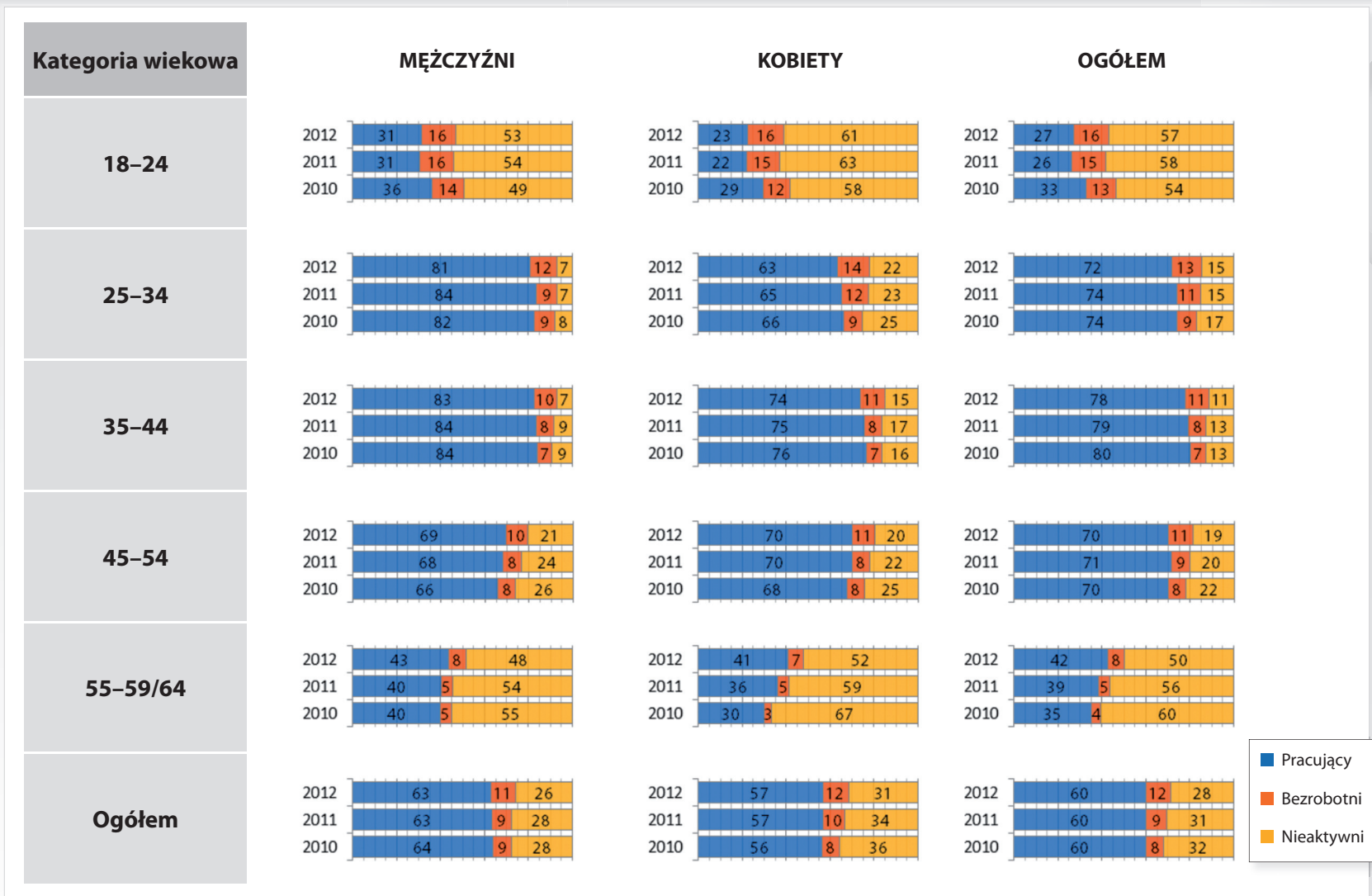
- Bezrobotni – osoby, które:
 - poszukiwały pracy, oraz
 - w minionym miesiącu podjęły jakiekolwiek działania na rzecz znalezienia pracy, oraz
 - były gotowe podjąć pracę w nadchodzącym tygodniu, oraz
 - nie wykonywały w ostatnich 3 miesiącach pracy w oparciu o umowę o pracę, oraz
 - nie prowadziły własnej działalności gospodarczej, oraz
 - nie określały swojej sytuacji zawodowej jako pracujący w pełnym bądź niepełnym wymiarze godzin.
- Pracujący – osoby, które:
 - wykonywały w minionych 3 miesiącach pracę w oparciu o umowę o pracę, lub
 - prowadziły własną działalność, lub
 - określały swoją sytuację zawodową jako pracujący w pełnym bądź niepełnym wymiarze godzin,
- Nieaktywni zawodowo – osoby, które według powyższych definicji operacyjnych:
 - nie były bezrobotne, oraz
 - nie były pracujące.

Na Wykresie 1.1 przedstawiono dane dotyczące tak zdefiniowanej aktywności zawodowej dla kolejnych lat badania, w rozbiciu na płeć oraz kategorię wiekową.

Ogólny odsetek osób pracujących we wszystkich latach, których dotyczyły badania, był bardzo podobny i wynosił w przybliżeniu 60%, wzrastał natomiast udział osób bezrobotnych (z 8 do 12%) kosztem osób nieaktywnych zawodowo (spadek z 32 do 28%)⁴. **Generalnie mamy więc do czynienia z fiaskiem aktywizacji zawodowej, która przejawia się głównie we wzroście odsetka bezrobotnych przy względnie stałej stopie zatrudnienia.** Wyjątkiem od tej reguły są zmiany zachodzące w najstarszej kategorii wiekowej, w której wyraźnej aktywizacji zawodowej (spadek nieaktywnych z 60 do 50% między 2010 i 2012 r.) towarzyszy zarówno wzrost stopy zatrudnienia (z 35 do 42%), jak i wzrost odsetka bezrobotnych (z 4 do 8%). Zjawisko to jest szczególnie widoczne w grupie kobiet: **w latach 2010–2012 odsetek nieaktywnych zawodowo pań w wieku 55–59 lat spadł z 67 do 52%**, z czym wiązał się wzrost odsetka pracujących (z 30 do 41%) i bezrobotnych (z 3 do 7%).

⁴ Należy przy tym pamiętać, że różnice między 2010 i 2011 r. mogą po części wynikać z różnych terminów prowadzenia badań: III kwartał (2010), I/II kwartał (2011, 2012).

Wykres 1.1. Sytuacja zawodowa według definicji BAEL, w podziale na płeć i kategorię wiekową (w %)

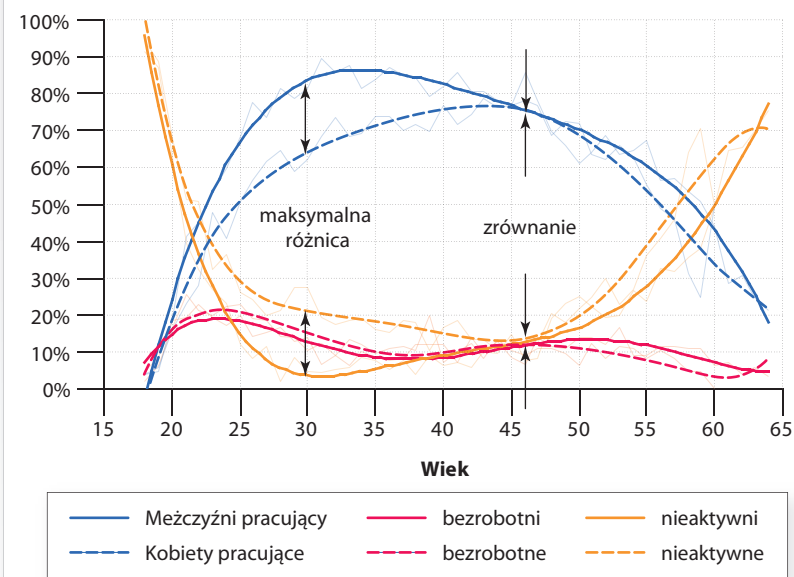

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

Zależność między wiekiem a aktywnością zawodową (dla danych z 2012 r.) przedstawia Wykres 1.2.

Od wieku osiągnięcia pełnoletniości odsetek pracujących mężczyzn systematycznie rośnie, uzyskując maksimum w wieku ok. 33 lat. W grupie kobiet wzrost ten następuje wolniej i swoje maksimum osiąga w wieku ok. 44 lat. Porównanie linii reprezentujących odsetek pracujących i odsetek nieaktywnych zawodowo kobiet i mężczyzn ukazuje **odmienny wpływ okresu prokreacji i wychowania dzieci na sytuację zawodową obu płci**. Największe dysproporcje między mężczyznami i kobietami przypadają na wiek ok. 30 lat, po czym ulegają stopniowemu wygaszeniu, aż do wieku ok. 46 lat, gdy udział pracujących i nieaktywnych zawodowo w obu płciach ulega faktycznemu zrównaniu. Odsetki bezrobotnych w każdej kategorii wiekowej są dość podobne – przed 45 rokiem życia nieznacznie tylko wyższe dla kobiet, a po 45 roku nieznacznie wyższe dla mężczyzn.

Wykres 1.2. Wiek a sytuacja zawodowa (wg definicji BAEL) kobiet i mężczyzn

Dopasowane wielomiany 5-tego stopnia.
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Warto przyjrzeć się, na ile definicjom aktywności zawodowej według BAEL odpowiada sposób samookreślenia sytuacji zawodowej przez samych respondentów. W Tabeli 1.5 pokazano, jaki status według BAEL mają osoby jednoznacznie charakteryzujące swoją sytuację zawodową w określony sposób.

Osoby deklarujące pracę w pełnym bądź niepełnym wymiarze automatycznie w 100% zostały zaklasyfikowane do grupy pracujących. Osoby pobierające naukę, rentę bądź emeryturę w zdecydowanej większości można traktować jako nieaktywne zawodowo. Na pewne rozbieżności trafiamy natomiast w przypadku bezrobotnych i zajmujących się domem. **Mniej więcej co czwartą osobę określającą się jako bezrobotną, należałoby według definicji BAEL traktować jako nieaktywną zawodowo.** Z kolei w przypadku osób zajmujących się domem co czwartego mężczyznę i co dziesiątą kobietę wypadałoby uznać za osoby de facto bezrobotne.

Tabela 1.5. Samookreślenie sytuacji zawodowej a definicje aktywności zawodowej według BAEL

Samookreślenie sytuacji zawodowej (wskazania wyłączne)	Mężczyźni				Kobiety				Ogółem			
	Sytuacja zawodowa według BAEL			N	Sytuacja zawodowa według BAEL			N	Sytuacja zawodowa według BAEL			N
	prac.	bezrob.	nieakt.		prac.	bezrob.	nieakt.		prac.	bezrob.	nieakt.	
Nauka	0,6	5,0	94,4	826	0,8	8,9	90,3	894	0,7	7,0	92,3	1719
Praca – niepełny wymiar	100,0	0,0	0,0	197	100,0	0,0	0,0	362	100,0	0,0	0,0	560
Praca – pełny wymiar	100,0	0,0	0,0	5311	100,0	0,0	0,0	4188	100,0	0,0	0,0	9499
Przerwa w pracy	3,7	33,6	63,6	107	8,4	11,8	80,3	178	6,7	20,0	73,7	285
Bezrobotny(a)	0,3	75,9	23,7	1156	0,4	71,5	28,0	966	0,4	73,9	25,7	2122
Dom	3,1	23,1	73,8	65	1,5	11,6	86,9	743	1,7	12,5	85,9	808
Renta	1,4	3,0	95,6	698	0,7	3,2	96,0	405	1,3	3,1	95,6	1103
Emerytura	0,8	2,2	97,0	496	0,7	2,6	96,7	271	0,8	2,3	96,7	767
Ogółem	62,5	11,3	26,2	8856	57,4	11,2	31,4	8008	60,1	11,3	28,7	16864

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Częstość, z jaką w grupie osób w wieku produkcyjnym występują różne formy zatrudnienia, przedstawiono w Tabeli 1.6, uwzględniając przy tym różnice związane z płcią i wiekiem.

Tabela 1.6. Wiek i płeć a forma zatrudnienia

Płeć	Mężczyźni						Kobiety						Ogółem						
	Wiek	18–24	25–34	35–44	45–54	55–59/64	Ogółem	18–24	25–34	35–44	45–54	55–59/64	Ogółem	18–24	25–34	35–44	45–54	55–59/64	Ogółem
Umowa o pracę ^(3m)		22,7	64,0	61,3	47,1	29,5	46,0	15,6	50,3	56,1	54,7	32,2	43,9	19,3	57,1	58,7	51,1	30,6	45,0
Własna działalność		2,3	12,3	18,7	20,2	11,0	13,1	0,9	6,9	13,6	11,8	6,6	8,3	1,6	9,6	16,2	15,8	9,3	10,8
– rolnicza		1,0	3,4	5,2	8,8	4,4	4,6	0,4	2,3	6,3	5,6	2,9	3,6	0,7	2,8	5,7	7,1	3,8	4,1
– pozarolnicza		1,3	8,1	13,3	11,4	6,7	8,3	0,5	4,1	7,1	6,1	3,6	4,5	0,9	6,1	10,3	8,6	5,5	6,5
Umowa cyw.–Prawna ^(12m)		12,1	8,3	5,0	4,6	4,1	6,7	13,6	8,6	6,5	5,3	3,3	7,5	12,8	8,4	5,7	5,0	3,8	7,1
Praktyka/staż ^(12m)		15,6	6,2	1,9	1,5	2,2	5,2	19,3	11,3	3,6	2,6	1,7	7,7	17,4	8,8	2,7	2,1	2,0	6,4
Pomoc w dział. Rodz. ^(12M)		10,7	5,5	4,6	3,2	2,2	5,1	6,7	4,4	3,0	3,0	3,3	4,0	8,8	5,0	3,8	3,1	2,7	4,6
Własny użytek rolny ^(12m)		0,6	3,0	6,0	9,1	5,4	4,8	0,4	2,5	5,9	5,6	4,1	3,8	0,5	2,8	5,9	7,3	4,9	4,3
Praca bez umowy ^(12m)		8,8	4,9	4,6	4,2	2,7	4,9	4,9	2,2	2,1	2,1	1,5	2,6	6,9	3,6	3,4	3,1	2,3	3,8
Wolontariat		3,0	1,9	1,0	0,7	0,8	1,4	6,2	2,2	1,5	1,1	0,6	2,3	4,6	2,0	1,2	0,9	0,7	1,8
Żadne z powyższych		40,9	13,2	13,7	25,1	51,2	28,2	48,0	29,2	23,6	27,4	52,8	34,2	44,3	21,2	18,6	26,3	51,9	31,1
N		1577	2063	1932	1661	1897	9129	1485	2074	1877	1831	1204	8471	3062	4137	3809	3492	3101	17600

^{(3m)/(12m)} = wykonywał(a) pracę w minionych 3/12 miesiącach. Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Zdecydowanie dominującą formą zatrudnienia jest umowa o pracę, którą dysponuje prawie połowa mężczyzn i kobiet. Jedynie w grupie kobiet poniżej 25 roku życia częstsze od umów o pracę było zatrudnienie w ramach praktyki bądź stażu. W kolejnych kategoriach wiekowych systematycznie rośnie odsetek osób prowadzących własną działalność – u mężczyzn maksimum (20,2%) przypada na kategorię 45–54 lata, natomiast u kobiet nie-

co wcześniej, tj. 35–44 lata (13,6%). Odsetek osób pracujących w oparciu o umowy cywilno–prawne jest największy wśród najmłodszych pracowników i w kolejnych kategoriach wiekowych stopniowo spada (zwłaszcza widoczne jest to wśród pań – spadek z 13,6% do 3,3%). Najmłodszy pracownicy częściej od innych przyznają, że w minionym roku pracowali bez podpisania formalnej umowy.

Dla łatwiejszego porównania kobiet i mężczyzn w Tabeli 1.7 zestawiono różnice (wyrażone w punktach procentowych) pomiędzy odsetkiem kobiet i odsetkiem mężczyzn przyznających się do danej formy zatrudnienia w poszczególnych kategoriach wiekowych. Jak widać, mniej więcej do 44. roku udział osób zatrudnionych w oparciu o umowę o pracę jest wyższy wśród mężczyzn, potem przewagę zyskują kobiety. Niezależnie od kategorii wiekowej **mężczyźni wyraźnie częściej prowadzą samodzielną działalność gospodarczą** – ta różnica jest widoczna szczególnie w przypadku działalności pozarolniczej. **Powszechniejsza wśród mężczyzn jest także praca w szarej strefie**, bez podpisywania formalnej umowy. **Kobiety wyraźnie częściej od mężczyzn odbywają praktyki i staże, i nieznacznie częściej pracują w oparciu o umowy cywilno-prawne.**

Tabela 1.7. Forma zatrudnienia – różnice między kobietami i mężczyznami według wieku (w punktach procentowych)

Wiek	18–24	25–34	35–44	45–54	55– ⁵⁹ / ₆₄	Ogółem
Umowa o pracę ^(3m)	-7,1	-13,7	-5,1	7,6	2,6	-2,2
Własna działalność	-1,4	-5,4	-5,1	-8,4	-4,5	-4,7
– Rolnicza	-0,6	-1,0	1,0	-3,3	-1,5	-0,9
– Pozarolnicza	-0,8	-4,0	-6,2	-5,3	-3,0	-3,8
Umowa cyw.–Prawna ^(12m)	1,6	0,2	1,5	0,6	-0,8	0,8
Praktyka/staż ^(12m)	3,7	5,1	1,8	1,0	-0,6	2,5
Pomoc w dział. Rodz. ^(12M)	-4,0	-1,0	-1,7	-0,2	1,1	-1,1
Własny użytek rolny ^(12m)	-0,1	-0,5	-0,1	-3,6	-1,3	-1,0
Praca bez umowy ^(12m)	-3,8	-2,7	-2,4	-2,1	-1,2	-2,4
Wolontariat	3,1	0,4	0,5	0,4	-0,2	0,8
Żadne z powyższych	7,0	16,0	9,9	2,3	1,6	6,1

Różnice między odsetkami kobiet i odsetkami mężczyzn deklarujących daną formę pracy w poszczególnych kategoriach wiekowych.

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

W Tabeli 1.8 porównano charakterystyki grup osób pracujących wyłącznie na umowę o pracę, wyłącznie na umowę cywilno-prawną i wyłącznie bez pisemnej umowy.

Tabela 1.8. Charakterystyka grup zatrudnionych wyłącznie w oparciu o umowę o pracę, umowę cywilno-prawną bądź bez umowy

	Zatrudnieni wyłącznie									Wszyscy w wieku produkcyjnych		
	na umowę o pracę			na umowę cyw-prawną			bez umowy					
	M	K	Ogółem	M	K	Ogółem	M	K	Ogółem	M	K	Ogółem
Wiek (lata)	39,1	40,2	39,6	33,5	30,3	31,8	34,6	33,8	34,3	40,0	38,5	39,2
Stan cywilny: wolny	28%	18%	23%	61%	53%	57%	66%	41%	57%	37%	25%	31%
Z dziećmi na utrzymaniu	48%	54%	51%	18%	37%	28%	20%	33%	24%	36%	49%	42%
Wykształcenie wyższe	19%	34%	26%	16%	20%	18%	4%	2%	3%	14%	23%	18%
Wykształcenie przynajmniej średnie	57%	76%	66%	59%	67%	63%	31%	50%	38%	47%	63%	55%
Nadal się kształci formalnie	3%	4%	4%	28%	33%	31%	21%	24%	22%	11%	13%	12%
Studiuje	2%	2%	2%	18%	20%	19%	7%	13%	9%	4%	6%	5%
Chęć: elastyczny czas pracy (skala 1-5)	3,58	3,26	3,43	3,83	3,65	3,74	3,77	3,50	3,68	3,50	3,19	3,35
N	3852	3408	7260	378	395	772	316	166	482	9129	8471	17600

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wyraźnie widać, że grupy osób zatrudnionych na umowy o dzieło bądź zlecenie, jak również pracujących bez umowy, pod wieloma względami bardzo różnią się od tych zatrudnionych na umowę o pracę. W szczególności są to osoby zdecydowanie młodsze (w przypadku umów cywilno-prawnych średnio o 8 lat, kobiety nawet o 10 lat), zdecydowanie częściej stanu wolnego i bez dzieci na utrzymaniu. Mniej więcej co trzecia osoba zatrud-

niona na umowę cywilno-prawną nadal się kształci (28% mężczyzn, 33% kobiet), podczas gdy w grupie osób pracujących etatowo nadal uczących się jest zaledwie 4%. Warto też podkreślić, że osoby zatrudnione na umowy cywilno-prawne wyrażały większą chęć posiadania elastycznego czasu pracy. W przypadku osób pracujących bez formalnej umowy zwraca uwagę bardzo niewielki odsetek osób z wyższym wykształceniem.

Prowadzenie działalności gospodarczej

Kto w Polsce prowadzi działalność gospodarczą ?

Czym przedsiębiorcy różnią się od pracowników etatowych ?

Jakie cechy sprzyjają podejmowaniu pracy „na swoim” ?

Ile zarabiają polscy przedsiębiorcy ?

Co przede wszystkim utrudnia działalność przedsiębiorcom ?

Dlaczego przedsiębiorcy zamykają działalność ?

Omówienie sytuacji osób prowadzących własną działalność gospodarczą lub rolniczą rozpoczniemy od przedstawienia cech tej grupy na tle osób zatrudnionych w ramach umowy o pracę (etat), a także ogólnie na tle całej populacji pracującej (Tabela 2.1.).

Tabela 2.1. Charakterystyka prowadzących własną działalność na tle pracowników najemnych i ogółu pracujących.

	Własna działalność			Etat	Pracujący ogółem
	rolnicza	pozarolnicza	Ogółem		
Płeć (% kobiet)	42,8%	33,6%	37,2%	46,8%	45,5%
Wiek (lata)	43,7	42,2	42,8	39,6	39,9
Wykształcenie >= średnie	39,3%	77,7%	62,7%	66,5%	64,6%
Wykształcenie wyższe	6,1%	32,9%	22,4%	27,6%	25,4%
Zamieszkanie (% wieś)	91,1%	26,2%	51,5%	32,8%	36,4%
Zamieszkanie (% miasta >= 200 tys.)	1,0%	28,4%	17,7%	23,7%	22,8%
Stan cywilny (% wolny)	18,9%	11,0%	14,1%	22,9%	22,7%
Stan cywilny (% małżeństwo)	75,3%	76,5%	76,0%	65,2%	65,3%
Dzieci na utrzymaniu (%)	61,1%	59,1%	59,9%	51,3%	51,9%
Przeciętne mies. zarobki netto (śred. obciąża 5%)	1519	3239	2501	2038	2047
Korzysta z internetu (%)	45,9%	87,7%	71,4%	77,8%	75,6%
N	739	1157	1896	7856	10527
N zarobki	284	390	675	4281	5179

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Występuje szereg radykalnych różnic pomiędzy osobami prowadzącymi własną działalność w zależności od tego, czy ma ona charakter rolniczy czy pozarolniczy. W sekcji rolniczej, poza zupełnie oczywistą różnicą miejsca zamieszkania, odnotowujemy (w porównaniu do sekcji pozarolniczej):

- wyraźnie wyższy udział kobiet (42,8% w stosunku do 33,6%),
- znacznie słabszy poziom wykształcenia (dwukrotnie niższy udział osób z maturą i ponad pięciokrotnie niższy udział osób z wyższym wykształceniem),
- niemal dwukrotnie wyższy odsetek osób stanu wolnego,
- ponad dwukrotnie niższe deklarowane przeciętne zarobki,
- niemal dwukrotnie rzadsze korzystanie z Internetu.

Z kolei przyrównując działalność pozarolniczą do pracy najemnej, wśród przedsiębiorców obserwujemy:

- wyraźnie niższy udział kobiet (33,6% w stosunku do 46,8%),
- nieznacznie wyższy poziom wykształcenia,
- dwukrotnie niższy odsetek osób stanu wolnego a wyższy odsetek małżeństw, czemu towarzyszy nieco częstsze posiadanie dzieci na utrzymaniu,
- o ponad połowę wyższe deklarowane przeciętne zarobki,
- częstsze korzystanie z Internetu.

Interesujące wyniki daje analiza prawdopodobieństw, z jakimi trafia się na osoby prowadzące własną działalność (gospodarczą albo rolniczą) bądź pracującą etatowo w zależności od płci i wieku (Wykres 2.1).

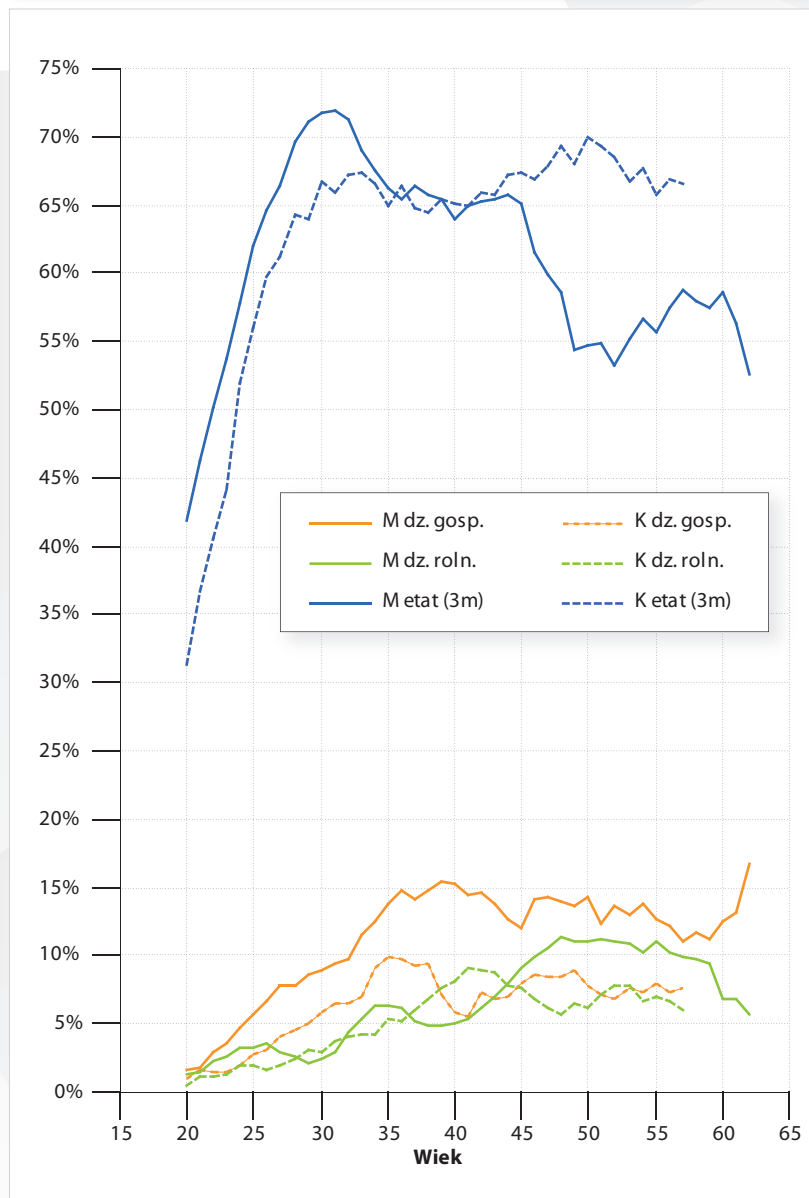
Na Wykresie 2.1 uwzględniono dane wyłącznie dla osób aktywnych zawodowo. Jak widać, w najmłodszej grupie wiekowej prawdopodobieństwo trafienia na osobę prowadzącą własną działalność, czy to rolniczą czy gospodarczą, jest bliskie zera, natomiast w kolejnych grupach wiekowych mniej lub bardziej systematycznie wzrasta.

Interesujące wyniki daje porównanie pracy etatowej z własną działalnością pozarolniczą w grupie aktywnych zawodowo mężczyzn (linie ciągłe niebieska i żółta). W obu przypadkach wskaźniki dość szybko rosną, przy czym dla pracy etatowej maksymalny udział zostaje osiągnięty już w grupie trzydziestolatków, po czym zaczyna spadać, a spadek ten wyraźnie „przyspiesza” po 45. roku życia. Dla własnej działalności gospodarczej (pozarolniczej) największy udział odnotowujemy 10 lat później, w wieku ok. 40 lat, po czym utrzymuje się on na podobnym poziomie aż do 55 roku życia, by po niewielkim spadku w przedziale 55–60 lat ostro pójść w górę w najstarszej kategorii wiekowej.

W przypadku działalności rolniczej mężczyzn (linia ciągła zielona) wzrost udziału wraz z wiekiem jest mniej systematyczny i jeszcze bardziej wydłużony – rolnictwo największy udział ma w przedziale 48–55 lat. W przedziale tym działalność rolniczą deklarują znacznie częściej mężczyźni niż kobiety, podczas gdy w młodszych kategoriach wiekowych nie występuje systematyczna przewaga jednej bądź drugiej płci.

Warto odnotować też charakterystyczne różnice pomiędzy płciami. W przypadku pracy etatowej do 35 roku życia obserwujemy większy udział osób zatrudnionych na umowę o pracę w grupie mężczyzn, później następuje dziesięcioletni okres zrównania, a potem wskaźnik zaczyna piąć się w górę dla kobiet, a znacząco spadać dla mężczyzn. Sytuacja wygląda zupełnie inaczej w przypadku własnej działalności pozarolniczej: w **każdej kategorii wiekowej to mężczyźni zdecydowanie częściej są przedsiębiorcami – odsetek kobiet prowadzących własne firmy jest o 30–60% niższy**. Wśród mężczyzn działalność pozarolnicza zawsze dominuje nad rolniczą, podczas gdy wśród kobiet w pewnych przedziałach wiekowych powyżej 38. roku życia przewagę uzyskuje rolnictwo.

Wykres 2.1. Udział pracowników etatowych oraz prowadzących własną działalność wśród aktywnych zawodowo w zależności od płci i wieku

Średnie ruchome 5-okresowe (wynik dla wieku x to średnia z przedziału $(x-2, x+2)$).

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Połowa przedsiębiorców (prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą) miała w przeszłości doświadczenia z pracą etatową, a co dziesiąty przedsiębiorca łączy prowadzenie własnej firmy z pracą etatową (Tabela 2.2). Z kolei w przypadku osób zatrudnionych na umowę o pracę odnotowujemy ok. 6% udział byłych przedsiębiorców. Warto zauważyć, że w liczbach bezwzględnych przejścia z pracy etatowej do własnej działalności są nieco częstsze niż przejścia w przeciwnym kierunku.

Tabela 2.2. Doświadczenie pracy etatowej w grupie przedsiębiorców i własnej działalności w grupie pracowników etatowych

Obecnie prowadzący dz. gosp. (pozarolniczą)			Obecnie zatrudnieni na umowę o pracę		
Doświadczenie pracy etatowej:	N	%	Doświadczenie działalności gosp. (pозaroln.):	N	%
– nigdy nie pracował etatowo	443	38,3%	– nigdy nie prowadził dz. gosp.	7293	92,9%
– w przeszłości pracował etatowo	598	51,7%	– w przeszłości prowadził dz. gosp.	445	5,7%
– obecnie pracuje etatowo	115	9,9%	– obecnie prowadzi dz. gosp.	115	1,5%
Ogółem	1156	100,0%	Ogółem	7853	100,0%

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Generalnie, przedsiębiorcy (prowadzący działalność pozarolniczą) mieli pod każdym względem wyższą samoocenę od osób zatrudnionych etatowo (Tabela 2.3). Przewaga ta była widoczna także w obrębie poszczególnych kategorii zawodowych z pierwszego poziomu ISCO – z wyjątkiem kierowników i pracowników biurowych (w tych grupach to pracujący „na swoim” mieli często niższą samoocenę).

Kompetencje	Śred. samo-ocena*	Różnica średnich samoocen (Wł. dz. – Etat)								
		1 KIER	2 SPEC	3 SRED	4 BIUR	5 USLU	7 ROBW	8 OPER	9 ROBN	Ogółem
KIE kierownicze	3,3	0,0	0,2	0,5	0,4	0,7	0,9	0,9	0,9	0,64
SAM samoorganiz.	3,7	-0,1	0,1	0,3	0,1	0,5	0,6	0,4	0,5	0,37
BIU biurowe	3,1	-0,3	-0,2	0,0	-0,3	0,3	0,7	0,6	0,9	0,28
KOM komputerowe	3,4	-0,3	0,0	0,0	0,1	0,3	0,5	0,4	0,3	0,25
INT interpersonal.	4,0	-0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,4	0,2	0,2	0,24
TCH techniczne	3,1	0,4	0,2	0,5	-0,2	0,3	0,3	0,1	0,4	0,24
MAT matematyczne	3,4	-0,3	0,2	0,0	-0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,24
KOG kognitywne	3,5	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,3	0,4	0,3	0,3	0,23
ART artystyczne	2,6	0,3	0,2	-0,1	-0,5	0,2	0,5	0,2	0,4	0,22
DYS dyspozycyjne	3,9	-0,3	0,0	0,2	0,3	0,3	0,4	0,3	0,2	0,22
POL językowe (pol.)	3,7	-0,4	0,0	-0,1	0,0	0,3	0,2	0,2	0,1	0,13
FIZ sprawn. fiz.	3,7	-0,1	0,1	0,0	0,3	0,0	0,1	-0,1	0,2	0,04
Średnia**	3,44	-0,11	0,08	0,11	0,02	0,30	0,44	0,30	0,39	0,26
Liczba lat nauki	Wł. dz.	14,2	16,2	14,1	13,2	13	12,6	12,7	12,3	13,51
	Etat	15,4	16,2	14	13,8	12,6	12,1	12,1	11,2	13,26
Liczebności	Wł. dz.	42	124	149	22	307	205	78	25	954
	Etat	223	1137	928	695	1280	1418	919	598	7198

Tabela 2.3. Różnice w samoocenie przedsiębiorców i pracowników etatowych

* Średnia samoocena wśród ogółu badanych, niezależnie od zawodu i formy zatrudnienia.

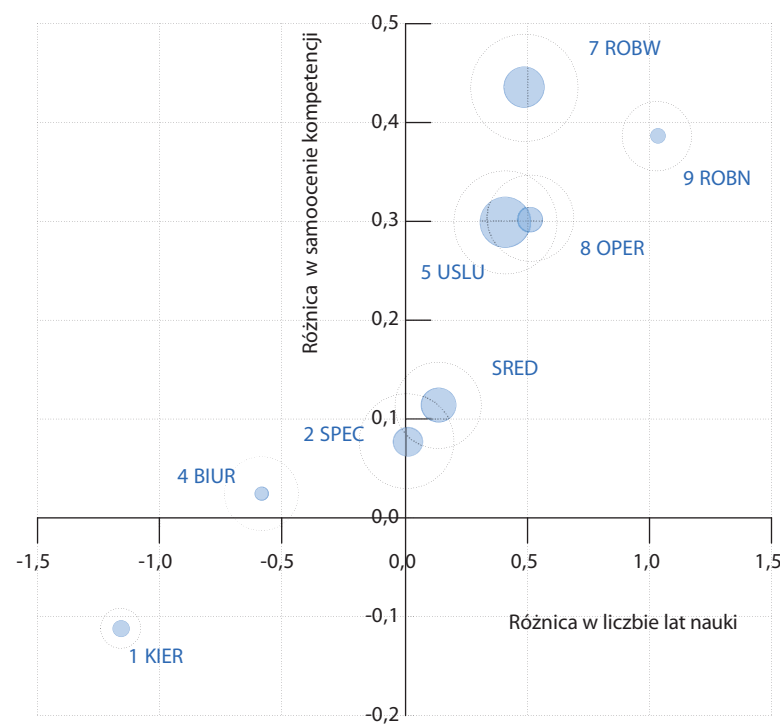
** Uśrednione wyniki dla wszystkich kompetencji łącznie.

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Zgodnie z oczekiwaniami przewaga przedsiębiorców najsilniej uwidacznia się pod względem kompetencji kierowniczych, a następnie samoorganizacyjnych; najslabiej zaś – pod względem umiejętności językowych oraz sprawności fizycznej. Jak łatwo zauważyć, przewaga przedsiębiorców jest największa w zawodach usługowych, robotniczych, jak również operatorów maszyn i urządzeń (głównie kierowcy). Są to równocześnie te kategorie, w których przedsiębiorcy mają największą przewagę nad pracownikami etatowymi pod względem wykształcenia (mierzonego średnią liczbą lat nauki). Zależność między przewagą wykształcenia a przewagą samooceny zilustrowano na Wykresie 2.2. Wielkości kół odpowiadają liczbie pracujących w danym zawodzie etatowo (koła białe), oraz liczbie pracujących w tym zawodzie „na swoim” (koła błękitne). Położenie na wykresie pokazuje, jakie w danej kategorii zawodowej są różnice w średniej liczbie lat nauki (oś pozioma) i średniej samoocenie kompetencji (oś pionowa) pomiędzy przedsiębiorcami a pracownikami najemnymi.

Koła reprezentujące poszczególne zawody układają się w specyficzny sposób, tzn. występuje wyraźna zależność rosnąca – im większa różnica w latach nauki (na korzyść przedsiębiorców), tym większa różnica w średniej samoocenie kompetencji (oczywiście także na korzyść przedsiębiorców). W przypadku najliczniejszej kategorii robotników wykwalifikowanych, pracujący „na swoim” kształcili się średnio o pół roku dłużej niż „etatowcy” i mają przeciętną samoocenę wyższą o ponad 0,4 pkt (na skali 5–punktowej). Na przeciwnym biegunie znajduje się względnie nieliczna kategoria kierowników – w tej grupie „etatowcy” mają zarówno przewagę wykształcenia, jak i przewagę samooceny.

Wykres 2.2. Związek między długością kształcenia a przeciętną samooceną kompetencji

Osie reprezentują różnice w wartościach średnich między przedsiębiorcami i pracownikami etatowymi. Białe koła wyróżniają liczbę pracowników etatowych w zawodzie. Błękitne koła wyrażają liczbę przedsiębiorców w zawodzie.

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Jakie czynniki i cechy osobiste zwiększają, a jakie raczej zmniejszają prawdopodobieństwo prowadzenia działalności gospodarczej? Aby odpowiedzieć na to pytanie, przeprowadzono analizę regresji logistycznej na próbie osób aktywnych zawodowo 2012 r. (z wyłączeniem osób prowadzących działalność rolną), w której prognozowano fakt prowadzenia własnej działalności gospodarczej na podstawie informacji o: płci, wieku, pozostawaniu w związku małżeńskim, wykształceniu, posiadaniu prawa jazdy, kategorii zawodowej i samoocenie kompetencji. W modelu pierwotnie uwzględniono wszystkie 12 podstawowych kompetencji, jednak ostatecznie pozostawiono tylko te, które wywierały istotny wpływ. Wyniki analizy zawiera Tabela 2. 4.

Ogólne prawdopodobieństwo trafienia na kogoś prowadzącego działalność gospodarczą w badanej grupie wynosi w przybliżeniu 10%. W ostatniej kolumnie tabeli („Zmiana prawdopodobieństwa”) obliczono, jak wpływa na to prawdopodobieństwo dany czynnik przy kontroli pozostałych czynników ujętych w modelu. Przykładowo, w porównaniu z mężczyzną będącym w tej samej kategorii wiekowej, sytuacji małżeńskiej, o tym samym wykształceniu, itd. prawdopodobieństwo prowadzenia własnej działalności w przypadku kobiet jest o 4,4 punktu procentowego niższe.

Tabela 2.4. Czynniki wpływające na prawdopodobieństwo prowadzenia działalności gospodarczej (regresja logistyczna)

	B	Istotność	Exp(B)	Granice 95% przed. ufności dla Exp(B)		Zmiana prawdop. (w p.p.)*	
				dolna	górna		
Płeć (0=M, 1=K)	-0,615	0,001	0,54	0,38	0,77	-4,4	
Wiek >= 35 lat	0,648	0,000	1,91	1,63	2,24	7,6	
Małżeństwo	0,344	0,000	1,41	1,21	1,65	3,6	
Wyksz. < średnie	-0,442	0,000	0,64	0,54	0,77	-3,4	
Prawo jazdy	1,148	0,000	3,15	2,44	4,07	16,1	
Kateg. zawodowe (ISCO-1)**	1 KIER	0,443	0,094	1,56	0,93	2,61	4,8
	2 SPEC	0,412	0,069	1,51	0,97	2,36	4,4
	3 SRED	0,739	0,001	2,09	1,35	3,25	9,0
	4 BIUR	-0,550	0,054	0,58	0,33	1,01	-4,0
	5 USLU	1,465	0,000	4,33	2,84	6,59	22,7
	6 ROLN	1,677	0,000	5,35	2,64	10,84	27,5
	7 ROBW	0,879	0,000	2,41	1,57	3,69	11,2
	8 OPER	0,385	0,104	1,47	0,92	2,34	4,1
Kompetencje ***	ART	0,081	0,008	1,09	1,02	1,15	0,8
	FIZ (Płeć = M)	-0,304	0,000	0,74	0,67	0,82	-2,5
	FIZ (Płeć = K)	0,277	0,001	1,32	1,12	1,55	-0,3
	SAM	0,457	0,000	1,58	1,42	1,75	5,0
	BIU (Płeć = M)	0,048	0,274	1,05	0,96	1,14	0,4
	BIU (Płeć = K)	-0,293	0,000	0,75	0,66	0,85	-2,0
	KIE	0,549	0,000	1,73	1,58	1,90	6,2
	POL	-0,198	0,000	0,82	0,75	0,90	-1,7
Stała	-5,151	0,000	0,01				

Test zbiorowy współczynników: $\chi^2=1225,7$ ($p<0,001$). R^2 Nagelkerkego = 0,216.

* W stosunku do prawdopodobieństwa bazowego 10,1%.

** Wyniki odnoszą się do porównania z kategorią robotników niewykwalifikowanych.

*** Wyniki oznaczają efekt samooceny wyższej o 1 punkt (na skali 5–punktowej).

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Do czynników sprzyjających prowadzeniu działalności można zaliczyć:

- wiek równy lub wyższy niż 35 lat,
- pozostawanie w związku małżeńskim,
- posiadanie prawa jazdy,
- wykonywanie zawodu związanego z usługami bądź rolnictwem,
- wysoką samoocenę pod względem kompetencji kierowniczych i samoorganizacyjnych oraz – w mniejszym stopniu – artystycznych.

Prawdopodobieństwo bycia przedsiębiorcą jest z kolei mniejsze w grupie kobiet oraz osób bez średniego wykształcenia. Co ciekawe, prawdopodobieństwo to jest mniejsze także w przypadku wysokiej samooceny niektórych kompetencji, a konkretnie:

- sprawności fizycznej (zwłaszcza w grupie mężczyzn),
- kompetencji biurowych (w przypadku kobiet),
- umiejętności posługiwania się językiem polskim.

Kompetencje biurowe naturalnie łączą się z zawodami biurowymi, silnie sfeminizowanymi i znacznie częściej wykonywanymi w ramach pracy najemnej. Podobnie jest w przypadku języka polskiego – wynik ten można po części przypisać temu, że wysoką samooceną pod tym względem charakteryzuje się liczna grupa nauczycieli, którzy na ogół są pracownikami etatowymi.

W Tabeli 2.5 zestawiono sekcje PKD (wersja klasyfikacji obejmująca 21 kategorii) deklarowane przez przedsiębiorców prowadzących działalność pozarolniczą według częstości występowania. Ponad połowa wszystkich firm lokuje się w czterech kategoriach: handlu (po wyłączeniu sprzedaży i naprawy pojazdów), budownictwie, przetwórstwie przemysłowym i pozostałej działalności usługowej. Ujawniają się znaczące różnice między płciami, podobnie jak ma to miejsce w przypadku zawodów wykonywanych przez pracowników najemnych. W kilku przypadkach, głównie w grupie kobiet, dochodzi do gwałtownego zróżnicowania ze względu na wiek.

Udział działalności edukacyjnej (P) oraz profesjonalnej, naukowej i technicznej (M), jak również branży usługowej (S) i transportowej (H) wyraźnie rośnie w młodszych pokoleniach kobiet. Najbardziej widoczne jest to w przypadku działalności edukacyjnej: zajmuje się nią zaledwie jedna na 100 kobiet w wieku 50+, jedna na 20 w wieku 35–49 lat i jedna na 10 poniżej 35 roku życia.

Tabela 2.5. Branża (PKD) działalności gospodarczej (pozarolniczej) wg wieku i płci

Seksja PKD	Mężczyźni				Kobiety				Ogółem			
	18–34	35–49	50–59/64	Ogółem	18–34	35–49	50–59/64	Ogółem	18–34	35–49	50–59/64	Ogółem
G1 Sprzedaż (bez sprz./naprawy pojazdów)	16,3	15,5	20,2	17,0	22,4	35,7	34,4	32,1	18,4	22,6	24,6	22,1
F Budownictwo	26,5	18,6	22,1	21,6	3,1	3,6	6,3	4,1	18,7	13,3	17,2	15,7
C Przetwórstwo przemysłowe	8,2	12,7	14,6	12,1	10,2	7,1	15,6	10,0	8,8	10,8	14,9	11,4
S Pozostała działalność usługowa	13,3	9,7	8,9	10,4	20,4	12,2	8,3	13,3	15,6	10,6	8,7	11,4
H Transport i gospodarka magazynowa	10,2	10,0	8,9	9,7	5,1	3,1	1,0	3,1	8,5	7,5	6,5	7,5
M Dz. profesjonalna, naukowa i techn.	8,7	8,6	3,8	7,3	8,2	5,1	3,1	5,4	8,5	7,4	3,6	6,6
Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	0,5	3,9	1,9	2,5	6,1	14,3	11,5	11,5	2,4	7,5	4,9	5,5
G2 Sprzedaż i naprawa pojazdów	4,6	7,5	7,5	6,8	1,0	1,0	4,2	1,8	3,4	5,2	6,5	5,1
J Informacja i komunikacja	3,6	5,3	2,3	4,0	2,0	2,0	0,0	1,5	3,1	4,1	1,6	3,2
K Finanse i ubezpieczenia	2,6	1,9	3,3	2,5	3,1	4,1	6,3	4,4	2,7	2,7	4,2	3,1
I Zakwaterowanie i gastronomia	2,0	1,9	1,9	1,9	4,1	2,6	4,2	3,3	2,7	2,2	2,6	2,4
P Edukacja	0,5	0,8	1,9	1,0	9,2	5,1	1,0	5,1	3,4	2,3	1,6	2,4
N Administrowanie i dz. wspierająca	1,5	1,1	1,9	1,4	3,1	2,0	2,1	2,3	2,0	1,4	1,9	1,7
[Pozostałe kategorie PKD]	1,5	2,5	0,9	1,8	2,0	2,0	2,1	2,1	1,7	2,3	1,3	1,9
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	196	361	213	770	98	196	96	390	294	557	309	1160

Uwzględniono sekcje PKD zgłoszone przez przynajmniej 10 osób. Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

W Tabeli 2.6 zestawiono kategorie zawodowe z pierwszego poziomu ISCO według wieku i płci badanych. Ponownie uwidaczniają się wyraźne różnice między płciami. Nie obserwujemy znaczącego zróżnicowania ze względu na wiek – jedynie w młodszych pokoleniach kobiet możemy zauważyć

niezbyt silny wzrost udziału specjalistek, jak również nieco częstsze występowanie zawodów usługowych. W obu płciach działalność rolnicza nieco częściej deklarowana jest przez starsze osoby.

Tabela 2.6. Kategoria zawodowa (ISCO-1) według wieku i płci osób prowadzących własną działalność

ISCO-1	Mężczyźni				Kobiety				Ogółem			
	18-34	35-49	50-59/64	Ogółem	18-34	35-49	50-59/64	Ogółem	18-34	35-49	50-59/64	Ogółem
1 KIER	1,4	4,0	4,2	3,4	2,6	1,7	2,2	2,0	1,9	3,1	3,5	2,9
2 SPEC	7,1	11,0	5,6	8,4	14,6	12,6	8,6	12,0	9,7	11,7	6,7	9,7
3 SRED	12,1	11,4	10,7	11,3	13,2	10,7	15,6	12,6	12,5	11,1	12,4	11,8
4 BIUR	2,5	1,3	0,0	1,2	0,7	1,7	1,6	1,4	1,9	1,5	0,6	1,3
5 USLU	14,6	12,7	14,1	13,6	30,5	24,4	24,2	25,7	20,1	17,4	17,6	18,1
6 ROLN	32,7	32,2	41,7	35,2	34,4	44,9	42,5	42,0	33,3	37,3	42,0	37,7
7 ROBW	20,3	19,1	15,5	18,3	2,0	2,5	2,2	2,3	13,9	12,4	10,9	12,3
8 OPER	6,8	6,8	6,2	6,6	1,3	0,3	0,0	0,4	4,9	4,2	4,1	4,3
9 ROBN	2,5	1,5	2,0	1,9	0,7	1,1	3,2	1,6	1,9	1,4	2,4	1,8
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	281	528	355	1164	151	356	186	693	432	884	541	1857

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Drugi poziom klasyfikacji zawodowej ISCO pozwala na nieco precyzyjniejsze zdefiniowanie rodzaju wykonywanej pracy. W Tabeli 2.7 przedstawiono częstość występowania poszczególnych kategorii zawodowych wśród

przedsiębiorców (z wyłączeniem prowadzących działalność rolną), w zależności od płci i wieku.

Tabela 2.7. Kategoria zawodowa (pierwszy i drugi poziom ISCO) deklarowana przez przedsiębiorców z branż pozarolniczych, według wieku i płci

Kategoria zawodowa		Mężczyźni				Kobiety				Ogółem			
ISCO-1	ISCO-2	18-34	35-49	50-59/64	Ogółem	18-34	35-49	50-59/64	Ogółem	18-34	35-49	50-59/64	Ogółem
1 KIER	13 kier.ds.prod/usł	1,1	4,2	6,3	4,0	1,0	2,0	2,8	2,0	1,0	3,4	5,1	3,3
	14 kier.(hotel/hand/usł)	1,1	1,1	0,5	0,9	2,0	0,5	0,0	0,7	1,4	0,9	0,3	0,9
2 SPEC	21 spec.(fiz/mat/tech)	5,9	3,6	2,4	3,9	3,0	2,0	3,7	2,7	4,9	3,1	2,8	3,5
	22 spec.ds.zdr	0,0	3,4	2,4	2,3	11,1	10,7	10,1	10,6	3,8	6,0	5,1	5,2
	23 spec.naucz/wych	0,5	0,3	0,5	0,4	4,0	4,6	0,0	3,2	1,7	1,8	0,3	1,4
	24 spec.ds.ekon/zarz	2,1	4,8	1,4	3,2	2,0	2,6	1,8	2,2	2,1	4,0	1,6	2,9
	26 spec.(prawo/dz.spół/kult)	1,6	2,5	1,4	2,0	2,0	3,1	0,0	2,0	1,7	2,7	0,9	2,0
3 SRED	31 pers.(fiz/chem/tech)	7,0	5,9	11,1	7,6	5,1	5,6	11,9	7,2	6,3	5,8	11,4	7,4
	33 pers.ds.bizn/adm	7,5	6,4	5,8	6,5	8,1	11,2	12,8	10,9	7,7	8,1	8,2	8,1
	34 pers.(prawo/sp.spół/kult)	2,1	1,1	0,0	1,1	6,1	0,5	0,0	1,7	3,5	0,9	0,0	1,3
	35 tech.inf	1,1	2,8	1,0	1,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	1,8	0,6	1,2
5 USLU	51 pr.usł.osob	3,2	1,4	2,9	2,3	22,2	11,7	9,2	13,6	9,8	5,1	5,1	6,2
	52 sprzed	18,7	17,6	21,3	18,9	24,2	31,6	32,1	30,0	20,6	22,6	25,0	22,8
7 ROBW	71 rob.bud(bez elektr)	12,8	10,1	9,2	10,5	1,0	0,5	0,0	0,5	8,7	6,7	6,0	7,0
	72 rob.obr.met/mech	8,6	7,0	6,8	7,3	0,0	0,0	0,0	0,0	5,6	4,5	4,4	4,8
	73 rzem/rob.poligraf	0,5	0,6	1,4	0,8	0,0	2,0	0,0	1,0	0,3	1,1	0,9	0,9
	74 elektr/elektron	3,7	4,8	4,3	4,4	0,0	0,0	0,0	0,0	2,4	3,1	2,8	2,9
	75 rob(spoż/drew/tekstyl)	4,3	5,6	4,8	5,1	2,0	1,5	3,7	2,2	3,5	4,2	4,4	4,1
8 OPER	83 kier/oper.pojazd	9,1	9,0	7,7	8,7	0,0	0,5	0,0	0,2	5,9	6,0	5,1	5,7
9 ROBN	93 rob.pom(górn/prz/bud/tr)	3,2	1,7	3,4	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	2,1	1,1	2,2	1,6
	Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	N	176	335	196	707	93	178	96	367	269	513	292	1074

Uwzględniono kategorie zawodowe z drugiego poziomu ISCO zgłoszone przez przynajmniej 10 osób.
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

W Tabeli 2.8 przedstawiono dane dla osób prowadzących własną działalność w ramach kategorii zawodowych z drugiego poziomu klasyfikacji ISCO. W celu uzyskania odpowiednich liczebności poszczególnych kategorii połączono dane ze wszystkich trzech edycji badań.

Tabela 2.8. Charakterystyka grup zawodowych (drugi poziom ISCO) przedsiębiorców

Kategoria zawodowa		Wiek	Lata działalności	% kobiet	Zamieszkanie (%)		Wykształcenie (%)		Zatrudnia kogoś na stałe	Pracuje dla 1 zleceniodawcy (%)	Zarobki		N	N (zar.)
ISCO-1	ISCO-2				wieś	miasto >200 tys.	>= średnie	wyższe			Średnia obc. (5%)	Mediana		
1 KIER	13 kier.ds.prod/usł	42,9	10,6	15,7	31,0	17,8	79,2	36,4	72,3	20,1	*3607	**3078	100	31
2 SPEC	21 spec.(fiz/mat/tech)	40,4	9,3	25,9	31,1	29,5	99,5	93,4	42,1	8,0	***4964	***4198	97	24
	22 spec.ds.zdr	44,5	10,9	62,6	18,1	32,1	99,3	84,8	24,2	40,7	*3356	*3207	175	53
	23 spec.naucz/wych	37,0	6,5	64,2	20,1	41,8	100,0	90,6	19,6	32,8	*3399	**3345	45	21
	24 spec.ds.ekon/zarz	38,7	7,0	34,6	15,9	45,0	100,0	79,8	37,0	33,7	*5085	*5000	103	30
	26 spec.(prawo/dz.spół/kult)	41,0	9,1	34,8	11,8	42,9	99,5	92,0	34,1	27,6	*3839	3078	71	24
3 SRED	31 pers.(fiz/chem/tech)	44,4	14,1	25,9	43,9	26,6	95,3	9,5	40,7	20,6	2965	3000	149	59
	33 pers.ds.bizn/adm	42,4	8,5	46,0	21,2	31,9	90,4	41,6	34,4	33,8	*3299	3078	251	76
	34 pers.(prawo/sp.spół/kult)	35,2	6,2	51,1	17,2	37,2	93,0	50,9	29,3	14,8	2677	2600	46	19
	35 tech.inf	36,6	6,6	4,8	13,3	29,4	92,5	41,0	40,7	10,7	*3422	*3773	40	10
5 USLU	51 pr.usł.osob	40,2	8,8	67,7	26,1	22,9	63,3	14,1	45,1	19,2	*2590	2138	207	75
	52 sprzed	42,2	9,8	49,0	29,0	24,7	75,5	18,5	44,8	19,3	2628	2206	693	244
6 ROLN	61 roln.prod.towar	44,2	18,2	41,7	92,6	0,9	33,3	4,7	2,7	39,2	1507	1500	2386	948
	63 roln/ryb(wł.potrż)	41,8	15,6	48,3	90,9	3,1	36,9	2,6	2,1	53,8	*1390	**1206	62	25
7 ROBW	71 rob.bud(bez elektr)	41,1	8,6	2,7	43,0	15,9	43,0	8,1	33,7	10,1	***3383	*3000	254	105
	72 rob.obr.met/mech	42,9	11,5	0,6	39,3	19,1	51,7	6,6	36,9	13,5	**2855	**2565	161	57
	74 elektr/elektron	43,2	11,2	0,0	20,5	44,1	72,9	15,1	15,5	16,2	*3646	*3149	85	35
	75 rob(spoż/drew/tekstyl)	41,4	10,1	33,4	44,4	19,1	50,4	8,5	41,5	8,9	*2435	*2088	133	39
8 OPER	83 kier/oper.pojazd	43,9	12,2	2,1	31,0	31,5	51,9	8,7	19,8	29,5	**2627	*2565	202	83
9 ROBN	93 rob.pom(górn/prz/bud/tr)	43,4	9,3	4,7	39,7	15,6	55,9	9,7	53,1	20,8	*3598	3281	70	28
Ogółem		42,9	13,4	37,5	57,1	15,4	56,8	19,3	22,9	29,9	2414	2138	5666	2239

Uwzględniono kategorie zawodowe z drugiego poziomu ISCO zgłoszone ogółem w 3 edycjach badań przez przynajmniej 40 osób.

W wielu kategoriach zawodowych występowały znaczne różnice pomiędzy przeciętnymi zarobkami deklarowanymi w latach 2010, 2011 i 2012. Zaznaczono sytuacje, gdy wartość maksymalna (w roku „najlepszym” dla danej kategorii) była większa od minimalnej (w „najgorszym” roku) o ponad *25%, **50%, ***75%.

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

Pomiędzy poszczególnymi kategoriami zawodowymi można zauważyć szereg bardzo wyraźnych różnic, w szczególności pod względem wykształcenia, zarobków, przeciętnego stażu firmy i udziału kobiet. Najwyższy stopień wykształcenia formalnego (przynajmniej 80% osób po studiach) cechuje zawody specjalistów. Warto odnotować, że odsetek absolwentów szkół wyższych nie jest zbyt wysoki w kategorii kierowników ds. produkcji i usług (niespełna 40%) – w dużej mierze są to właściciele firm remontowo–budowlanych, czyli działających w dziedzinie, w której od formalnego wykształcenia bardziej liczy się praktyczne doświadczenie. Do wyjątków należy wyższe wykształcenie wśród przedsiębiorców–techników (kategoria nr 31 – głównie technicy budownictwa, mechanicy, elektronicy), jak również pracujących w zawodach usługowych, robotniczych oraz jako kierowcy.

Przeciętny staż firmy jest najwyższy dla zawodów rolniczych; „najmłodsze” firmy należą do specjalistów nauczania oraz specjalistów ds. ekonomii i zarządzania, a także personelu z dziedziny prawa, spraw społecznych i kulturalnych⁵ oraz techników–informatyków.

Dane o zarobkach są bardzo fragmentaryczne, ponieważ ponad połowa przedsiębiorców odmawiała udzielenia takiej informacji⁶. Według dostępnych danych na szczycie listy – z przeciętnymi zarobkami netto sięgającymi 5000 zł – znajdują się specjaliści ds. ekonomii i zarządzania oraz specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych⁷, daleko w tyle zostawiając pozostałe grupy zawodowe. Warto odnotować dość wysoką pozycję w tym względzie elektryków/elektroników (kat. 74) oraz pomocniczych zawodów robotniczych (kat. 93)⁸, w których bardzo mały jest udział osób z wyższym wykształceniem.

Generalnie, biorąc pod uwagę pierwszy poziom klasyfikacji ISCO, osoby prowadzące własną działalność gospodarczą deklarowały wyższe przeciętne zarobki (o 20–60%) od osób pracujących w tej samej kategorii zawodowej, ale jako pracownicy najemni w ramach umowy o pracę. W poszczególnych kategoriach zawodowych wśród przedsiębiorców znacznie większa była też rozpiętość zarobków (mierzona rozstępem ćwiartkowym).

5 Bardzo heterogeniczna grupa, obejmująca m.in. instruktorów ćwiczeń fizycznych, fotografów, artystów i szefów kuchni.

6 Do danych o zarobkach należy podchodzić z dużą ostrożnością także dlatego, że pomiędzy kolejnymi edycjami badań występowały bardzo duże różnice w wartościach przeciętnych (w tabeli skalę tych wahań zaznaczono gwiazdkami).

7 W tej grupie najliczniejsi są architekci, a także inżynierowie budownictwa, geodeci/kartografowie i projektanci grafiki i multimediów.

8 W tej kategorii prawie wszystkie przypadki dotyczą pracy w budownictwie ogólnym.

9 Cały czas należy mieć na względzie, że kategorie z pierwszego poziomu ISCO są wewnętrznie zróżnicowane i zawierają w sobie podkategorie bardzo różniące się proporcjami kobiet i mężczyzn.

Tabela 2.9. Zarobki kobiet i mężczyzn pracujących etatowo i prowadzących własną działalność pozarolniczą

ISCO	Średnia obciążenie 5%				Iloraz zarobków (K/M)		Liczebności			
	Kobiety		Mężczyźni				Kobiety		Mężczyźni	
	etat	wł. dz.	etat	wł. dz.	etat	wł. dz.	etat	wł. dz.	etat	wł. dz.
2 SPEC	2249	3635	3089	4325	**0,73	*0,84	1178	49	489	61
3 SRED	2037	2910	2548	3414	**0,80	*0,85	742	46	636	78
5 USLU	1521	2319	1937	3086	**0,79	**0,75	1481	157	650	131
Ogółem*	1797	2688	2211	3372	**0,81	**0,80	5582	314	6387	695

Uwzględniono kategorie zawodowe, dla których ogółem w 3 edycjach badań dysponowano danymi o zarobkach dla przynajmniej 40 kobiet i 40 mężczyzn pracujących w pełnym wymiarze godzin.

* W kategorii „Ogółem” uwzględniono wszystkie kategorie zawodowe (nie tylko nr 2, 3 i 5).
Test Manna–Whitneya dla porównania zarobków kobiet i mężczyzn: * $p < 0,05$, ** $p < 0,0005$.

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

Jako przyczynek do dyskusji na temat istnienia dyskryminacji płacowej kobiet, warto przyrzeć się deklarowanym zarobkom kobiet i mężczyzn pracujących wyłącznie etatowo oraz przyrównać je do zarobków zgłaszanych przez osoby prowadzące wyłącznie własną działalność gospodarczą. Zarobki przedsiębiorców stanowią znaczący punkt odniesienia, bowiem jakiegokolwiek dysproporcje zarobkowe w tej grupie z definicji nie mogą być przypisane dyskryminacji ze strony pracodawcy. Dysponujemy danymi bazującymi na przynajmniej 40 obserwacjach, dla trzech kategorii z pierwszego poziomu ISCO: specjalistów (kat. 2), techników i personelu średniego szczebla (kat. 3), oraz sprzedawców i pracowników usług (kat. 5) – dane te przedstawiono w Tabeli 2.9. Generalnie, w przypadku pracy etatowej przeciętne zarobki kobiet stanowiły 80% zarobków mężczyzn, co prawie dokładnie odpowiada sytuacji w grupie osób prowadzących działalność (81%). W przypadku konkretnych kategorii zawodowych ilorazy zarobków wahały się w granicach 73–80% (praca etatowa) i 75–85% (własna działalność)⁹.

⁹ Cały czas należy mieć na względzie, że kategorie z pierwszego poziomu ISCO są wewnątrznie różnicowane i zawierają w sobie podkategorie bardzo różniące się proporcjami kobiet i mężczyzn.

Tabela 2.10. Główne trudności w prowadzeniu działalności gospodarczej i rolniczej według branży (w %)

	Główna branża działalności (PKD)							Ogółem
	Rolnictwo	Przemysł i górnictwo	Budownictwo i transport	Handel, zakwater., gastronomia, usł. wspier.	Usługi specjalistyczne	Edukacja	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	
Zbyt duże obciążenia podatkowe	9,8	31,3	27,7	31,1	31,4	25,9	24,2	22,0
Zbyt duża konkurencja	13,6	22,4	22,5	26,6	21,8	18,5	4,8	19,0
Uciążliwe przepisy prawne	12,5	20,9	21,0	19,6	20,5	25,9	46,8	18,2
Zła sytuacja finansowa firmy	25,5	6,7	5,2	7,0	3,3	0,0	0,0	13,0
Stan zdrowia	6,5	2,2	0,7	1,7	0,7	3,7	0,0	3,3
Dostępność kredytu	4,1	1,5	2,2	1,4	2,0	0,0	0,0	2,6
Brak odpowiednich pracowników	1,4	4,5	5,2	2,8	2,3	0,0	0,0	2,5
Brak chęci do działalności	3,7	1,5	0,7	0,3	0,7	0,0	0,0	1,8
Sytuacja rodzinna	1,8	0,0	3,0	0,3	0,7	0,0	8,1	1,5
Wiek	1,2	2,2	0,7	0,8	2,3	0,0	1,6	1,3
Opieka nad członkiem rodziny	1,6	0,7	1,1	0,0	1,7	3,7	1,6	1,2
Niedostateczne doświadczenie	0,3	0,0	0,7	0,3	1,3	0,0	0,0	0,5
Brak certyfikatów/uprawnień	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	7,4	1,6	0,3
Inny powód	16,1	5,2	6,4	6,7	6,9	3,7	4,8	10,2
[Brak trudności]	2,0	0,7	2,6	1,4	4,0	11,1	6,5	2,5
Ogółem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
N	737	134	267	357	303	27	62	1887

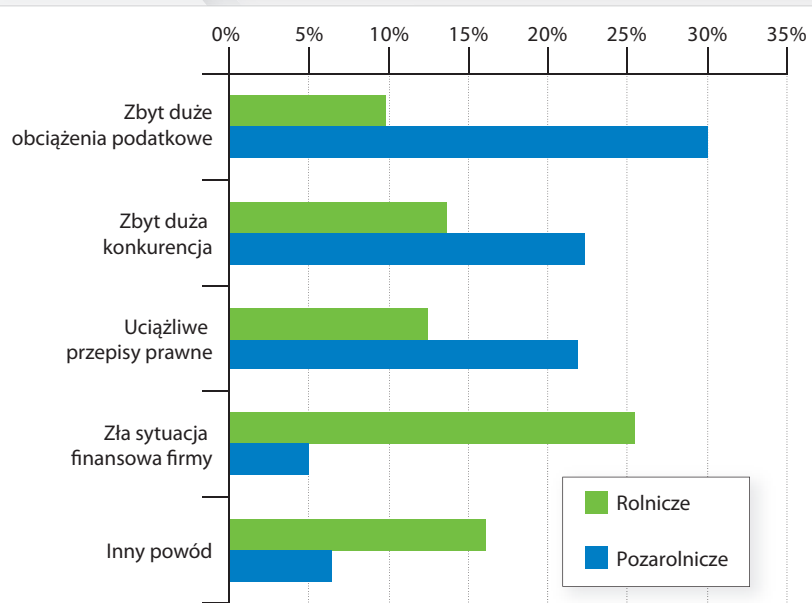
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Przedsiębiorcom zadano pytanie o to, co stanowi dla nich jedno, główne utrudnienie w prowadzeniu działalności gospodarczej, ewentualnie powód spodziewanego zakończenia lub ograniczenia ich działalności w najbliższych 12 miesiącach. Odpowiedzi były podobne, niezależnie od branży działalności – jedynym wyjątkiem było rolnictwo, specyficznie odmienne od po-

zostałych branż (Tabela 2.10). Najczęściej wskazywane problemy to te związane z funkcjonowaniem państwa: zbyt duże obciążenia podatkowe oraz uciążliwe przepisy prawne (łącznie 41% wskazań); dość często pojawiały się też odniesienia do zbyt dużej konkurencji (19%) oraz złej sytuacji finansowej firmy (13%); pozostałe wskazania miały charakter marginalny.

Charakterystyczne różnice między branżą rolniczą a pozostałymi przedstawiono syntetycznie na Wykresie 3. Zasadnicza różnica polega na tym, że prowadzący działalność rolniczą pięciokrotnie częściej wskazywali na złą sytuację finansową, podczas gdy w sektorze pozarolniczym trzykrotnie częściej skarżono się na zbyt duże podatki, a także wyraźnie częściej zgłaszano uciążliwość przepisów prawnych i zbyt dużą konkurencję. Rolnicy częściej wskazywali kategorię „inne”: inne utrudnienia (głównie pogodowe) oraz inne powody zakończenia działalności (renta strukturalna).

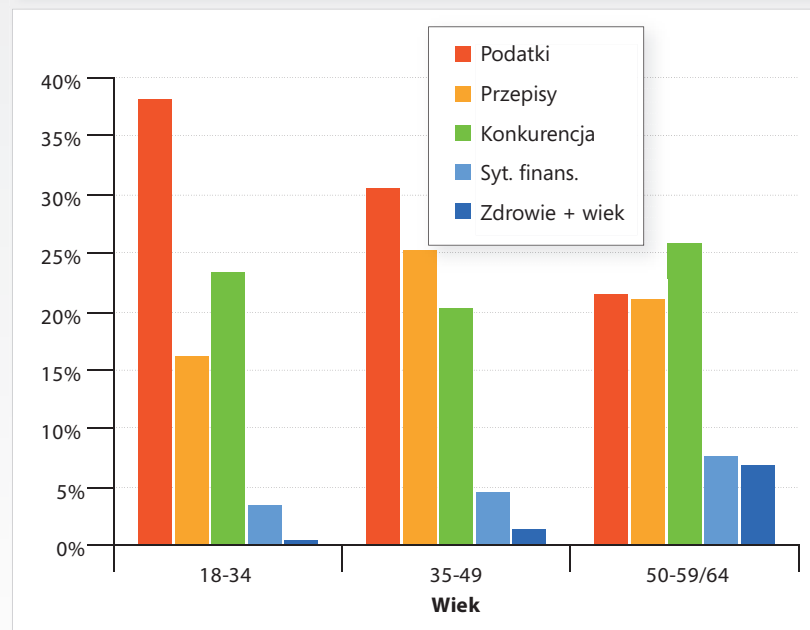
Wykres 2.3. Główne utrudnienie/powód prognozowanego zakończenia działalności rolniczej i pozarolniczej

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Jest naturalne, że problemy związane z wiekiem i zdrowiem częściej zgłaszali przedsiębiorcy starsi. Dość uderzające jest natomiast, że im młodszy przedsiębiorca, tym częściej wskazywał na utrudnienia związane z wysokością podatków (Wykres 2.4).

Wykres 2.4. Główne utrudnienie/powód prognozowanego zakończenia działalności w zależności od wieku

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Dane o aktualnie odczuwanych problemach i przyczynach przewidywanego zakończenia działalności warto uzupełnić o informacje na temat powodów zakończenia działalności przez firmy, które działalność rzeczywiście zakończyły (Tabela 2.11). Podobnie jak w przypadku problemów bieżących, uwidaczniają się bardzo silne różnice między działalnością rolniczą i pozarolniczą. Zdecydowanie najczęściej wymienianym powodem rezygnacji z działalności rolniczej był zły stan zdrowia (40%). W przypadku firm

pozarolniczych na plan pierwszy wysuwała się zła sytuacja finansowa; znaczącą rolę odgrywała też presja konkurencji. Warto odnotować, że w kolejnych okresach czasu deklarowanym powodem zakończenia działalności rolniczej w coraz mniejszym stopniu była zła sytuacja finansowa (systematyczny padek z 28% przed rokiem 2000 do 7% w latach 2010–2012), gdy równocześnie wzrastał odsetek tych, którzy wycofywali się z działalności ze względu na wiek (wzrost z 1% do 21%).

Tabela 2.11. Główne powody zakończenia działalności w latach 1970–2012

Powody	Typ działalności Rok zakończenia działalności	rolnicza					pozarolnicza					Ogółem
		1970–1999	2000–2004	2005–2009	2010–2012	Ogółem	1970–1999	2000–2004	2005–2009	2010–2012	Ogółem	
Zła sytuacja finansowa firmy		28%	20%	18%	7%	19%	27%	21%	32%	32%	28%	26%
Inny powód		15%	13%	19%	14%	16%	19%	19%	15%	15%	17%	17%
Zbyt duża konkurencja		1%	2%	0%	0%	1%	15%	16%	21%	15%	17%	14%
Stan zdrowia		30%	50%	42%	43%	40%	8%	9%	5%	3%	7%	13%
Zbyt duże obciążenia podatkowe		1%	7%	0%	0%	2%	7%	10%	7%	13%	9%	8%
Uciążliwe przepisy prawne		3%	0%	0%	2%	1%	8%	8%	7%	7%	7%	6%
Sytuacja rodzinna		10%	7%	6%	7%	8%	7%	4%	2%	5%	5%	5%
Brak chęci do prowadzenia działalności		7%	0%	1%	0%	3%	6%	6%	6%	4%	6%	5%
Konieczność opieki nad członkiem rodziny		3%	2%	0%	7%	3%	3%	5%	3%	3%	3%	3%
Wiek		1%	0%	14%	21%	9%	0%	1%	1%	1%	1%	2%
Ogółem		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
N		69	46	79	44	238	307	233	267	219	1026	1270

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

W obu typach firm dość często wskazywano też „inne powody”, które nie były umieszczane na liście odpowiedzi. Przyczyny najczęściej podawane samodzielnie przez respondentów wymieniono w Tabeli 2.12. Wśród

nich kluczowe znaczenie miało wykonywanie bądź podjęcie innej pracy. W przypadku firm rolniczych często podnoszono także kwestię niskich cen zbytu oraz deklarowano przejście na emeryturę bądź rentę (strukturalną).

Tabela 2.12. Główny powód zakończenia działalności

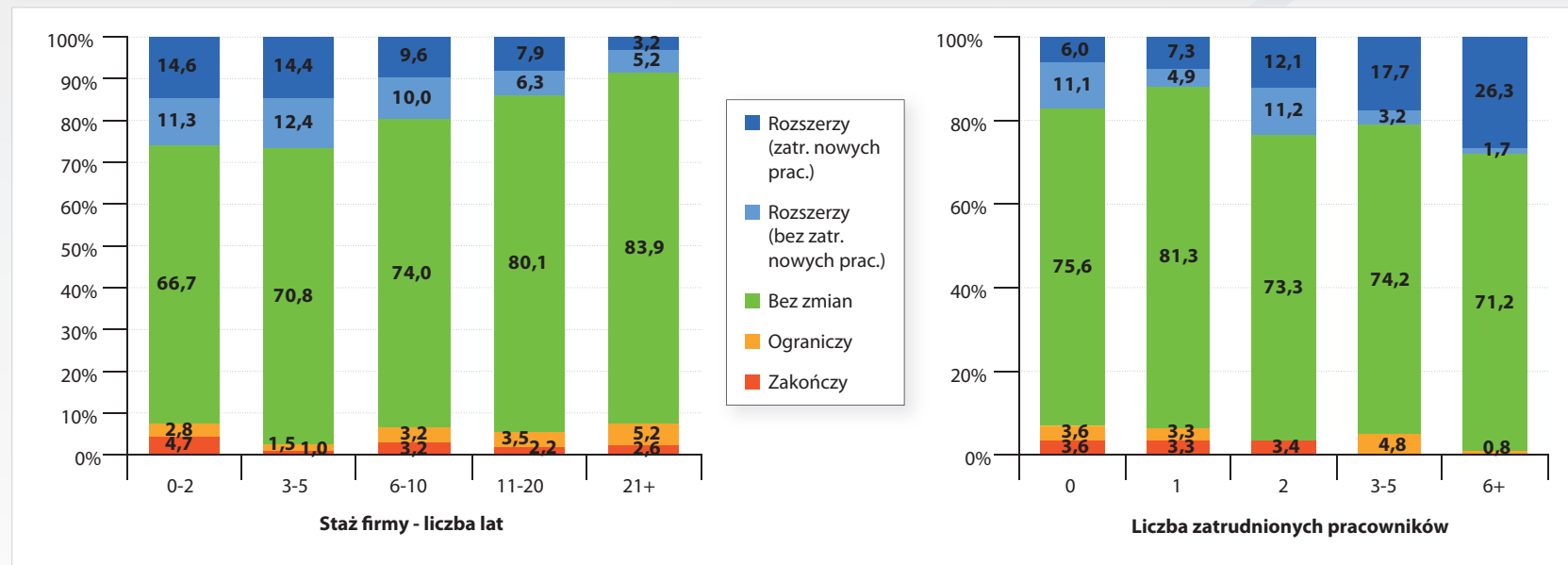
Inne powody zakończenia działalności	Typ działalności		Ogółem
	rolnicza	pozarolnicza	
Inna praca	26,3%	21,7%	22,5%
Nieopłacalność, niskie ceny zbytu	17,3%	9,2%	10,6%
Zmiana miejsca zamieszkania, wyjazd za granicę	4,8%	9,2%	8,4%
Mały popyt/rynek zbytu, brak klientów/zleceń	1,2%	9,9%	8,4%
Problem z miejscem pracy, lokalem, dzierżawą, lokalizacją	0,0%	7,9%	6,5%
Wycofanie się/likwidacja firmy–kontrahenta	0,0%	5,7%	4,7%
Renta, renta strukturalna, emerytura, zasiłek przedemeryt.	20,1%	1,5%	4,8%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%
N	37	171	208

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Przedsiębiorcy pytani byli o przyszłość ich działalności gospodarczej/rolniczej – czy ich zdaniem w ciągu najbliższych 12 miesięcy nic się specjalnie nie zmieni, czy może rozszerzą działalność, albo przeciwnie – ograniczą ją lub wręcz zakończą. Tych, którzy planowali rozszerzenie działalności, pytano o to, czy będzie się to wiązało z zatrudnieniem nowych pracowników. We wszystkich trzech edycjach badań uzyskiwano bardzo zbliżone wyniki dla firm pozarolniczych: prawie 80% respondentów prognozowa-

ło zwyczajną kontynuację, 15% – rozszerzenie, ponad 3% – ograniczenie działalności, a poniżej 3% – zakończenie. Prognozy różniły się jednak znacząco w zależności od stażu firmy (obecność na rynku) oraz liczby osób zatrudnionych w firmie (Wykres 2.5). Generalnie, optymizm wyrażający się przekonaniem o rozszerzeniu działalności przez zatrudnienie nowych pracowników w najbliższych 12 miesiącach był tym mniejszy, im dłużej firma działała na rynku i tym większy, im więcej firma zatrudniała pracowników.

Wykres 2.5. Prognozy dotyczące rozwoju własnej działalności w najbliższych 12 miesiącach w zależności od a) stażu firmy, b) liczby zatrudnionych pracowników

Uwzględniono tylko działalność gospodarczą (bez działalności rolniczej).
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Łączny efekt obydwu zmiennych przedstawiono w Tabeli 2.13. W przypadku firm zatrudniających powyżej 2 pracowników i działających na rynku nie dłużej niż 5 lat (4 komórki w lewym dolnym rogu tabeli) przeciętnie co druga z nich (46,9%) deklarowała, że będzie zatrudniać nowych pra-

owników. Dla kontrastu, w firmach działających najdłużej (21 lat i więcej), a zatrudniających nie więcej niż 5 pracowników, nie znalazł się ani jeden przedsiębiorca szykujący się do naboru nowych pracowników.

Tabela 2.13. Odsetek firm przewidujących zatrudnienie nowych pracowników w najbliższych 12 mies

		Staż firmy – liczba lat					Ogółem
		0–2	3–5	6–10	11–20	21+	
Liczba obecnie zatrudnionych	0	12,8 (160)	7,0 (122)	3,7 (120)	3,6 (180)	0,0 (85)	6,0 (667)
	1	21,6 (21)	2,2 (22)	6,7 (30)	7,4 (34)	0,0 (16)	7,7 (123)
	2	16,7 (22)	19,9 (24)	5,6 (19)	9,6 (42)	0,0 (8)	11,7 (115)
	3–5	37,8 (7)	48,0 (18)	16,3 (29)	11,2 (50)	0,0 (19)	17,6 (124)
	6+	0,0 (2)	58,3 (12)	38,8 (23)	19,0 (56)	19,0 (26)	26,2 (119)
	Ogółem	14,8 (212)	14,7 (198)	9,6 (221)	8,1 (363)	3,2 (154)	10,1 (1148)

*Uwzględniono tylko działalność gospodarczą (bez działalności rolniczej). W nawiasach podano liczebności komórek.
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012*

Rozdział 3

Wykształcenie

Jak kształtuje się struktura wykształcenia w Polsce

Jakie różnice w poziomie wykształcenia występują
pomiędzy generacjami

Jakie kierunki studiów były najpopularniejsze

Jak wygląda sytuacja zawodowa absolwentów
z ostatnich pięciu lat

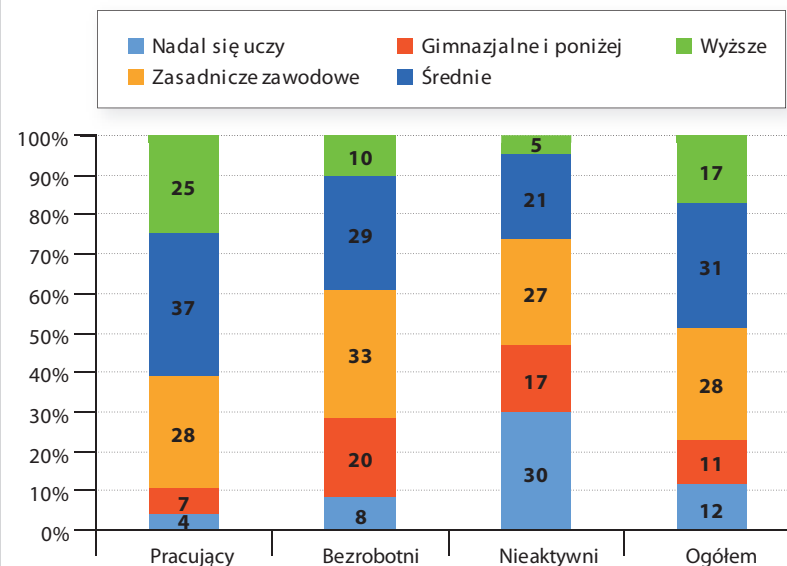
W 2012 r. 18% Polaków w wieku 18–59/64 lata miało ukończone studia wyższe (Tabela 3.1). Częściej były to kobiety – wśród nich aż 23% mogło poszczycić się dyplomem uczelni. 10% Polaków miało tytuł magistra, 3% licencjat, 2% tytuł magistra–inżyniera, zaś 1% inżyniera. Wykształcenie średnie posiadało 37% badanych, zasadnicze zawodowe 28%, zaś 17% gimnazjalne lub niższe.

Tabela 3.1. Poziom wykształcenia (najwyższy zdobyty; kategorie szczegółowe) w podziale na płeć (w %)

Wykształcenie	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Gimnazjalne i poniżej	19	15	17
Podstawowe	12	9	10
Gimnazjalne	2	1	2
Nadal się uczy w szkole maturalnej	5	5	5
Zasadnicze zawodowe	34	22	28
Średnie	33	40	37
Śr. ogólne (liceum ogólnokszt.)	9	16	12
Śr. zawodowe (technikum)	20	12	16
Śr. zawod. (liceum profilowane)	3	7	5
Śr. zawodowe (szkoła policealna)	2	4	3
Śr. zawod. (inna szkoła, nie wyższa)	0,4	0,6	0,5
Wyższe	14	23	18
Wyższe licencjackie	2	4	3
Wyższe inżynierskie	2	1	1
Wyższe magisterskie	6	13	10
Wyższe magistersko–inżynierskie	3	2	2
Wyższe (studia podyplomowe)	1	2	2
Wyższe MBA	0,01	0,00	0,01
Wyższe (doktorat)	0,1	0,1	0,1
Ogółem	%	100	100
	N	9131	8468

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wykres 3.1. Wykształcenie Polaków ze względu na sytuację zawodową, z uwzględnieniem osób uczących się (w %)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Osoby pracujące były przeciętnie lepiej wykształcone niż bezrobotni i nieaktywni zawodowo (Wykres 3.1). Pamiętajmy jednak, że w tej ostatniej grupie aż jedna trzecia wciąż się kształci w szkole lub na uczelni. Wśród wszystkich badanych 12% badanych nadal uczyło się na którymś z etapów edukacji formalnej (były to głównie osoby młode, przed 25 rokiem życia).

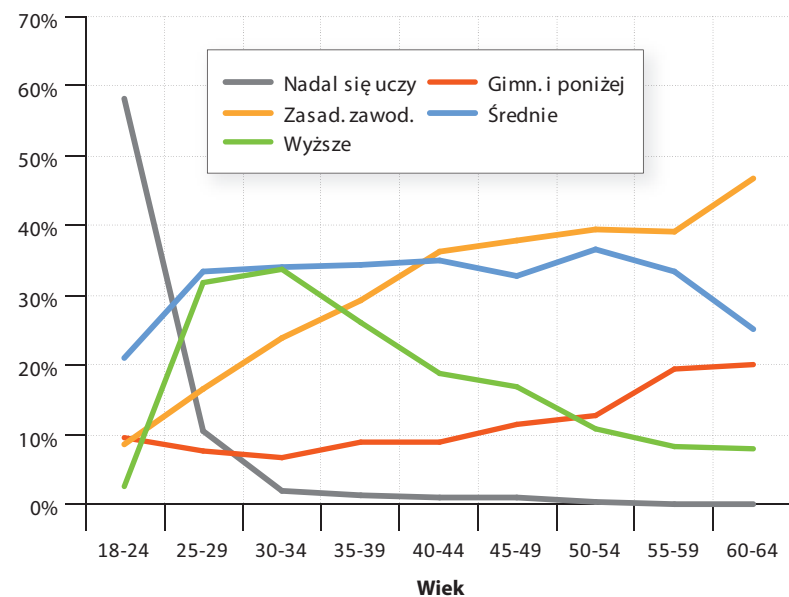
Tabela 3.2. Wykształcenie (kategorie szczegółowe) Polaków ze względu na wiek, z z uwzględnieniem osób uczących się (w %)

Wykształcenie	Wiek					Ogółem
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-59/64	
Nadal się uczy w szkole lub na uczelni	58	6	1	1	0	12
Gimnazjalne i poniżej	10	7	9	12	20	11
Zasadnicze zawodowe	9	20	32	39	41	28
Średnie ogólne (liceum ogólnokształcące)	8	9	9	8	6	8
Średnie zawodowe (technikum)	9	16	16	17	18	15
Średnie zawodowe (liceum profilowane)	2	4	6	6	3	5
Średnie inne	1	4	4	3	3	3
Wyższe licencjackie	2	6	2	1	1	3
Wyższe inżynierskie [BKL 3]	0	2	2	1	1	1
Wyższe magisterskie	0	18	12	8	4	9
Wyższe magistersko-inżynierskie [BKL 3]	0	4	4	2	1	2
Wyższe (studia podyplomowe)	0	2	2	2	1	1
Ogółem	%	100	100	100	100	100
	N	3062	4136	3809	3492	3101

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Bardzo wyraźne różnice w poziomie wykształcenia występują pomiędzy poszczególnymi grupami wiekowymi (Tabela 3.2, Wykres 3.2). Pomijając kategorię osób w wieku szkolnym i studenckim (18–24), wśród której aż 58% badanych nadal się uczy, poziom wykształcenia spadał w kolejnych grupach wiekowych. Szczególnie widoczne jest to w przypadku zmniejszającego się wraz z wiekiem udziału osób z wykształceniem wyższym. W zamian zdecydowanie rośnie udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, dochodząc do około 40% w grupie czterdziesto- i pięćdziesięciolatków. Ten rodzaj edukacji był zdecydowanie bardziej popularny wśród mężczyzn. Podobnie, wraz z wiekiem wzrasta udział osób, które ukończyły technika.

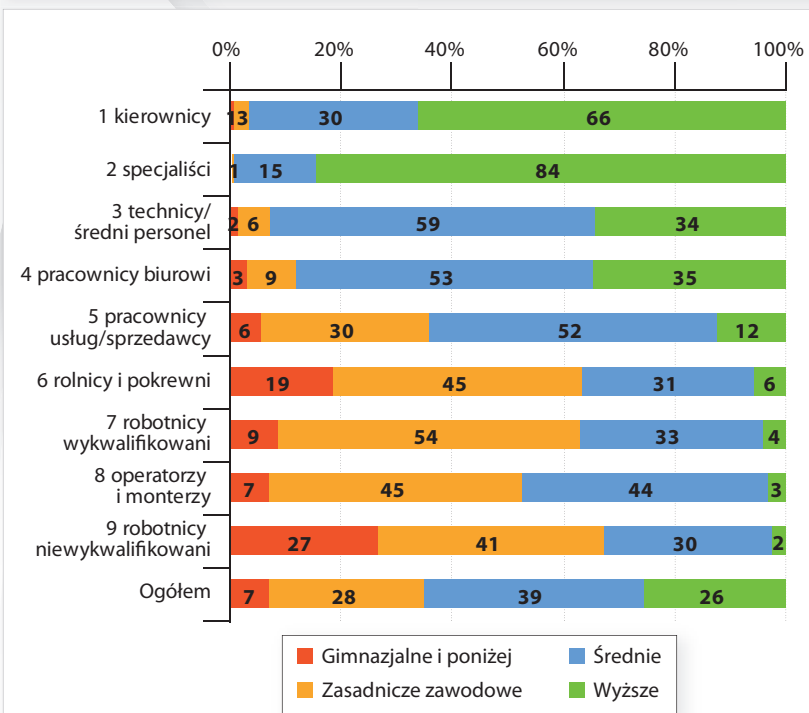
Wykres 3.2 Wykształcenie Polaków ze względu na wiek z uwzględnieniem osób uczących się (w%)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Najlepiej wykształconymi grupami zawodowymi byli specjaliści (84% pracowników z wykształceniem wyższym) oraz kierownicy (66%) (Wykres 3.3). W grupach robotników, operatorów i monterów oraz rolników największy odsetek stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Natomiast wśród techników i średniego personelu, pracowników biurowych oraz pracowników usług i sprzedawców dominowało wykształcenie średnie.

Wykres 3.3. Poziom wykształcenia pracujących Polaków ze względu grupę zawodową (ISCO-1) (w%)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Tabela 3.3. Wykształcenie Polaków ze względu na województwo zamieszkania, z uwzględnieniem osób uczących się (w %)

	Nadal się uczy	Gimn. i poniżej	Zasad. zawod.	Średnie	Wyższe	Ogółem	
						%	N
Dolnośląskie	11	12	29	30	17	100	1358
Kujawsko-pom.	11	14	32	31	11	100	964
Lubelskie	15	12	24	31	18	100	981
Lubuskie	12	12	28	34	14	100	479
Łódzkie	12	14	24	33	18	100	1166
Małopolskie	13	9	29	29	20	100	1505
Mazowieckie	13	7	24	37	19	100	2299
Opolskie	12	12	30	32	13	100	488
Podkarpackie	11	11	29	31	19	100	969
Podlaskie	15	11	21	31	22	100	557
Pomorskie	10	11	30	32	18	100	1040
Śląskie	12	9	33	28	19	100	2146
Świętokrzyskie	14	13	24	29	20	100	581
Warm.-mazurskie	12	18	28	30	13	100	670
Wielkopolskie	11	10	34	31	15	100	1595
Zachodniopom.	12	18	25	32	13	100	802
Ogółem	12	11	28	31	17	100	17600

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Można stwierdzić, że najlepiej wykształceni byli mieszkańcy województwa podlaskiego (Tabela 3.3), ponieważ 22% jego mieszkańców miał o dyplom uczelni. Tam też, obok lubuskiego, odnotowano największy udział osób nadal uczących się (15%). Najmniej osób wysoko wykształconych było w województwach: kujawsko-pomorskim, opolskim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim.

Tabela 3.4. Najczęściej kończone kierunki studiów w podziale na płeć (w %)

Kierunek studiów	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Licz. w populacji
Ekonomiczne i administracyjne	26	36	32	1139913
<i>Ekonomia</i>	6	8	7	268270
<i>Zarządzanie i marketing, marketing</i>	6	6	6	216928
<i>Finanse, finanse i rachunkowość (księgowość)</i>	2	6	4	154893
<i>Administracja</i>	2	5	4	139055
<i>Zarządzanie</i>	3	3	3	101022
<i>Finanse i bankowość, bankowość</i>	2	3	2	84626
Pedagogiczne	12	23	18	653540
<i>Pedagogika ogólna</i>	3	9	7	251778
Humanistyczne	5	12	9	324396
<i>Filologia polska</i>	1	4	2	90519
<i>Socjologia</i>	2	2	2	77042
<i>Politologia, nauki polityczne</i>	3	2	2	75923
Inżynieryjno–techniczne	17	1	8	271583
<i>Biotechnologia, biomechanika</i>	4	0	2	68325
Medyczne	3	9	7	245719
Społeczne	7	7	7	238478
Informatyczne	10	2	5	180648
Architektura i budownictwo	8	2	5	168692
Prawne	4	4	4	141321
Usługi dla ludności	4	2	3	104948
Fizyczne	3	3	3	100009
Produkcja i przetwórstwo	4	1	2	86431
Biologiczne	2	3	2	83566
Rolnicze, leśne i rybackie	3	2	2	80082
Matematyczne i statystyczne	2	2	2	69752
Artystyczne	1	1	1	41639
Dziennikarstwo i informacja	1	1	1	41087
Ochrona środowiska	1	1	1	37126

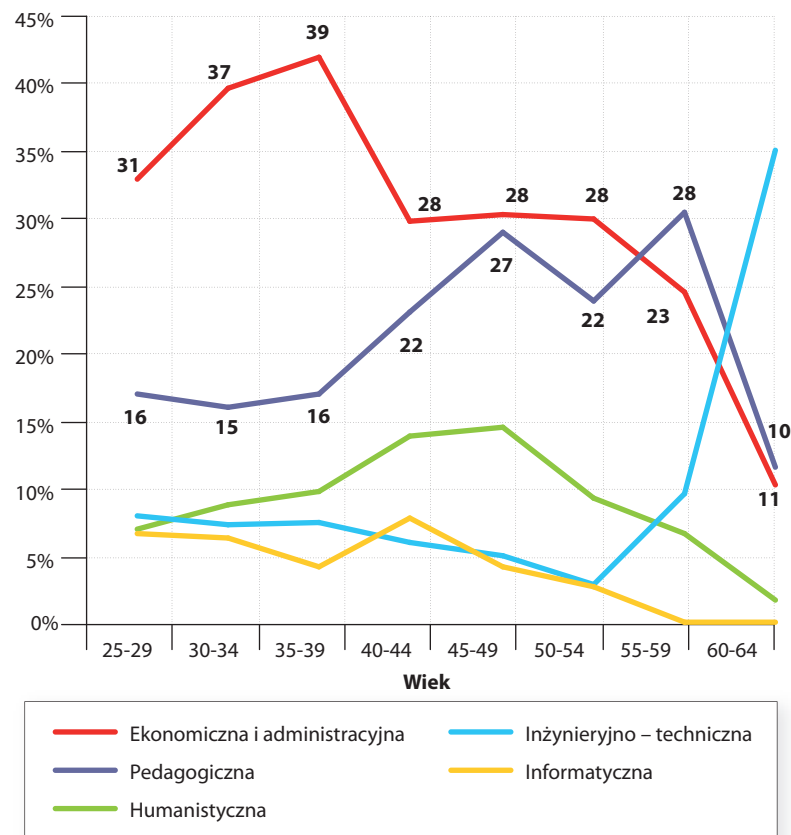
Wśród 18% Polaków w wieku 18–59/64 lata posiadających wykształcenie wyższe najpopularniejsze były kierunki ekonomiczne i administracyjne (Tabela 3.4). Ukończyło je 32% osób z dyplomem uczelni, czyli około 1,1 mln osób. Wyraźnie bardziej popularne były one wśród kobiet. **Najpopularniejsza była ekonomia, zarządzanie oraz marketing.** Kierunki te stanowiły aż 55% wśród wszystkich kierunków kończonych na uczelniach prywatnych.

Na drugim miejscu uplasowały się kierunki pedagogiczne (18%), a na trzecim humanistyczne (9%). Również i one były domeną kobiet. Jednym z najbardziej popularnych kierunków była pedagogika ogólna (7% absolwentów).

Z kolei wśród mężczyzn szczególnie popularne były studia inżynieryjno–techniczne (17%), informatyczne (10%) oraz architektura i budownictwo (8%).

Źródło: BKL
– Badanie Ludności 2012

Wykres 3.4. Odsetek osób, które ukończyły dany kierunek studiów wśród osób z wyższym wykształceniem w danej grupie wiekowej

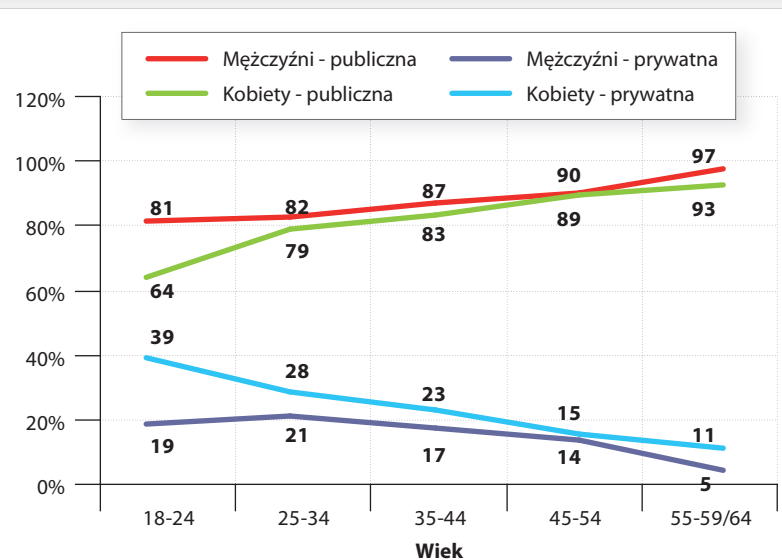
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Na Wykresie 3.4. widzimy, że w młodszych grupach wiekowych dużo bardziej popularne były studia z grupy kierunków ekonomicznych i administracyjnych. Odwrotnie wygląda natomiast sytuacja w przypadku kierunków pedagogicznych – stanowiły one większy odsetek wśród absolwentów starszych. W kolejnych grupach wiekowych systematycznie spada również udział studiów informatycznych wśród kończących kierunków.

Pamiętajmy jednak, że wraz z wiekiem zdecydowanie spadał udział osób z wykształceniem wyższym, co na wykresie nie zostało przedstawione. W najstarszej grupie wiekowej – 60–64 lata – znajdowali się jedynie mężczyźni, stąd wzrasta wyraźnie udział kierunków inżynieryjno-technicznych.

Aż 84% Polaków w wieku 18–59/64 lata (3,7 mln) z wykształceniem wyższym ukończyło uczelnię publiczną, zaś 21% uczelnię prywatną (niecały 1 mln) (Wykres 3.5). Prywatne szkoły wyższe zdecydowanie częściej były wyborem młodszych pokoleń, co jest związane z ich rosnącą dostępnością od początku lat 90. Częściej wybierały je kobiety.

Wykres 3.5. Odsetek osób, które ukończyły uczelnię publiczną lub prywatną wśród osób z wyższym wykształceniem, z podziałem na grupy wiekowe i płeć

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Tabela 3.5. Typ uczelni oraz tryb studiów, a ukończone kierunki studiów (% w wierszu)

Kierunek studiów	Typ uczelni		Tryb studiowania			N
	publiczna	prywatna	studia dienne	studia wieczorowe	studia zaoczne	
Ekonomiczne i administracyjne	72	38	57	5	51	970
Pedagogiczne	87	21	65	1	48	567
Humanistyczne	95	13	82	1	34	268
Inżynieryjno – techniczne	99	4	87	3	24	216
Społeczne	87	24	65	4	49	205
Medyczne	92	14	71	1	38	192
Informatyczne	78	27	70	4	43	148
Architektura i budownictwo	93	11	79	4	26	138
Usługi dla ludności	66	39	70	6	36	110
Prawne	94	17	62	4	52	109
Fizyczne	99	8	95	0	24	85
Rolnicze, leśne i rybackie	92	10	83	2	27	74
Produkcja i przetwórstwo	96	9	86	3	27	70
Biologiczne	95	10	82	4	25	70
Matematyczne i statystyczne	98	12	88	3	43	57
Dziennikarstwo i informacja	85	26	57	12	49	46
Artystyczne	92	19	73	0	34	37
Ogółem	84	22	68	3	37	3070

W Tabeli 3.5 zamieszczono dane informujące o tym, na jakim typie uczelni kończono najpopularniejsze kierunki studiów. Największy udział uczelni prywatnych odnotowano w przypadku dla ludności, kierunków ekonomicznych i administracyjnych (które też były zdecydowanie najczęściej wybieranymi kierunkami na uczelniach prywatnych – przez 55% absolwentów tego typu uczelni), informatycznych oraz dziennikarskich i informacyjnych. Z kolei wśród kierunków fizycznych, inżynieryjno–technicznych oraz produkcyjnych i przetwórczych zdecydowanie dominowały uczelnie publiczne.

Analiza danych pod kątem trybu studiowania dowodzi, że 69% badanych z wykształceniem wyższym ukończyło studia dzienne, 37% zaoczne, 3% wieczorowe.

Kierunki, na których najczęściej studiowano zaocznie to kierunki humanistyczne. Około połowa absolwentów ukończyła zaocznie kierunki prawne, ekonomiczne i administracyjne, społeczne, dziennikarskie i informacyjne oraz pedagogiczne.

Z kolei studia dzienne to najczęściej wybierany tryb dla kierunków technicznych i ścisłych. Tryb ten był najpopularniejszy wśród absolwentów nauk fizycznych, matematycznych i statystycznych, inżynieryjno–technicznych oraz produkcyjnych i przetwórczych.

Większy udział absolwentów studiów wieczorowych odnotowano jedynie w przypadku kierunków dziennikarskich.

* Pytanie wielokrotnego wyboru, kategorie nie sumują się do 100%.

* Usunięto kierunki z liczebnością < 50.

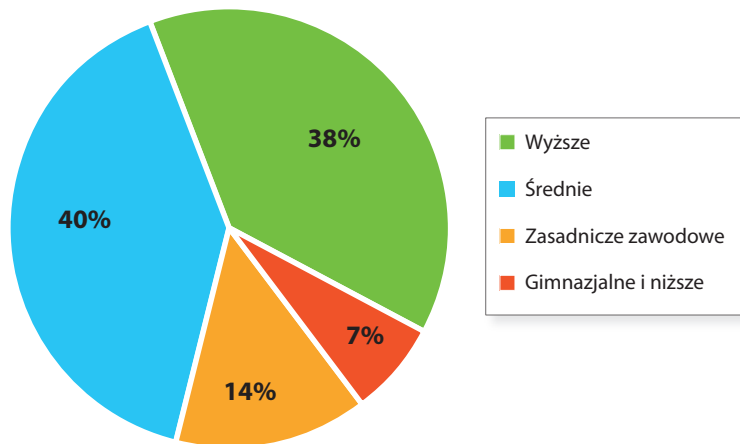
* Usunięto kategorię 'eksternistyczne' ze zmiennej 'Tryb studiów', ponieważ jej udział wynosił jedynie 0,3%.

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

W ostatnich 5 latach na rynek pracy weszło 2,5 mln osób w wieku poniżej 30 lat, które nie kontynuowały dalej nauki. Aż 38% z nich było absolwentami szkół wyższych, 40% miało wykształcenie średnie, 14% zasadnicze zawodowe, a 7% niższe (Wykres 3.6).

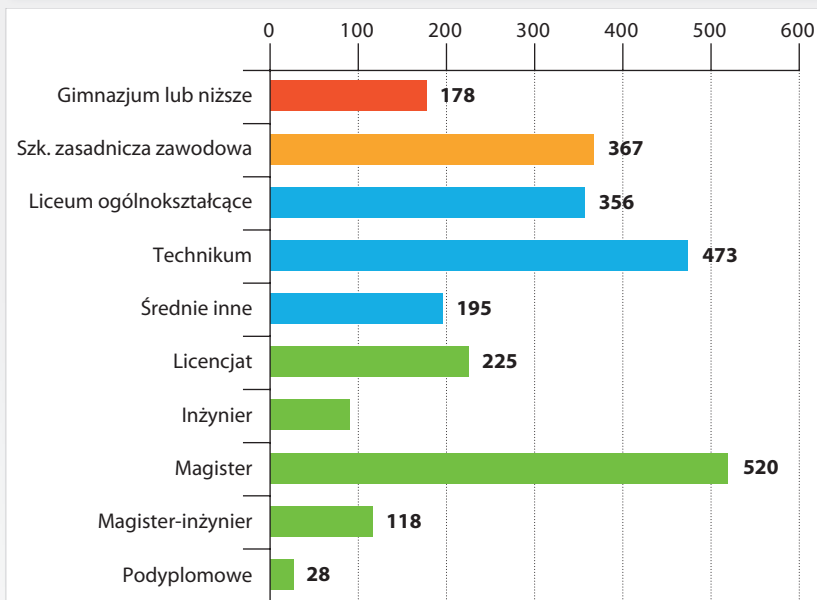
Najwięcej absolwentów weszło na rynek pracy z tytułem magistra (ponad 520 tys.). W dalszej kolejności można wymienić absolwentów techników (473 tys.), zasadniczych szkół zawodowych (367 tys.) oraz liceów ogólnokształcących (356 tys.) (Wykres 3.7). Warto zwrócić uwagę na 225 tys. osób, które po zakończeniu studiów licencjackich nie kontynuowały studiów magisterskich. Podobnie zachowało się 90 tys. absolwentów z tytułem inżyniera.

Wykres 3.6. Odsetek absolwentów z ostatnich 5 lat (w wieku poniżej 30 lat) w podziale na typ ukończonej szkoły

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wykres 3.7. Liczba absolwentów (w tys.) z ostatnich 5 lat (w wieku poniżej 30 lat) w podziale na typ ukończonej szkoły

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Tabel 3.6. Wskaźnik zatrudnienia, stopa bezrobocia oraz odsetek nieaktywnych zawodowo wśród absolwentów i absolwentek z ostatnich 5 lat w wieku poniżej 30 lat ze względu na poziom uzyskanego wykształcenia (w %)

Wykształcenie	Wskaźnik zatrudnienia ¹		Stopa bezrobocia ²		Nieaktywni zawodowo		N ogółem	
	Mężczyzna	Kobieta	Mężczyzna	Kobieta	Mężczyzna	Kobieta	Mężczyzna	Kobieta
Gimnazjum lub niższe	19	5	66	80	44	77	84	43
Szk. zasadnicza zawodowa	58	48	35	33	10	29	158	105
Liceum ogólnokształcące	50	38	33	42	25	34	119	136
Technikum	71	46	21	45	10	16	240	99
Średnie inne (m.in. LP, SP)	65	54	20	35	20	16	51	89
Licencjat	73	57	21	29	8	20	51	109
Inżynier	80	73	15	8	6	20	49	15
Magister	77	77	17	18	8	6	116	256
Magister–inżynier	91	70	9	19	0	14	47	37
Ogółem	63	56	26	30	15	21	917	906

LP: Liceum profilowane; SP: Szkoła policealna.

¹ Wskaźnik zatrudnienia – stosunek liczby osób zatrudnionych do całkowitej liczebności danej kategorii.

² Stopa bezrobocia – stosunek liczby osób nie posiadających pracy, aktywnie jej poszukujących (podejmujących jakiekolwiek działania w tym zakresie w ciągu ostatnich 4 tygodni) i gotowych do jej podjęcia w następnym tygodniu do liczby osób aktywnych zawodowo.

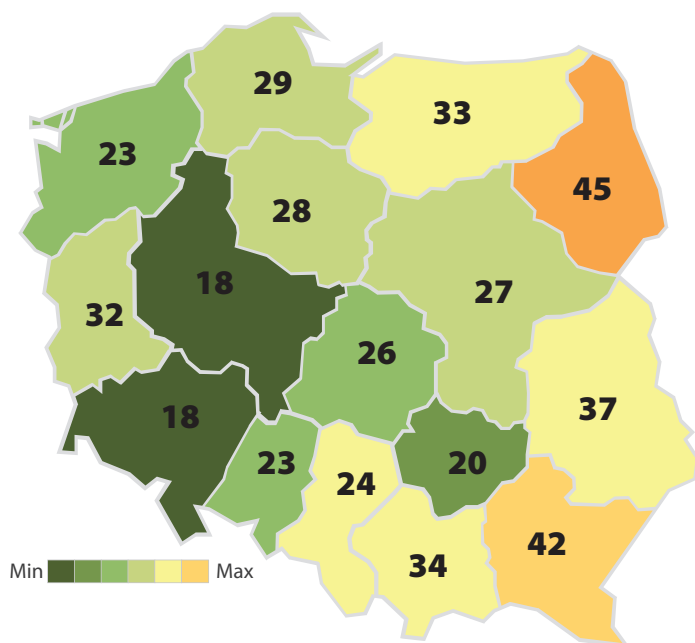
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wśród absolwentów z ostatnich 5 lat w wieku poniżej 30 lat **wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia polepsza się sytuacja rynkowa mierzona wskaźnikiem zatrudnienia i stopą bezrobocia** (Tabela 3.6). Absolwenci szkół średnich znajdują się w lepszej sytuacji od osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym bądź niższym, a nad obydwoma tymi kategoriami zdecydowaną przewagę uzyskują osoby, które ukończyły studia. **Najgorzej prezentowała się sytuacja osób z wykształceniem gimnazjalnym i podstawowym**, wśród których 55% jest nieaktywna zawodowo, a stopa bezrobocia sięga 68%. Na przeciwległym biegunie znajdują się absolwenci z wykształceniem magistersko–inżynierskim, wśród których wskaźnik zatrudnienia wyniósł aż 82%.

Wskaźniki zatrudnienia były wyższe u mężczyzn (63%) niż kobiet (56%). Podobnie było w każdej kategorii wykształcenia, chociaż najmniejsze różnice można zaobserwować w przypadku wykształcenia wyższego. Ogólna stopa bezrobocia była tylko nieznacznie wyższa dla kobiet, jednak dla niektórych kategorii wykształcenia była ona znacząco wyższa: przede wszystkim wśród absolwentów z najniższym poziomem wykształcenia (aż 80% wśród kobiet i 66% wśród mężczyzn), a także techników (45% wobec 21% dla mężczyzn).

Wśród kobiet większy był też udział nieaktywnych zawodowo: 21% w stosunku do 15% mężczyzn. Odsetek ten był najwyższy w przypadku posiadania wykształcenia niższego lub licealnego ogólnego.

Mapa 3.1. Stopa bezrobocia wśród absolwentów i absolwentek z ostatnich 5 lat (w wieku poniżej 30 lat)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Najniższe wskaźniki bezrobocia wśród absolwentów i absolwentek z ostatnich 5 lat w wieku poniżej 30 lat odnotowano w województwie dolnośląskim i wielkopolskim (18%). Tam też najwyższe były wskaźniki zatrudnienia absolwentów – sięgały około 70%. Podobnie korzystnie prezentowała się sytuacja w województwie świętokrzyskim.

Zdecydowanie najmniej korzystna była sytuacja rynkowa absolwentów w województwie podlaskim i podkarpackim, gdzie stopa bezrobocia sięgała ponad 40%, a wskaźnik zatrudnienia nie przekraczał 50%. Nieco lepiej było w województwie lubelskim.

Tabela 3.7. Najpopularniejsze kierunki studiów ze względu na płeć, oraz wskaźnik zatrudnienia i stopa bezrobocia wśród absolwentów szkół wyższych z ostatnich 5 lat, którzy nie kontynuowali nauki

	Odsetek absolwentów kierunku			Wskaźnik zatrudnienia	Stopa bezrobocia
	Mężczyzna	Kobieta	Ogółem		
Ekonomiczne i administracyjne	26	37	33	78	14
Pedagogiczne	10	20	17	79	15
Społeczne	10	9	9	80	13
Medyczne	2	11	8	89	8
Inżynieryjno – techniczne	17	1	7	88	7
Humanistyczne	3	9	7	79	17
Informatyczne	14	2	6	79	18
Usługi dla ludności	5	6	5	73	19
Produkcja i przetwórstwo	6	2	4	83	12
Prawne	3	4	4	80	16
Architektura i budownictwo	6	2	3	71	22
Ogółem	%	100	100	79	14
	N	362	661		

* Usunięto kategorie kierunków z $N < 30$.
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wśród **absolwentów uczelni z ostatnich 5 lat** (czyli osób, którzy ukończyli jakiegokolwiek studia w ciągu ostatnich 5 lat i nie kontynuowały dalej nauki) najpopularniejszymi kierunkami były kierunki ekonomiczne i administracyjne (33%, bardziej popularne wśród kobiet) oraz pedagogiczne (17%). Wśród mężczyzn wielu absolwentów mogło pochwalić się dodatkowo dyplomem kierunku inżynieryjno–technicznego lub informatycznego (Tabela 3.7).

Najwyższy wskaźnik zatrudnienia i najniższa stopa bezrobocia została odnotowana wśród **absolwentów studiów medycznych oraz inżynieryjno–technicznych**. Dziewięciu na dziesięciu absolwentów tych kierunków z ostatnich 5 lat pracowało. Najgorzej wyglądała sytuacja wśród absolwentów architektury i budownictwa oraz kierunków usługowych dla ludności (jednak liczebności tych kategorii były stosunkowo niewielkie, co może zniekształcać wyniki). Najpopularniejsze kierunki studiów tj. ekonomiczne, pedagogiczne i społeczne, prezentują się w tym zestawieniu przeciętnie – ze wskaźnikiem zatrudnienia na poziomie niemal 80% i stopą bezrobocia sięgającą 15%.

Wskaźnik bezrobocia absolwentów nie różnił się ze względu na to, czy osoba skończyła uczelnię prywatną czy publiczną. Natomiast był nieco niższy dla absolwentów studiów dziennych (17%) niż zaocznyc (20%).

Rozdział 4

Poszukiwanie pracy

Ilu mamy w Polsce bezrobotnych ?

W których rejonach i kategoriach społecznych stopa bezrobocia była najwyższa ?

Ile wynosił przeciętny czas poszukiwania pracy ?

Jakie były główne powody bezrobocia i bariery w podjęciu pracy ?

Jakie były główne sposoby poszukiwania pracy ?

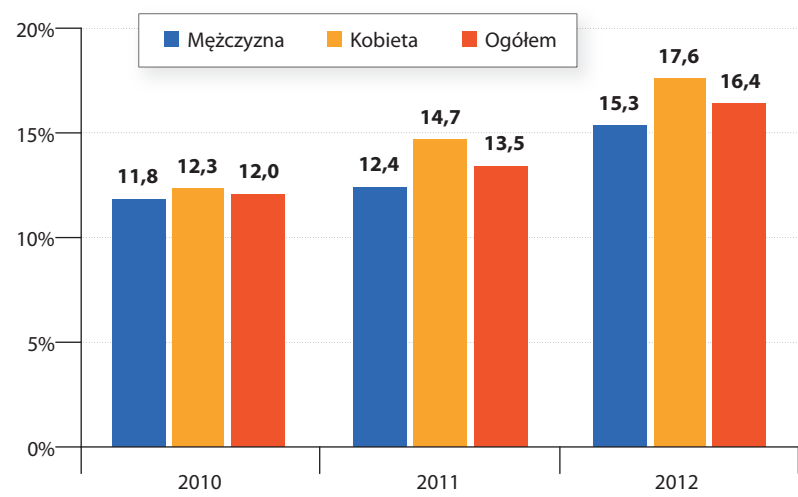
Jakiej pracy poszukiwali bezrobotni i jakie mieli oczekiwania płacowe ?

Jak wygląda sytuacja osób zarejestrowanych w Urzędach Pracy jako bezrobotni ?

Jacy pracownicy poszukują nowej pracy ?

Stopa bezrobocia – stosunek liczby osób nie mających pracy, aktywnie jej poszukujących (podejmujących jakiegokolwiek działania w tym zakresie w ciągu ostatnich 4 tygodni i gotowych do jej podjęcia w następnym tygodniu) do liczby osób aktywnych zawodowo.

Wykres 4.1. Stopa bezrobocia w latach 2010–2012 według płci według (w %)

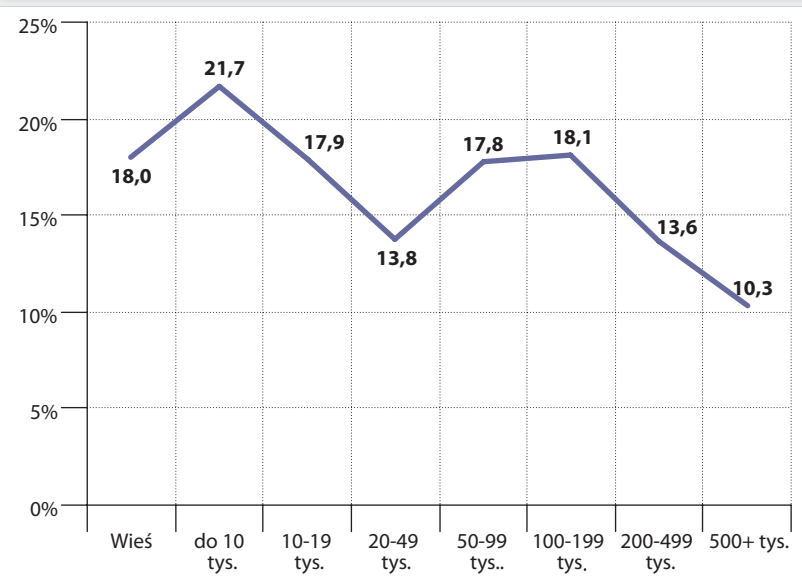
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

W okresie realizacji trzeciej edycji badań BKL, a więc w drugim kwartale 2012 r. **stopa bezrobocia wyniosła 16,4%, co oznacza, że liczba bezrobotnych wyniosła około 2,88 mln** (Wykres 4.1). W porównaniu do 2011 r.¹⁰ stopa bezrobocia wzrosła znacząco, aż o 2,9 punktu procentowego (p.p.), co oznacza, że przybyło około pół miliona bezrobotnych. W porównaniu do 2010 r. wzrost wyniósł już 4,4 p.p., czyli niemal 800 tys. osób. Należy jednak zaznaczyć, że pierwsza edycja badań BKL była prowadzona w innym okresie roku (III kwartał 2010 r.) niż dwie pozostałe (I–II kwartał 2011 i 2012 r.)

Nieziemie **stopa bezrobocia pozostaje wyższa wśród kobiet, chociaż liczebnie nieznacznie więcej jest bezrobotnych mężczyzn**. W 2012 r. wyniosła 17,6% (1,43 mln), wśród mężczyzn natomiast 15,3% (1,46 mln) (Wykres 4.1). W przypadku obydwu płci wzrost odsetka bezrobotnych w ciągu ostatniego roku był jednakowy.

Najwyższą stopę bezrobocia odnotowano na wsi i w miastach do 10 tys. mieszkańców. Tam też najwyższy był wzrost w porównaniu do 2011 r. (odpowiednio 4,1 i 8,7 p.p.) (Wykres 4.2). Najniższa stopa bezrobocia była natomiast w dużych miastach. W Warszawie wyniosła ona jedynie 8,9%.

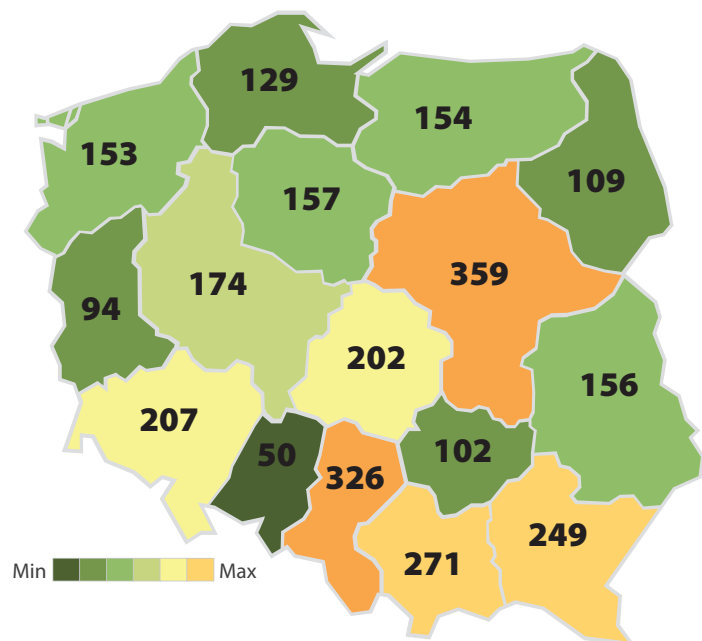
Wykres 4.2. Stopa bezrobocia w podziale na wielkość miejscowości zamieszkania

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

¹⁰ Stopa bezrobocia zaprezentowana w raportach BKL z drugiej edycji badań z 2011 r. nieznacznie się różniła i wynosiła odpowiednio: dla 2010 r. – 12,2%, dla 2011 r. – 14,4%. Zmiana wyniku z modyfikacji w algorytmie obliczania stopy bezrobocia, m.in. z innego potraktowania braków danych w zmiennych szczegółowych dotyczących sytuacji zatrudnienia. Wpływa to również, w niewielkim stopniu, na inne wskaźniki prezentowane w raporcie.

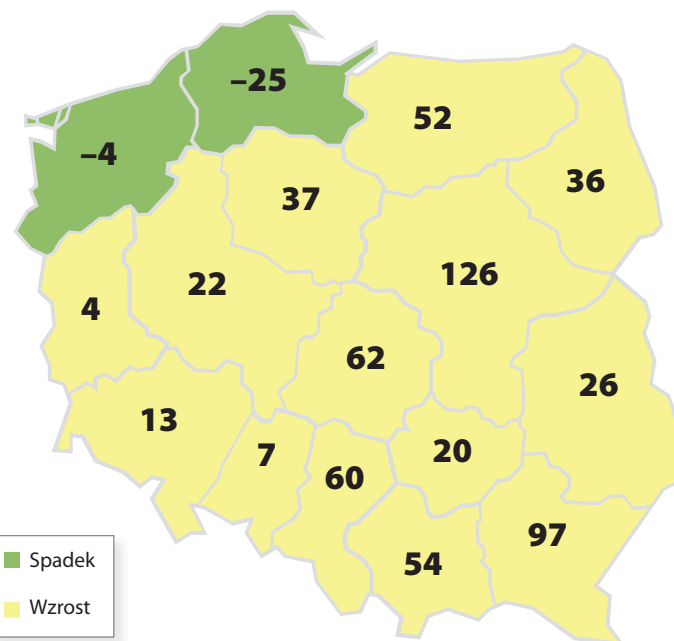
Mapa 4.2. Liczba bezrobotnych w poszczególnych województwach (w tys.)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Najwięcej bezrobotnych w wartościach bezwzględnych było w województwie mazowieckim (359 tys.) i śląskim (326 tys.) (Mapa 4.2). Najmniej zaś w opolskim (50 tys.) i lubuskim (94 tys.).

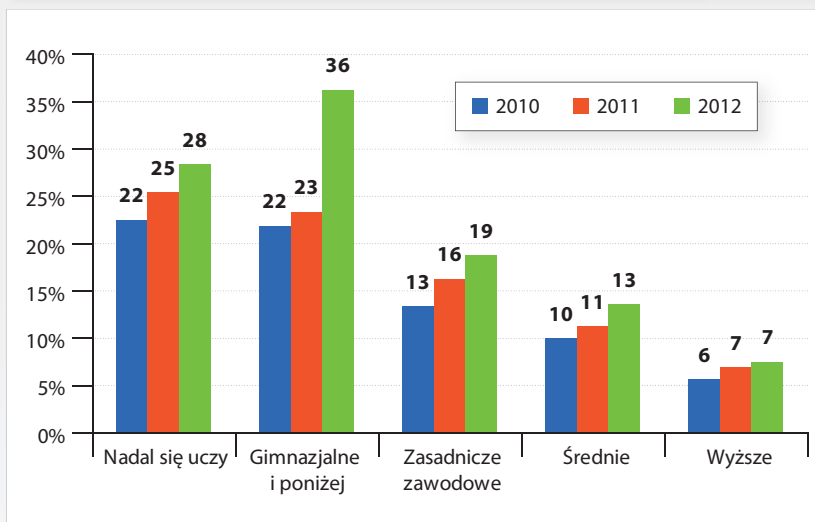
Mapa 4.3. Różnica pomiędzy liczbą bezrobotnych w populacji w 2012 i 2011 r.

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Spadek liczby bezrobotnych w wartościach bezwzględnych odnotowano jedynie w pomorskim (o 25 tys.) i zachodniopomorskim (o 4 tys.) (Mapa 4.3). Maksymalny przyrost wystąpił na Mazowszu. Przybyły tam 126 tys. bezrobotnych w porównaniu do 2011 r.

Wykres 4.3. Stopa bezrobocia w podziale na poziom wykształcenia w latach 2010–2012, z uwzględnieniem osób uczących się

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

Najwyższy poziom bezrobocia odnotowano w grupie osób z wykształceniem najniższym (Wykres 4.3). Wyniósł on aż ponad 36% i był o ponad 13 p.p. wyższy niż rok temu. W pozostałych kategoriach zmiany były mniejsze. Najniższa stopa bezrobocia występowała natomiast wśród osób z wykształceniem wyższym (8%). Jak widzimy w Tabeli 4.2. jedynie kategoria absolwentów studiów licencjackich charakteryzowała się stopą bezrobocia wyraźnie wyższą (15%) niż w przypadku pozostałych rodzajów wykształcenia wyższego (5–7%).

Wśród nadal się uczących, ale aktywnych zawodowo, co piąta osoba nie posiadała pracy i aktywnie jej poszukiwała.

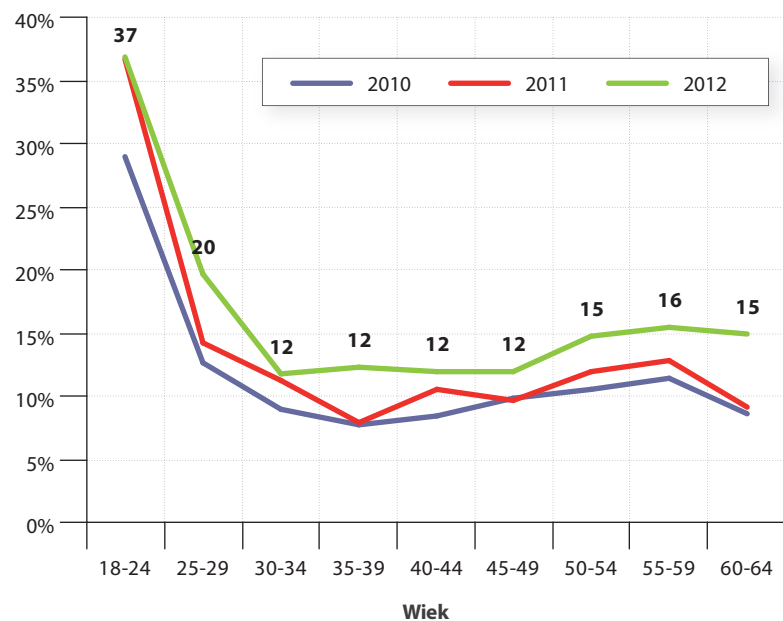
Niemal we wszystkich typach wykształcenia sytuacja kobiet rysowała się mniej korzystnie (Tabela 4.2). Wyjątkiem jest kategoria wykształcenia gimnazjalnego lub niższego, gdzie wskaźnik bezrobocia jest o 4 p.p. niższy niż dla mężczyzn. Pamiętajmy jednak, że jest to specyficzna kategoria, w której aż 50% kobiet jest nieaktywnych zawodowo. Najmniejsze różnice pomiędzy płaciami występowały wśród magistrów, magistrów-inżynierów oraz osób, które skończyły dodatkowo studia podyplomowe.

Tabela 4.2. Stopa bezrobocia w 2012 r. w podziale na poziom wykształcenia (kategorie szczegółowe), z uwzględnieniem osób uczących się

Wykształcenie	Stopa bezrobocia (w %)			N aktywnych zawodowo		
	M	K	Ogółem	M	K	Ogółem
Nadal się uczy w szkole lub na uczelni	20	35	28	267	339	606
Gimnazjum lub niższe	38	34	36	713	411	1124
Szk. zasadnicza zawodowa	17	23	19	2378	1235	3613
Liceum ogólnokształcące	14	18	16	462	666	1128
Technikum	11	16	13	1479	763	2242
Średnie inne (m.in. LP, SP)	10	13	12	330	757	1087
Licencjat	12	17	15	145	261	406
Inżynier	5	17	7	166	48	214
Magister	5	7	7	510	1007	1517
Magister-inżynier	4	6	5	242	140	382
Podyplomowe	4	6	5	71	174	245
Ogółem	15	18	16	6774	5813	12587

*M – mężczyzna; K – kobieta.
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

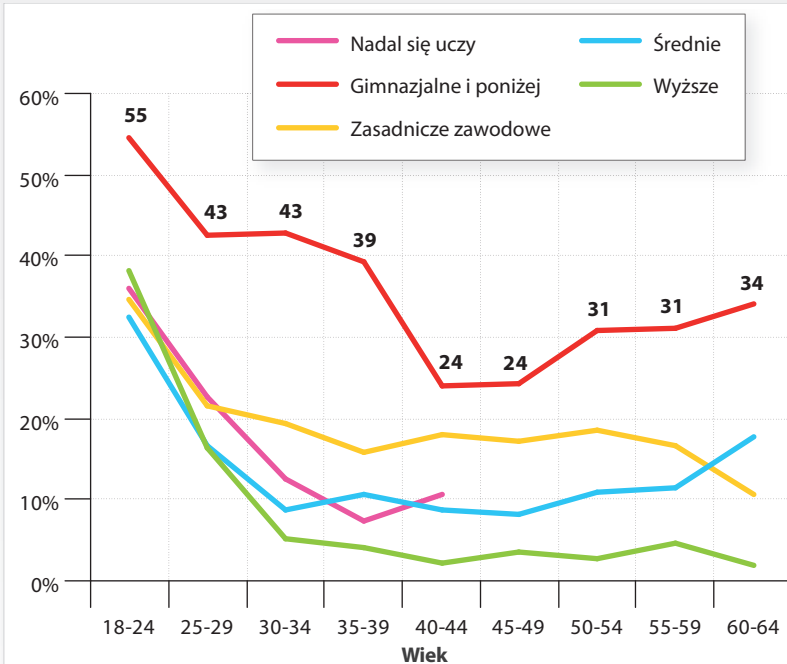
Wykres 4.4. Stopa bezrobocia w podziale na kategorie wiekowe w latach 2010–2012

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

Największy udział bezrobotnych był wśród osób młodych – w wieku 18–24 lata – i wyniósł aż 37% (Wykres 4.4). W kategorii wiekowej 25–29 lat utrzymywał się on jeszcze na wysokim poziomie 20%, jednak wśród kolejnych kohort wiekowych aż do 50 roku życia stabilizował się w granicach 12%. Następnie wzrastał do poziomu około 15%. W poprzednich latach tendencje były niemal identyczne. Większy niż przeciętnie wzrost stopy bezrobocia pomiędzy 2011 i 2012 r. wystąpił jedynie w przypadku kategorii wiekowej 25–29 lat oraz 60–64 lata.

Wykres 4.5. Stopa bezrobocia w 2012 r. w podziale na poziom wykształcenia i kategorie wiekowe, z uwzględnieniem osób uczących się

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

We wszystkich kategoriach wiekowych najwyższa stopa bezrobocia występowała wśród osób z wykształceniem niższym (Wykres 4.5). Najgorsze wskaźniki w tej kategorii były wśród kohort 25–35 lat oraz powyżej 50 lat. Grupa osób z wykształceniem wyższym niezmiennie, bez względu na wiek, osiągała najniższe wskaźniki bezrobocia.

Tabela 4.3. Stopa bezrobocia wśród absolwentów uczelni w podziale na kierunki studiów

Kierunki studiów	%	N ogółem
Matematyczne i statystyczne	1,2	50
Fizyczne	1,9	73
Inżynieryjno–techniczne	4,0	202
Medyczne	4,7	184
Produkcja i przetwórstwo	6,2	66
Humanistyczne	6,3	247
Prawne	6,6	108
Pedagogiczne	7,1	503
Biologiczne	7,3	64
Architektura i budownictwo	7,9	131
Ekonomiczne i administracyjne	8,6	891
Informatyczne	8,8	141
Rolnicze, leśne i rybackie	11,6	65
Społeczne	11,9	193
Usługi dla ludności	18,1	92

**Usunięto kierunki z liczebnością poniżej 50.
*N oznacza liczebność ogółem osób aktywnych zawodowo w danej kategorii.
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012*

Wśród osób z wyższym wykształceniem zdecydowanie najniższą stopę bezrobocia odnotowano w przypadku absolwentów studiów matematycznych, statystycznych, fizycznych, inżynieryjno–technicznych i medycznych (Tabela 4.3). Oscylowała ona pomiędzy 1 i 5%. Na drugim końcu uplasowały się osoby po kierunkach usługowych dla ludności, gdzie stopa bezrobocia wyniosła aż 18%, społecznych oraz rolniczych, leśnych i rybackich (niecałe 12%).

Analiza sytuacji rynkowej absolwentów z ostatnich 5 lat (m.in. stopy bezrobocia i wskaźnika zatrudnienia) zaprezentowana została w rozdziale 3 (Wykształcenie).

Najwyższa stopa bezrobocia przy uwzględnieniu stanu cywilnego występowała wśród osób rozwiedzionych lub będących w separacji (szczególnie wśród mężczyzn) oraz osób stanu wolnego i będących w związku nieformalnym (Tabela 4.4). W przypadku tych dwóch ostatnich kategorii w przeważającej mierze były to jednak osoby młode, wchodzące dopiero na rynek pracy. Wśród osób będących w związku małżeńskim stopa bezrobocia była wyższa dla kobiet.

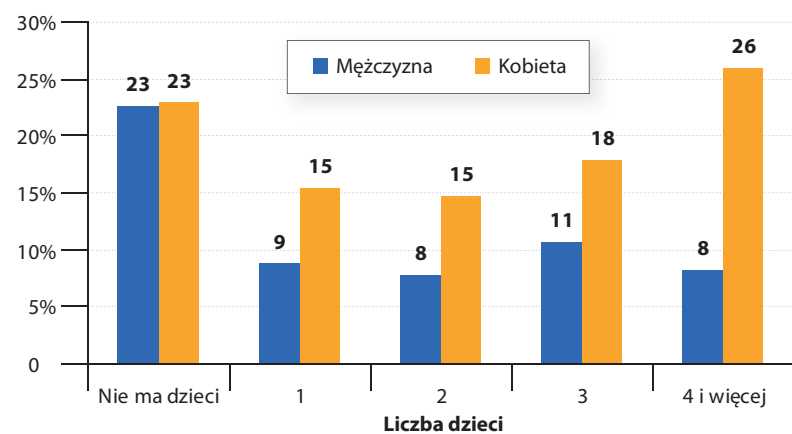
Tabela 4.4. Stopa bezrobocia ze względu na płeć i stan cywilny

Status	Stopa bezrobocia			N aktywnych zawodowo		
	M	K	Ogółem	M	K	Ogółem
Zamężna/zonaty	8	14	11	3999	3832	7831
Zw. nieformalny, konkubinat	18	24	21	273	200	473
Rozwiedziony lub w separacji	29	20	24	233	338	571
Wdowa/wdowiec	12	14	14	41	164	205
Wolny	27	29	27	2207	1243	3450
Ogółem	15	18	16	6777	5814	12591

**M – mężczyzna; K – kobieta
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012*

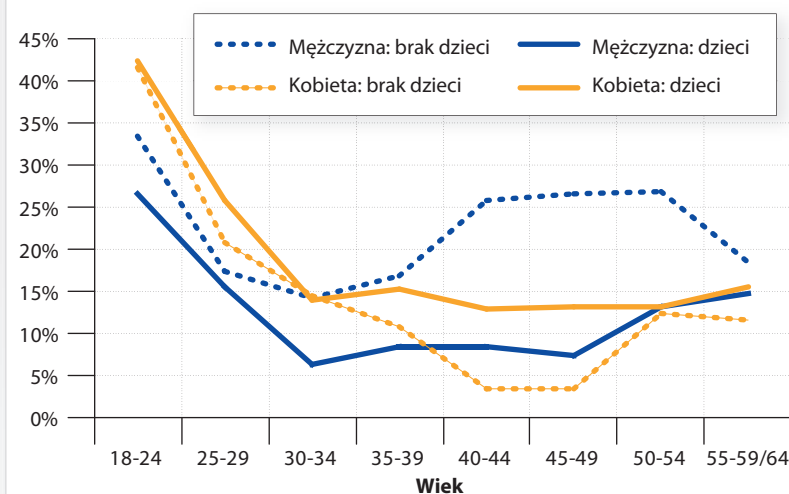
Wykres 4.6 prezentuje stopę bezrobocia w ujęciu uwzględniającym liczbę posiadanych dzieci, będących nadal na utrzymaniu i płeć respondenta. Widzimy, że w przypadku mężczyzn posiadających dzieci wskaźniki nie ulegają znaczącej zmianie wraz ze wzrostem liczby potomstwa. Inaczej jest wśród aktywnych zawodowo kobiet – w domostwach z trójką, czwórką i większą liczbą dzieci częściej są one bezrobotne.

Wykres 4.6. Stopa bezrobocia ze względu na płeć i liczbę posiadanych dzieci, będących na utrzymaniu

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wykres 4.7. Stopa bezrobocia ze względu na płeć, posiadanie dzieci oraz wiek

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012.

Interesująco prezentuje się analiza przedstawiona na wykresie 4.7. Uwzględniono na niej stopę bezrobocia dla kobiet i mężczyzn ze względu na fakt posiadania dzieci i wiek. Wśród osób posiadających dzieci bezrobocie jest wyższe dla kobiet, jednak zmiany pomiędzy poszczególnymi grupami wiekowymi dla obydwu płci są podobne.

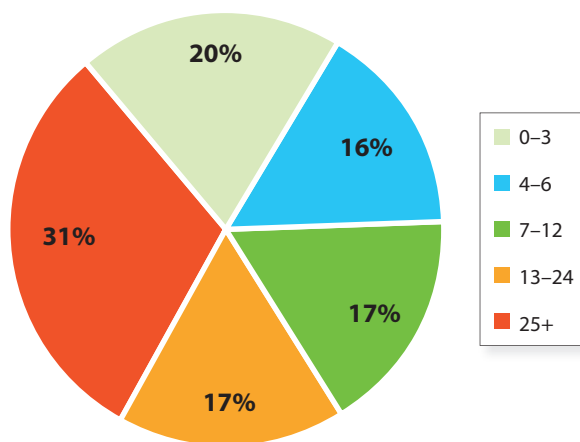
Sytuacja przedstawia się jednak odmiennie wśród osób bezdzietnych. W przypadku kobiet, które nie posiadają dzieci stopa bezrobocia jest niższa niż w przypadku kobiet posiadających potomstwo. Wyraźne różnice występują szczególnie w kategoriach wiekowych 35–49 lat. Wśród mężczyzn sytuacja prezentuje się odwrotnie. To w grupie mężczyzn bezdzietnych, w wieku 40–54 lata wskaźniki bezrobocia są znacząco wyższe, nie tylko od tych rejestrowanych dla mężczyzn posiadających dzieci, lecz również od wskaźników kobiet.

Odsetek poszukujących pracy dłużej niż 12 miesięcy wynosił wśród bezrobotnych aż 48% (Wykres 4.8). Dłużej niż 25 miesięcy szukał pracy co trzeci bezrobotny.

Przeciętny czas poszukiwania pracy dla wszystkich badanych bezrobotnych wynosił 26 miesięcy (mediana była jednak dużo mniejsza i wyniosła 12 miesięcy; średnia obcięta 5% = 22). Wyraźnie wzrastał on wraz z wiekiem badanych. W grupie 18–24-latków średni czas poszukiwania pracy wynosił około 12 miesięcy (mediana = 6), w grupie 35–44 lata już 27 miesięcy (mediana = 18), natomiast w grupie 55–64 lata aż 49 miesięcy (mediana = 27).

Na Wykresie 4.9 widzimy, że zmiany pomiędzy kolejnymi grupami wiekowymi zachodziły przede wszystkim w udziale osób poszukujących pracy krócej niż 3 miesiące (udział malał od 28 do 11 %) oraz dłużej niż 25 miesięcy (udział wzrastał z 13 do 53%). Należy podkreślić, że **w grupie osób powyżej 50 roku życia około połowa poszukiwała pracy dłużej niż 2 lata.**

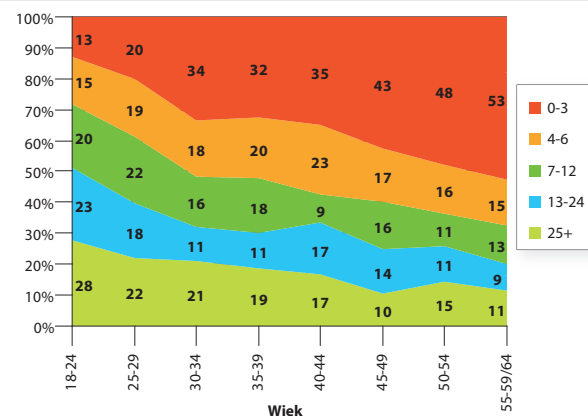
Wykres 4.8 Okres poszukiwania pracy przez bezrobotnych (w miesiącach)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

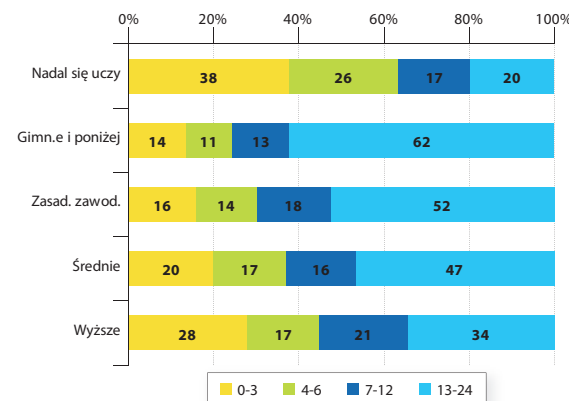
Wrzaz ze wzrostem poziomu wykształcenia malał odsetek długotrwale poszukujących pracy (Wykres 4.10).

Wykres 4.9. Okres poszukiwania pracy przez bezrobotnych według wieku

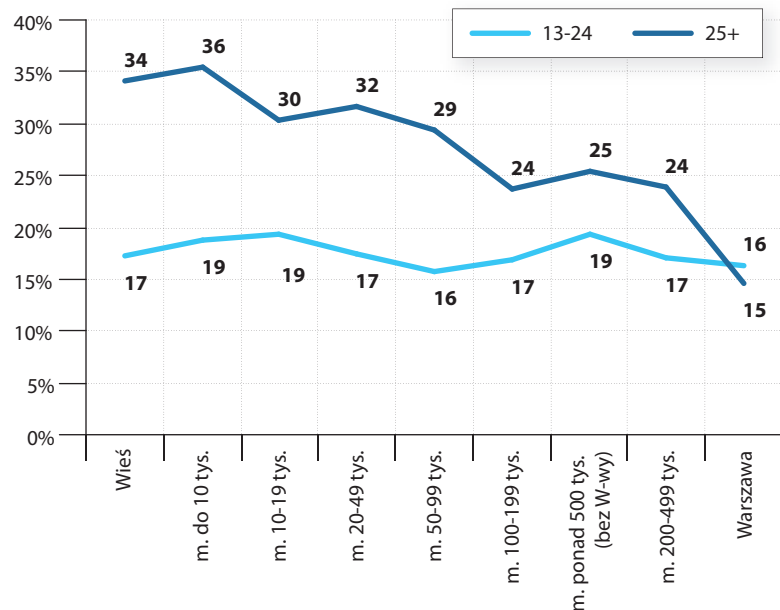
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wykres 4.10. Okres poszukiwania pracy przez bezrobotnych według wykształcenia z uwzględnieniem osób uczących się.

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wykres 4.11. Odsetek bezrobotnych poszukujących pracy od 13 do 24 miesięcy i powyżej 25 miesięcy według miejsca zamieszkania

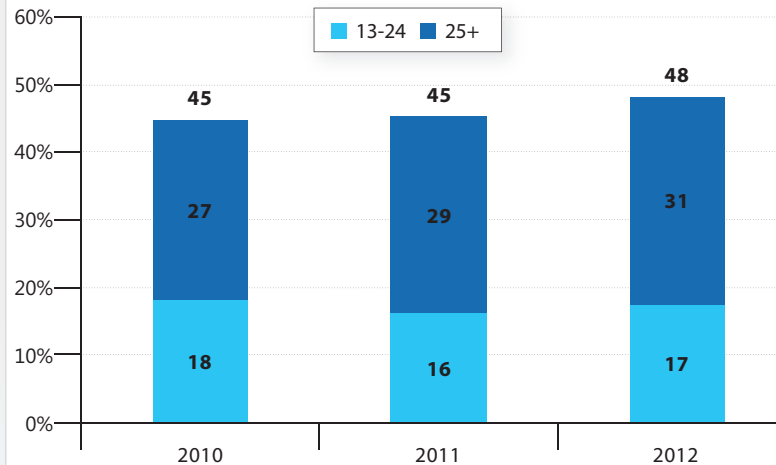

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012.

Odsetek bezrobotnych poszukujących pracy dłużej niż 24 miesiące był najwyższy na wsi (34%) i w miastach do 100 tys. mieszkańców (około 30%) (Wykres 4.11). W miastach o wielkości powyżej 100 tys. mieszkańców wyniósł około 25%. Najniższy był w Warszawie – 15%.

W 2010 i 2011 r. odnotowano taki sam odsetek bezrobotnych poszukujących pracy dłużej niż rok: 45%. W 2012 r. wzrósł jedynie o 3 p.p. (Wykres 4.12). Wzrost ten dotyczył przede wszystkim osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym oraz średnim, a także osób młodych (Tabela 4.5).

Wykres 4.12. Odsetek bezrobotnych poszukujących pracy od 13 do 24 miesięcy i powyżej 25 miesięcy w latach 2010–2012

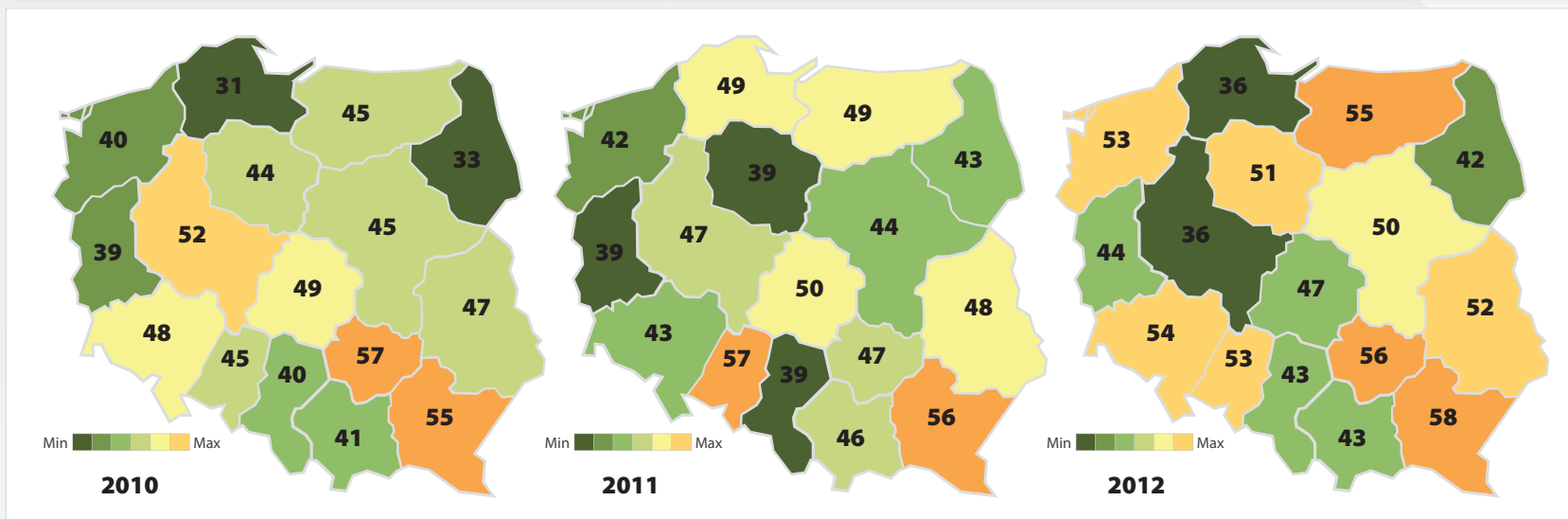
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

Tabela 4.5. Odsetek bezrobotnych poszukujących pracy powyżej 13 miesięcy w podziale na wiek i wykształcenie w latach 2010–2012

		2010	2011	2012
Wykształcenie	Nadal się uczy	21	20	20
	Gimn. i poniżej	56	55	62
	Zasad. zawod.	53	56	52
	Średnie	42	41	47
	Wyższe	27	33	34
Wiek	18–24	22	24	28
	25–34	46	37	43
	35–49	56	55	56
	50–59/64	60	70	66
	Ogółem	45	45	48
N bezrobotnych		1462	1659	2060

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

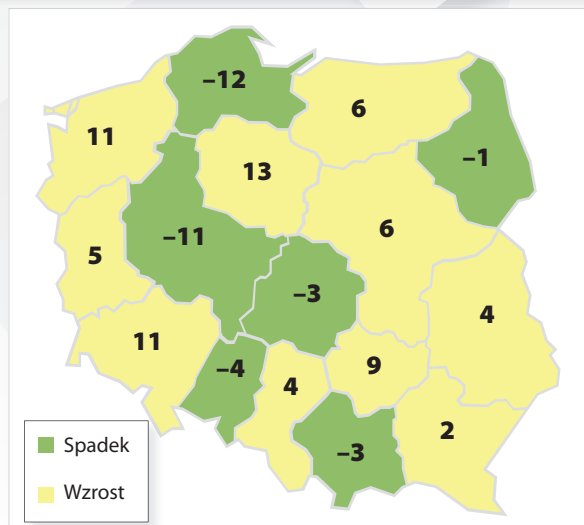
Mapa 4.4, 4.5, 4.6. Odsetek bezrobotnych poszukujących pracy powyżej 12 miesięcy w 2010, 2011 i 2012 r.

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

W 2012 r. najwyższy odsetek długotrwale poszukujących pracy występował w województwach: **podkarpackim** (niezmiennie od 2010 r.), **świętokrzyskim**, **warmińsko-mazurskim**, **śląskim**, **opolskim**, **zachodniopomorskim**, **lubelskim**, **kujawsko-pomorskim** i **mazowieckim** (Mapa 4.6). Wszędzie tam ponad połowa bezrobotnych szukała pracy od ponad roku. We wszystkich tych województwach odnotowano wzrost w porównaniu do identycznego okresu w 2011 r. (Mapa 4.7).

Z kolei najmniejszy udział długotrwale poszukujących pracy wśród bezrobotnych badanych pomiędzy lutym a majem 2012 r. odnotowano w pomorskim i wielkopolskim (36%), a więc w województwach, w których nastąpił największy, ponad dziesięcioprocentowy spadek w porównaniu do 2011 r. (Mapa 4.7). Przypomnijmy, że w 2010 r. badania zrealizowane zostały w innym okresie roku, mianowicie w II–IV kwartale, a nie w I–II jak dwóch kolejnych edycji.

Mapa 4.7. Różnica w punktach procentowych pomiędzy odsetkami długotrwale bezrobotnych w 2012 i 2011 r.

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2011, 2012

Tabela 4.6. Główne przyczyny poszukiwania pracy wśród bezrobotnych w latach 2010–2012

Przyczyny	2010	2011	2012	Ogółem	
Zwolnienie z pracy	35	35	33	34	
Chęć powrotu do pracy po przerwie	18	18	26	21	
Chęć podjęcia pierwszej pracy w życiu	19	22	20	20	
Potrzeba zarobienia dodatkowych pieniędzy	16	13	15	15	
Chęć zmiany dotychczasowej pracy	6	6	4	5	
Inne powody	5	5	3	4	
Ogółem	%	100	100	100	100
	N	1467	1655	2061	5183

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

We wszystkich trzech dotychczasowych edycjach badań **do głównych powodów poszukiwania pracy przez bezrobotnych należało zwolnienie z poprzedniej pracy, chęć powrotu do pracy po przerwie oraz chęć podjęcia pierwszej pracy w życiu** (Tabela 4.6). Większe zmiany można zaobserwować jedynie w przypadku wzrostu odsetka osób deklarujących chęć powrotu do pracy po przerwie – w 2012 r. o 8 p. p. w porównaniu do poprzednich edycji.

W 2012 r. dominujące powody, czyli zwolnienie z poprzedniej pracy oraz chęć powrotu do pracy po przerwie były wskazywane przez 3/4 bezrobotnych w wieku 35–59/64 lata (Tabela 4.7). W najmłodszej grupie wiekowej bezrobotnych aż 59% poszukiwało pierwszej pracy w życiu. Odsetek ten znacząco spadał w kolejnych grupach wiekowych.

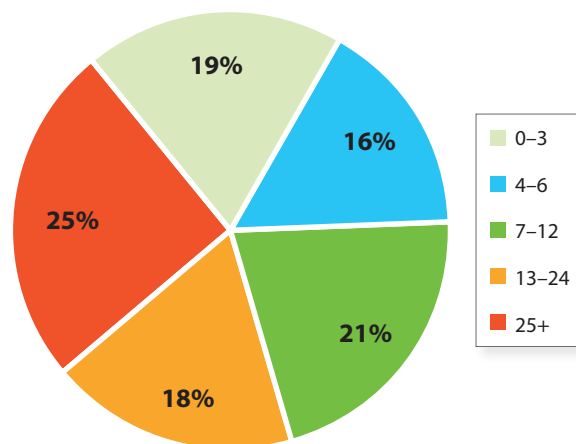
Tabela 4.7. Główne przyczyny poszukiwania pracy wśród bezrobotnych w 2012 r. w podziale na kategorie wiekowe

Przyczyny	18–24	25–34	35–49	50–59/64	Ogółem	
Zwolnienie z pracy	13	32	42	42	33	
Chęć powrotu do pracy po przerwie	11	28	32	33	26	
Chęć podjęcia pierwszej pracy w życiu	59	20	3	1	20	
Potrzeba zarobienia dodatkowych pieniędzy	13	13	14	19	14	
Chęć zmiany dotychczasowej pracy	2	4	5	2	4	
Inne powody	2	3	4	3	3	
Ogółem	%	100	100	100	100	100
	N	485	556	584	438	2063

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

Warto zwrócić uwagę, że **wśród osób, które chciały podjąć pierwszą pracę w życiu aż 25% poszukiwało jej od ponad dwóch lat**, a 18% od 13 do 24 miesięcy (Wykres 4.13). Średni czas poszukiwania pracy wynosił 21 miesięcy (mediana = 12). Dokładniejsze analizy pokazują, że około 40% z tej grupy miało już pewne doświadczenia zawodowe, jednak były to głównie praktyki i staże, nieco rzadziej praca bez umowy oraz praca na umowę zlecenie.

Wykres 4.13. Okres poszukiwania pracy przez bezrobotnych, którzy chcieli podjąć pierwszą pracę w życiu (w miesiącach)

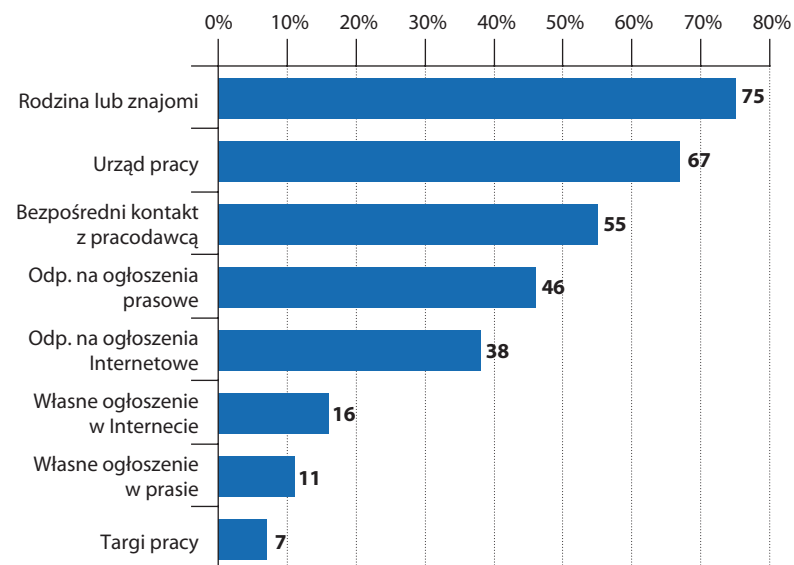

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

W zakresie sposobów poszukiwania pracy przez bezrobotnych (w ciągu ostatniego miesiąca) niemal nic się nie zmieniło w porównaniu do roku poprzedniego. Nadal najpopularniejszym sposobem była **pomoc rodziny lub znajomych** (Wykres 4.14). Wskazało na nią 75% badanych. **67% w ostatnim czasie korzystało również z pomocy urzędów pracy**. Natomiast ponad połowa kontaktowała się bezpośrednio z pracodawcą.

Należy zaznaczyć, że bezrobotni wymieniali wiele sposobów poszukiwania pracy – 54% podawało od 3 do 5 metod, zaś 38% jedną lub dwie.

Wykres 4.14. Sposoby poszukiwania pracy przez bezrobotnych (w ciągu ostatniego miesiąca)

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%.
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Tabela 4.8. Sposoby poszukiwania pracy przez bezrobotnych (w ciągu ostatniego miesiąca) w podziale na kategorie wiekowe i wykształcenie

	18-24	25-34	35-49	50-59/64	Gimn. i poniżej	Zasad. zawod.	Średnie	Wyższe	Ogółem
Rodzina lub znajomi	69	72	81	76	77	79	73	65	75
Urząd pracy	60	70	70	67	67	70	64	68	67
Bezpośr. kontakt z prac.	53	54	56	56	51	58	52	58	55
Odp. na ogłosz. prasowe	46	53	47	38	34	41	53	65	46
Odp. na ogłosz. internet.	52	50	31	18	22	26	49	72	38
Własne ogłosz. w Internecie	24	21	11	9	9	9	21	36	16
Własne ogłosz. w prasie	11	13	10	8	5	10	15	13	11
Targi pracy	5	10	6	5	4	5	8	15	7
N ogółem	485	556	585	436	446	674	710	231	2062

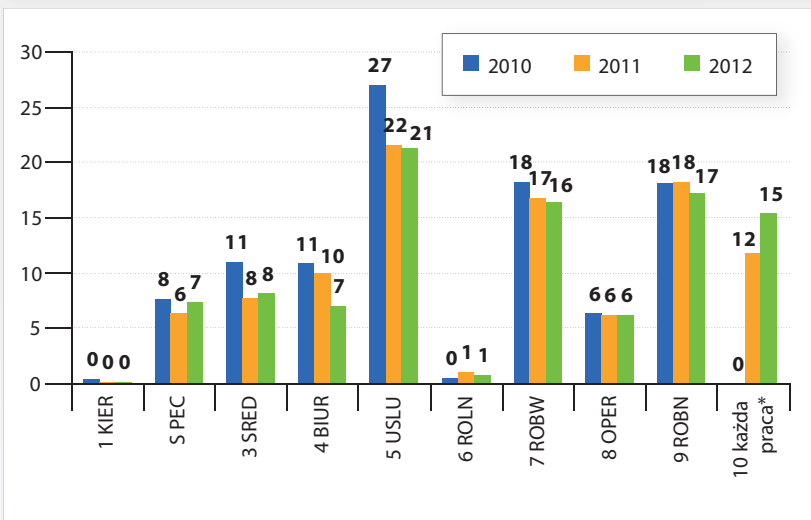
*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%.
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wśród najmłodszych bezrobotnych dużo większe znaczenie niż w starszych grupach wiekowych odgrywał **Internet** (Tabela 4.8). Dotyczy to zarówno publikowania własnych ogłoszeń, jak i odpowiadania na oferty zamieszczone w sieci. Podobnie było w przypadku osób z wykształceniem wyższym i pozostałych kategorii edukacyjnych. Bezrobotni z tej pierwszej grupy aż w 72% odpowiadali na ogłoszenia internetowe (wobec 22% dla osób z wykształceniem niższym, 25% z zasadniczym zawodowym i 49% ze średnim), a w 37% sami je zamieszczali (wobec odpowiednio: 9%, 9% i 21%). Częściej też wykorzystywali ogłoszenia prasowe.

Badanych bezrobotnych zapytano również o to, z usług jakich instytucji korzystali do tej pory lub obecnie korzystają szukając pracy (Wykres 4.15). Najczęściej były to oczywiście **Powiatowe Urzędy Pracy** (72%). Najczęściej korzystali z nich bezrobotni z podkarpackiego i warmińsko-mazurskiego (79%). Najrzadziej – z mazowieckiego (63%), donosicielskiego i podlaskiego (67%). Należy zaznaczyć, że aż 73% było niezadowolonych z usług urzędu pracy.

Jedynie 9% korzystało z usług **prywatnych biur pośrednictwa pracy**. W niektórych regionach ta forma pomocy była jednak wymieniana znacznie częściej. Było to szczególnie województwo śląskie (21%), w dalszej kolejności małopolskie, zachodniopomorskie, łódzkie, lubuskie i wielkopolskie (około 10–12%). Podobnie jak w przypadku urzędów pracy, 70% badanych było niezadowolonych z tych usług. Inne instytucje były wymieniane przez bezrobotnych sporadycznie.

Wykres 4.16. Grupy zawodowe (ISCO-1), w których bezrobotni najczęściej poszukiwali pracy w latach 2010–2012

Kategoria „10 każda praca” została wprowadzona od drugiej edycji badań BKL.
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

Jak widzimy na Wykresie 4.16, w porównaniu do dwóch poprzednich edycji badań nie zaszły niemal żadne znaczące zmiany w zakresie grup zawodowych, w których bezrobotni najczęściej poszukiwali pracy. Warto jedynie wspomnieć o wzroście udziału osób, które gotowe były podjąć każdą pracę – z 12% w 2011 r. do 15% w 2012 r. Dodajmy, że w pierwszej edycji badań z 2010 r. nie uwzględniono tej kategorii, co jest głównym źródłem niewielkich różnic w porównaniu do dwóch pozostałych edycji.

Przechodząc zatem do analizy wyników z 2012 r., przedstawimy je w podziale ze względu na jeden z głównych czynników różnicujących strukturę zawodową w Polsce, a mianowicie płeć (Tabela 4.9). Podział na zawody typowo męskie i typowo kobiece rysuje się wyraźnie wśród zawodów, w których najczęściej poszukiwali pracy bezrobotni.

Tabela 4.9. Grupy zawodowe (ISCO-1), w których bezrobotni najczęściej poszukiwali pracy ze względu na płeć

Grupa zawodowa	%		Liczebność w populacji	
	Mężczyzna	Kobieta	Mężczyzna	Kobieta
1 KIER	0	0	1442	1457
2 SPEC	4	10	63641	144587
3 SRED	7	10	104740	140469
4 BIUR	3	11	36504	149009
5 USLU	7	36	92641	503577
6 ROLN	1	1	16438	7423
7 ROBW	29	4	404367	57444
8 OPER	11	1	156870	18422
9 ROBN	24	10	334149	144235
10 Każda praca	15	16	206024	219239
Ogółem	%	100	100	
	N	1012	989	

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Mężczyźni wymieniali głównie zawody robotnicze i fizyczne (Tabela 4.10.), m.in. zawody robotnicze pomocnicze w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie (16%; byli to przede wszystkim robotnicy pomocniczy budowlani); robotnicy obróbki metali, mechanicy; kierowcy i operatorzy pojazdów; robotnicy budowlani; oraz pracownicy fizyczni.

Bezrobotne kobiety zdecydowanie najczęściej wymieniały zawody usługowe (aż 36%), m.in. zawody sprzedawczyń (25%) i pracowniczek usług osobistych. Dopiero w dalszej kolejności znajdowały się zawody **biurowe** (głównie zawody sekretarek, operatorek urzędów biurowych), **specjalistyczne, średniego szczebla i robotnicze niewykwalifikowane** (głównie pomoce domowe i sprzątaczk).

Zarówno około 15% bezrobotnych kobiet, jak i mężczyzn gotowych było podjąć **każdą pracę**. Było to łącznie ponad 420 tys. bezrobotnych.

Tabela 4.10. Zawody (ISCO-2), w których bezrobotni najczęściej poszukiwali pracy

Zawody	%			Liczebność w populacji	
	M	K	Ogółem	M	K
52 sprzed	3	25	14	36715	347725
93 rob.pom(górn/prz/bud/tr)	16	0	8	225606	2517
51 pr.usł.osob	2	9	5	28349	124323
41 sekr/op.urz.biur	2	9	5	20362	121386
83 kier/oper.pojazd	10	1	5	145506	6820
75 rob(spoż/drew/tekstyl)	6	4	5	91868	51997
72 rob.obr.met/mech	10	0	5	143368	0
99 pr.fiz	6	4	5	83867	54257
71 rob.bud(bez elektr)	9	0	5	128332	2164
33 pers.ds.bizn/adm	2	5	3	35222	67289
91 pom.dom/sprząt	0	6	3	2834	73686
23 spec.naucz/wych	0	4	2	6371	48891
34 pers.(prawo/sp.społ/kult)	1	3	2	10693	45819
24 spec.ds.ekon/zarz	1	2	2	12149	31139
31 pers.(fiz/chem/tech)	3	0	1	34676	3968
100 każda praca	15	16	15	206024	219239

*M- mężczyzna; K - kobieta
*Pozostawiono jedynie najliczniejsze kategorie.
Źródło: BKL - Badanie Ludności 2012

Tabela 4.11. Zawody, w których bezrobotni najczęściej poszukiwali pracy w podziale na grupy wiekowe i poziom wykształcenia

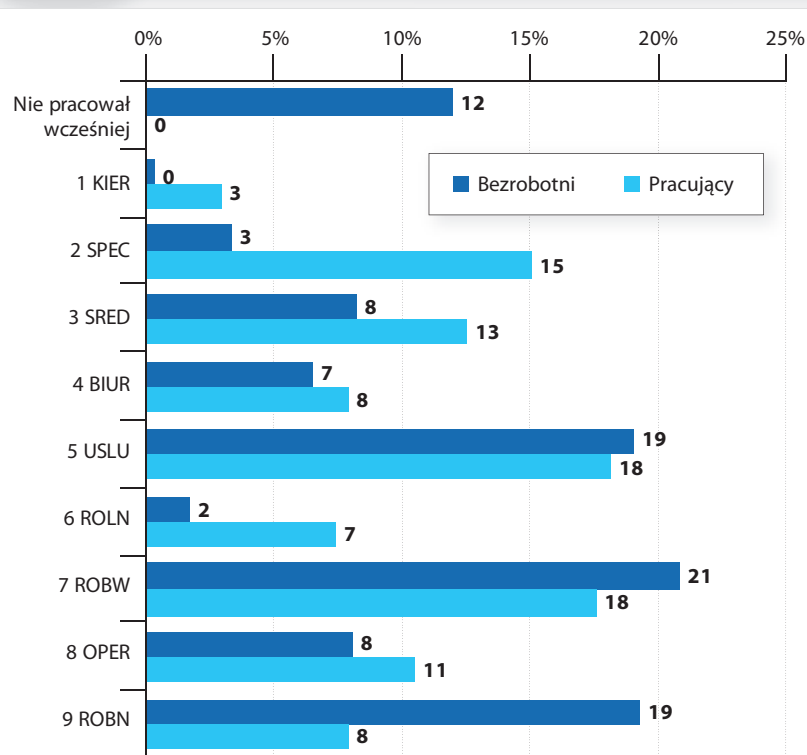
		2 specjaliści	3 technicy, śr. personel	4 prac. biurowi	5 prac. usług, sprzedawcy	7 robotnicy wykwalifik.	8 operatorzy i monterzy	9 robotnicy niewykwalifik.	10 każda praca, cokolwiek	N	
Wiek	18–24	9	11	8	28	12	5	12	14	100	470
	25–34	15	10	10	20	14	5	10	15	100	538
	35–49	3	8	4	20	19	7	19	17	100	571
	50–59/64	2	5	3	17	21	9	28	14	100	422
Wykształcenie	Gimn. i poniżej	0	2	1	17	14	5	39	22	100	430
	Zasad. zawod.	0	2	0	24	32	7	18	15	100	659
	Średnie	5	17	12	27	9	8	8	14	100	688
	Wyższe	50	15	20	6	1	1	2	6	100	226
Ogółem		7	9	7	21	16	6	17	15	100	2003

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Podobnie jak rok temu, najmłodszy bezrobotni częściej niż pozostali szukali pracy w zawodach usługowych i jako sprzedawcy (28%) (Tabela 4.11). Zawody robotnicze, zarówno wykwalifikowane, jak i niewykwalifikowane, najczęściej pojawiały się w deklaracjach osób w wieku średnim, a przede wszystkim – starszym, po 50 roku życia. Potencjalni specjaliści najczęściej byli skłonni rekrutować się wśród dwudziesto- i trzydziestolatków

Przy uwzględnieniu kategorii wykształcenia, zwraca uwagę przede wszystkim aż 50-procentowy udział osób, które szukają pracy jako specjaliści, wśród bezrobotnych z wyższym wykształceniem. Osoby z wykształceniem niższym oraz zasadniczym zawodowym najczęściej wskazywały na zawody robotnicze wykwalifikowane, zawody usługowe i sprzedawców oraz zawody robotnicze niewykwalifikowane. 22% bezrobotnych, którzy skończyli co najmniej gimnazjum podjęłoby się każdej pracy.

Wykres 4.17. Struktura zawodów poprzednio wykonywanych przez bezrobotnych oraz struktura zawodowa wśród pracujących (ISCO-1)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wykres 4.17 ilustruje porównanie struktury zawodowej obecnego zatrudnienia oraz struktury zawodów poprzednio wykonywanych przez bezrobotnych. Dodajmy jednak, że uwzględniono wszystkie osoby bezrobotne i ich poprzednio wykonywany zawód, nawet jeżeli było to wiele lat temu.

Największe dysproporcje widzimy wśród zawodów robotniczych niewykwalifikowanych – aż 19% bezrobotnych pracowało poprzednio w tych zawodach, wobec 8% pracujących obecnie. Odwrotną sytuację można zaobserwować wśród zawodów specjalistycznych, w których pracuje obecnie 15% zatrudnionych Polaków, zaś wśród bezrobotnych przedstawicieli tych zawodów jest jedynie 3%.

Należy dodać, że **12% bezrobotnych nie pracowało wcześniej w żadnej formie** – nawet na umowę zlecenie, bez umowy, za granicą, czy też w formie staży lub praktyk.

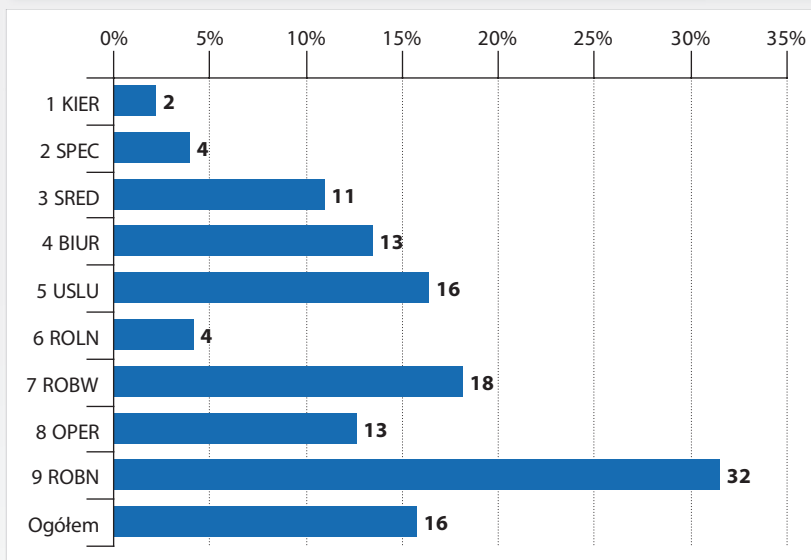
Wśród bezrobotnych kobiet dominowały zawody usługowe i robotnicze niewykwalifikowane (Tabela 4.17). Nieco częściej niż wśród mężczyzn pojawiały się zawody techniczne i średni personel oraz zawody biurowe. Wśród mężczyzn zdecydowanie dominowały zawody z kategorii robotniczych oraz operatorów i monterów.

Tabela 4.12. Struktura zawodów poprzednio wykonywanych przez bezrobotnych (ISCO-1) ze względu na płeć (w %)

Grupa zawodowa	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Nie pracował wcześniej	12	12	12
1 KIER	0	0	0
2 SPEC	2	4	3
3 SRED	6	10	8
4 BIUR	3	10	7
5 USLU	9	30	19
6 ROLN	2	2	2
7 ROBW	33	8	21
8 OPER	12	4	8
9 ROBN	20	18	19
Ogółem	%	100	100
	N	982	956
			1938

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wykres 4.18. Stopa bezrobocia wśród przedstawicieli poszczególnych grup zawodowych (ISCO-1) w 2012 r.

* Kategorie zawodowe powstały poprzez połączenie zawodów, w których obecnie zatrudnione są osoby pracujące oraz zawodów, które poprzednio wykonywali bezrobotni (bez względu na to, kiedy ostatnio pracowali)
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Połączenie kategorii zawodów, w których obecnie zatrudnione są osoby pracujące oraz zawodów, które poprzednio wykonywali bezrobotni pozwala na obliczenie umownej stopy bezrobocia w poszczególnych kategoriach zawodowych. Umownej, ponieważ w przypadku bezrobotnych zawody traktowane były jednakowo bez względu na to, kiedy pracowali oni ostatnio. Niemniej, tak obliczona stopa bezrobocia dostarcza interesujących informacji o sytuacji rynkowej osób o określonych profilach zawodowych.

Zdecydowanie najgorzej prezentowała się ona wśród osób wykonujących prace proste. Zaprezentowana na Wykresie 4.18. stopa bezrobocia wyniosła w tym przypadku aż 32%. W dalszej kolejności były zawody robotnicze wykwalifikowane (18%) oraz usługowe (16%). **Zdecydowanie najniższa stopa bezrobocia występowała wśród przedstawicieli specjalistów (4%), zawodów rolniczych (4%) i kierowniczych (2%).**

Niemal we wszystkich kategoriach zawodowych stopa bezrobocia była wyraźnie wyższa wśród kobiet (Tabela 4.13). Wyjątkiem były prace proste, gdzie wskaźnik był nieznacznie wyższy dla mężczyzn, oraz kierowników, specjalistów, personelu średniego szczebla oraz rolników, gdzie różnice były niewielkie.

Tabela 4.13. Stopa bezrobocia wśród przedstawicieli poszczególnych grup zawodowych (ISCO-1) w 2012 r. w podziale na płeć (w %)

Grupa zawodowa	Stopa bezrobocia			N aktywnych zawodowo		
	M	K	Ogółem	M	K	Ogółem
1 KIER	2	3	2	174	137	311
2 SPEC	4	4	4	609	1014	1623
3 SRED	10	12	11	642	819	1461
4 BIUR	9	16	13	311	633	944
5 USLU	12	19	16	718	1532	2250
6 ROLN	3	5	4	467	331	798
7 ROBW	17	24	18	1900	327	2227
8 OPER	11	24	13	1077	170	1247
9 ROBN	33	30	31	604	584	1188
Ogółem	15	17	16	6624	5666	12290

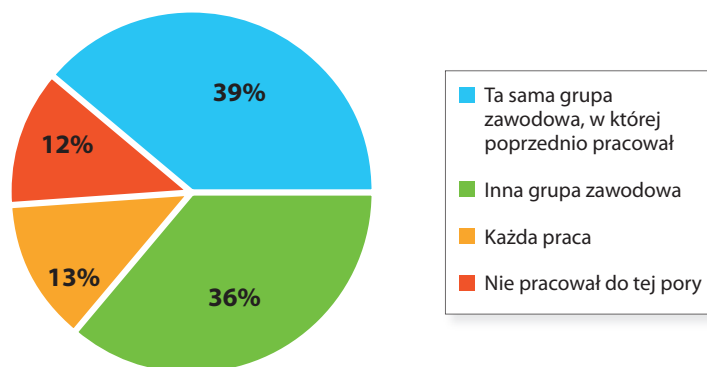
*M – mężczyzna; K – kobieta
*Kategorie zawodowe powstały poprzez połączenie zawodów, w których obecnie zatrudnione są osoby pracujące oraz zawodów, które poprzednio wykonywali bezrobotni (bez względu na to, kiedy ostatnio pracowali).
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Tabela 4.14. Zawody, w jakich poszukują pracy bezrobotni ze względu na poprzednio wykonywany zawód (ISCO-1)

		Zawód, w jakim poszukują pracy								Ogółem	
		2 SPEC	3 SRED	4 BIUR	5 USLU	7 ROBW	8 OPER	9 ROBN	10 Każda praca		
		%	N								
Poprzedni zawód	Nie pracował wcześniej	10	14	5	20	18	4	11	17	100	230
	2 SPEC	52	13	6	6	2	2	5	13	100	63
	3 SRED	19	33	13	9	4	5	8	9	100	152
	4 BIUR	14	10	33	20	2	3	3	14	100	125
	5 USLU	5	9	6	57	3	2	7	12	100	362
	7 ROBW	1	3	1	5	49	4	20	16	100	395
	8 OPER	3	3	2	10	11	36	16	17	100	153
	9 ROBN	3	3	3	19	8	6	40	18	100	364
	Ogółem	7	9	7	21	16	7	17	15	100	1882

* Ze względu na małe liczebności usunięto kategorie: „Kierownicy” oraz „Rolnicy i pokrewni”. Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wykres 4.19. Grupa zawodowa (ISCO-1), w obrębie której poszukiwali pracy bezrobotni Polacy

Jak już wcześniej opisano, 12% bezrobotnych poszukujących pracy nie pracowało do tej pory. Dalsze **39% bezrobotnych poszukiwało pracy w grupie zawodowej (ISCO-1), w której poprzednio pracowało, natomiast 36% zamierzało szukać pracy w innym zawodzie niż poprzednio przez nich wykonywany** (Wykres 4.19). Z kolei 13% zadowoliliby się każdą pracą.

Poszukiwanie pracy w tym samym zawodzie, najczęściej występowało wśród zawodów usługowych (57% poprzednio w tych zawodach pracujących nadal poszukiwała pracy w obrębie tej samej grupy zawodowej), specjalistów (52%) i robotników wykwalifikowanych (49%) (Tabela 4.14). Osoby, które do tej pory nie pracowały najczęściej poszukiwały pracy jako pracownicy usług i sprzedawcy (20%), robotnicy wykwalifikowani (18%) lub też rozglądały się za jakąkolwiek pracą (17%).

Chęć podjęcia jakiegokolwiek pracy najczęściej deklarowały osoby bez doświadczenia zawodowego, byli robotnicy lub operatorzy i monterzy.

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Podobnie jak rok temu, co piąty bezrobotny rozważał możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej (Tabela 4.15). Częściej były to osoby z wyższym wykształceniem (zarówno kobiety, jak i mężczyźni), mężczyźni z wykształceniem średnim, a przede wszystkim mężczyźni nadal uczący się. Wśród nich aż 52% dopuszczało taką możliwość.

Nie bez znaczenia był również wiek. Częściej do rozpoczęcia własnej działalności skłaniały się osoby młodsze, poniżej 35 roku życia.

Tabela 4.15. Odsetek bezrobotnych rozważających możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej w podziale na płeć, wiek oraz wykształcenie

		%			N bezrobotnych		
		M	K	Ogółem	M	K	Ogółem
Wykształcenie	Nadal się uczy	52	25	34	54	118	172
	Gimn. i poniżej	12	9	11	269	139	408
	Zasad. zawod.	16	13	15	393	280	673
	Średnie	31	23	26	262	338	600
	Wyższe	37	34	35	63	146	209
Wiek	18–24	25	21	23	245	240	485
	25–34	30	27	29	256	299	555
	35–49	17	19	18	284	301	585
	50–59/64	16	9	13	255	181	436
	Ogółem	22	20	21	1040	1021	2061

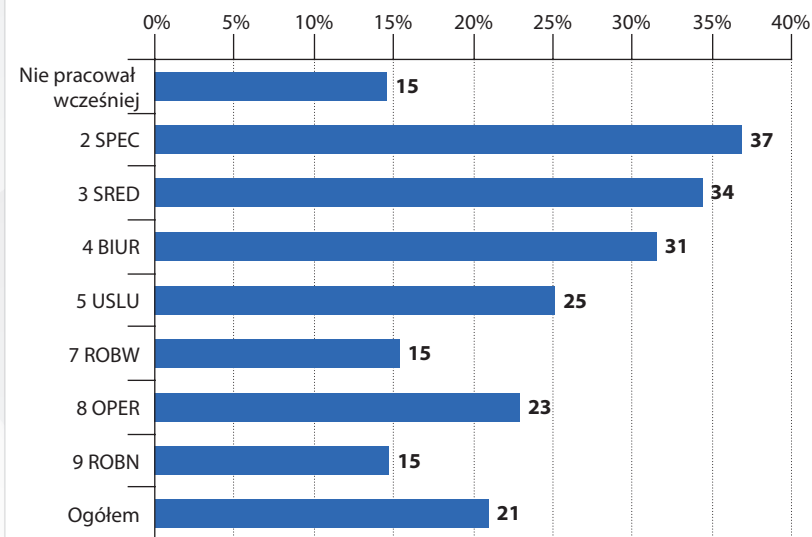
*M – mężczyzna; K – kobieta
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wraz z wydłużaniem się okresu poszukiwania pracy odsetek ten spadał. Wśród osób poszukujących pracy krócej niż 6 miesięcy wynosił on 26%, natomiast wśród osób poszukujących pracy dłużej – około 18%.

Przy uwzględnieniu podziału na wykonywany poprzednio zawód widzimy, że najczęściej własną działalność skłonni byli zakładać bezrobotni z grupy zawodów specjalistycznych, techników i personelu średniego szczebla oraz zawodów biurowych (Wykres 4.20).

Należy zauważyć, że spośród bezrobotnych deklarujących możliwość rozpoczęcia własnej działalności jedynie 12% poczyniło jakiegokolwiek starania w tym względzie w ciągu ostatnich 4 tygodni.

Wykres 4.20. Odsetek bezrobotnych rozważających możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej w podziale na wykonywany poprzednio zawód (ISCO-1)

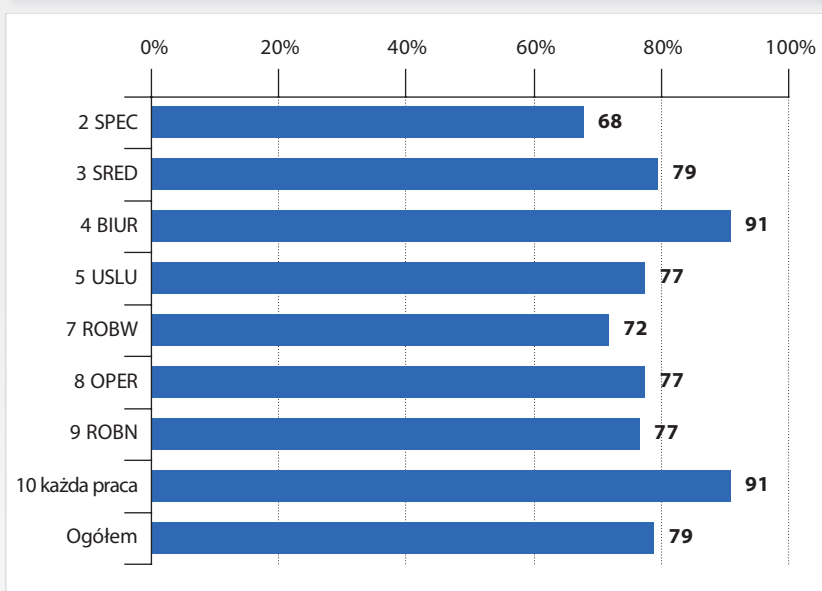
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Zdecydowana większość **bezrobotnych (79%) byłaby skłonna przyuczyć się do nowego zawodu**. Odsetek ten spadał wyraźnie w przypadku osób starszych, niemniej nadal pozostawał wysoki. Wśród osób w wieku 18–49 lat było to ponad 80%, natomiast wśród osób w wieku 50–59/64 lata – 64%.

W ujęciu regionalnym, podobnie jak rok temu, zdecydowanie od pozostałych odstawało jedynie województwo opolskie. W nim tylko 43% respondentów było gotowych do przekwalifikowania.

Najczęściej skłonni do przekwalifikowania byli bezrobotni poszukujący pracy jako pracownicy biurowi, a także poszukujący jakiegokolwiek pracy (Wykres 4.21). Najrzadziej natomiast specjaliści.

Wykres 4.21. Odsetek bezrobotnych skłonnych przyuczyć się do nowego zawodu w podziale na kategorie zawodów, w których szukają oni pracy (ISCO-1) (w %)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Tabela 4.16. Wymiar godzin, w jakim chcieliby pracować bezrobotni w podziale na poziom wykształcenia (w%)

	Nadal się uczy	Gimn. i poniżej	Zasad. zawod.	Średnie	Wyższe	Ogółem
Pełny etat	70	89	92	92	91	90
Część etatu	14	17	12	11	10	13
Dorywczo	18	11	8	4	6	8
Chciałby rozpocząć własną działalność	3	0	2	2	8	2
Jeszcze nie wie	5	3	2	2	2	2
N	172	407	674	600	208	2062

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

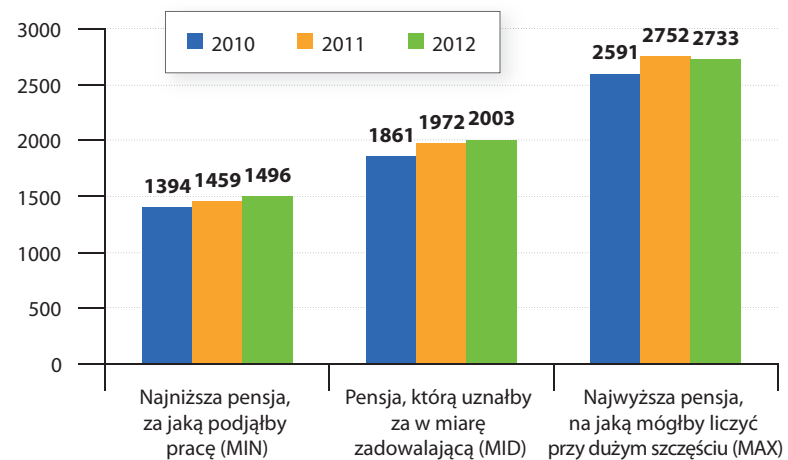
Zdecydowana większość bezrobotnych chciałaby znaleźć **pracę na pełen etat (90%)** (Tabela 4.16). Zróżnicowanie odpowiedzi ze względu m.in. na wiek, wykształcenie lub rodzaj poszukiwanej pracy było niewielkie. Jedynie 13% szuka pracy na część etatu, zaś 8% szuka pracy dorywczej (nieco częściej zdarzało się to wśród osób nadal uczących się oraz z wykształceniem niższym).

Bezrobotni skłonni byli poświęcić codziennie na dotarcie w jedną stronę z miejsca zamieszkania do pracy średnio 46 minut (mediana = 45).

Oczekiwania płacowe

- [MIN]** Jaka jest najniższa pensja, za jaką podjąłby(-ęłaby) Pan(i) tę pracę?
- [MID]** Jaka pensję, uznał(a)by Pan(i) za w miarę zadowalającą?
- [MAX]** Jaka jest najwyższa pensja, na jaką mógłby/mogłaby Pan(i) liczyć przy dużym szczęściu?

Wykres 4.22. Oczekiwania płacowe bezrobotnych w latach 2010–2012 w złotych (średnia obciąża 5%)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

Na Wykresie 4.22 i w Tabeli 4.17 zaprezentowano oczekiwania płacowe bezrobotnych w latach 2010–2012¹¹. W każdym kolejnym roku wskaźniki były zazwyczaj nieco wyższe, jednak zmiany były nieznaczne. Porównując wyniki dla 2011 i 2012 r., można stwierdzić, że **oczekiwania płacowe bezrobotnych praktycznie nie zmieniły się od poprzedniego roku**.

Przeciętna pensja, którą osoby bezrobotne uznałyby za zadowalającą wynosiła w 2012 r. nieco ponad 2000 zł netto, „na rękę”. Oznacza to wzrost tylko o 1,5% w porównaniu do poprzedniej edycji. Zmiana ta nie jest jednak istotna statystycznie. W 2011 i 2012 r. mediana dla tej zmiennej wyniosła 2000 zł, w 2010 r. – 1800 zł.

Przeciętna najniższa pensja, za jaką zdecydowałiby się pracować bezrobotni wynosiła niecałe 1500 zł i również była nieznacznie wyższa niż w poprzednim roku. Nie zmieniła się mediana i w dwóch ostatnich latach wynosiła 1500 zł (w 2010 r. – 1400 zł).

Najwyższa pensja, na jaką mogliby liczyć badani przy dużym szczęściu wynosiła w ich opinii średnio 2733 zł. Jedynie tutaj zaobserwowano nieznaczny spadek, jednak mediana pozostała na tym samym poziomie od trzech lat: 2500 zł.

Minimalne oczekiwania płacowe bezrobotnych (MIN) były bardzo mało zróżnicowane we wszystkich trzech edycjach (Tabela 4.18). Nieco większe rozproszenie opinii respondentów występowało w przypadku oczekiwań zadowalających (MID). Natomiast w przypadku oczekiwań maksymalnych (MAX) oczekiwania badanych były już silnie zróżnicowane, szczególnie w 2011 r.

Tabela 4.17. Oczekiwania płacowe bezrobotnych w latach 2010–2012: średnia obciążona 5%, średnia i mediana)

		MIN	MID	MAX
2010	Mt(5%)	1 394	1 861	2 591
	M	1 433	1 930	2 844
	Me	1 400	1 800	2 500
2011	Mt(5%)	1 459	1 972	2 752
	M	1 508	2 088	3 124
	Me	1 500	2 000	2 500
2012	Mt(5%)	1 496	2 003	2 733
	M	1 526	2 073	2 974
	Me	1 500	2 000	2 500

*Mt(5%): średnia obciążona 5%; M: średnia; Me: mediana.
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012*

Tabela 4.18. Zróżnicowanie wartości oczekiwań płacowych (odchylenie standardowe i współczynnik zmienności) w latach 2010–2012

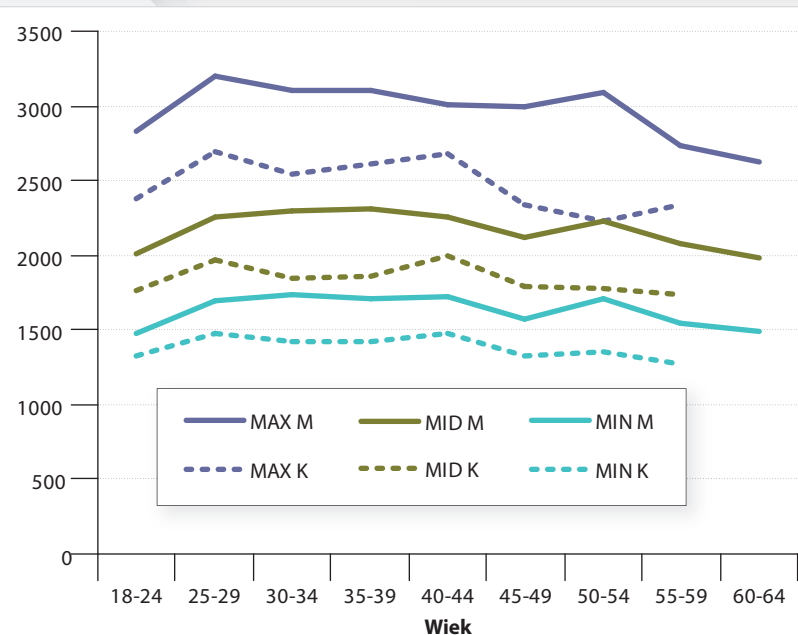
Oczekiwania płacowe	2010		2011		2012	
	S	V	S	V	S	V
MIN	480	0,33	627	0,42	482	0,32
MID	834	0,43	1343	0,64	979	0,47
MAX	1885	0,66	3152	1,01	2506	0,84

*S: odchylenie standardowe; V: współczynnik zmienności.
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012*

¹¹ Przy większości dalej prezentowanych analiz stosowana jest średnia obciążona 5% (bardziej odporna na przypadki odstające), niekiedy jednak jest wykorzystywana zwykła średnia lub mediana.

Na Wykresie 4.23 widzimy zróżnicowanie przeciętnych oczekiwań płacowych ze względu na płeć oraz grupę wiekową. Jeżeli w przypadku wieku nie widać wyraźnej i znaczącej zależności (nieznaczne tendencje spadkowe wraz wiekiem), to w przypadku płci od razu rzucają się w oczy duże różnice. **Kobiety w każdej grupie wiekowej niżej szacowały swoje szanse zarobkowe.**

Wykres 4.23. Oczekiwania płacowe bezrobotnych kobiet i mężczyzn w podziale na kategorie wiekowe (średnia obciąża 5%)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

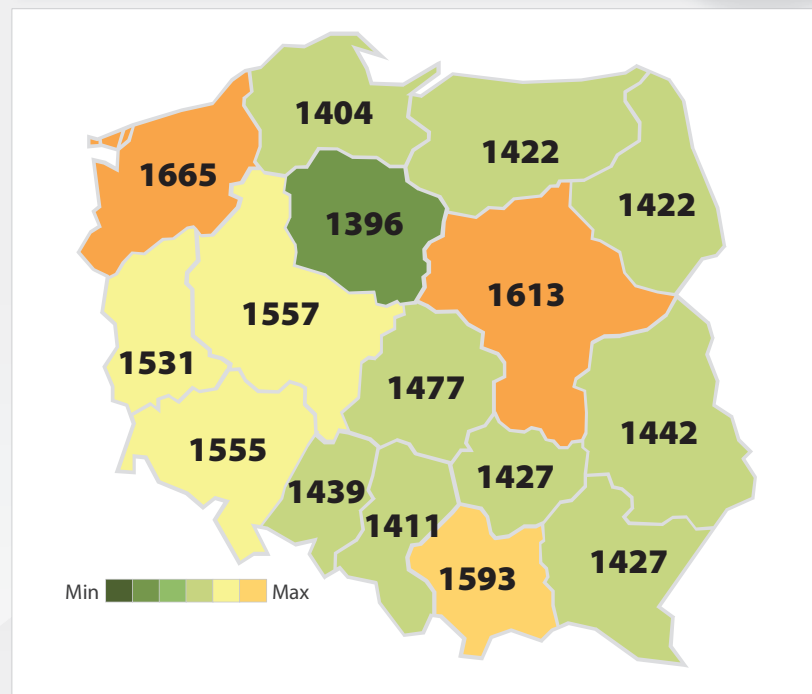
Jeszcze lepiej widać to w Tabeli 4.19, uwzględniającej podział ze względu na poziom wykształcenia. Najpierw jednak prześledźmy tendencje na poziomie ogólnym. Otóż, jak można by przypuszczać, **wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia rosły oczekiwania płacowe.** Wśród osób z wykształceniem wyższym w miarę zadowalająca pensja wynosiła przeciętnie 2237 zł, podczas gdy u osób z wykształceniem najniższym – 1959 zł. Najniższa płaca, za jaką osoby z wyższym wykształceniem skłonne byłyby pracować wynosiła przeciętnie ponad 1667 zł a osoby najniżej wykształcone wskazywały przeciętnie na 1406 zł.

Wracając do różnic pomiędzy kobietami i mężczyznami, wyraźnie widać, że kobiety mają zdecydowanie niższe aspiracje płacowe. W przypadku deklarowanej najniższej pensji, za jaką podjęłyby pracę, kobiety podawały przeciętnie ok. 1389 zł, a mężczyźni o ponad 230 zł więcej – 1614 zł. Jeśli weźmiemy pod uwagę zadowalającą pensję, to różnica wynosiła 313 zł, a wartości odpowiednio: 1847 zł i 2161 zł. Oznacza to, że **kobiety miały oczekiwania płacowe wobec zadowalającej pensji (MID) na poziomie 88% oczekiwań mężczyzn.** Rok temu wskaźnik ten wynosił 83%. Podobne różnice liczone w ilorazach (a także korzystny dla kobiet wzrost w porównaniu do 2011 r.) odnotowano dla oczekiwanych zarobków najniższych (MIN) i najwyższych (MAX).

Tabela 4.19. Oczekiwania płacowe bezrobotnych kobiet i mężczyzn w podziale na poziom wykształcenia

		Mężczyzna (M)	Kobieta (K)	Różnica M – K	Iloraz K/M
MIN	Nadal się uczy	1402	1338	64	95%
	Gimn. i poniżej	1498	1233	265	82%
	Zasad. zawod.	1646	1325	321	81%
	Średnie	1684	1430	254	85%
	Wyższe	1841	1604	237	87%
	Ogółem	1614	1389	225	86%
MID	Nadal się uczy	1992	1860	131	93%
	Gimn. i poniżej	2004	1591	413	79%
	Zasad. zawod.	2184	1754	429	80%
	Średnie	2265	1895	370	84%
	Wyższe	2442	2153	289	88%
	Ogółem	2161	1847	313	85%
MAX	Nadal się uczy	3200	2688	511	84%
	Gimn. i poniżej	2558	2066	492	81%
	Zasad. zawod.	3008	2264	745	75%
	Średnie	3177	2559	618	81%
	Wyższe	3749	3080	669	82%
	Ogółem	2966	2491	475	84%
N	Nadal się uczy	54	114		
	Gimn. i poniżej	268	138		
	Zasad. zawod.	390	280		
	Średnie	259	337		
	Wyższe	61	144		
	Ogółem	1033	1013		

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

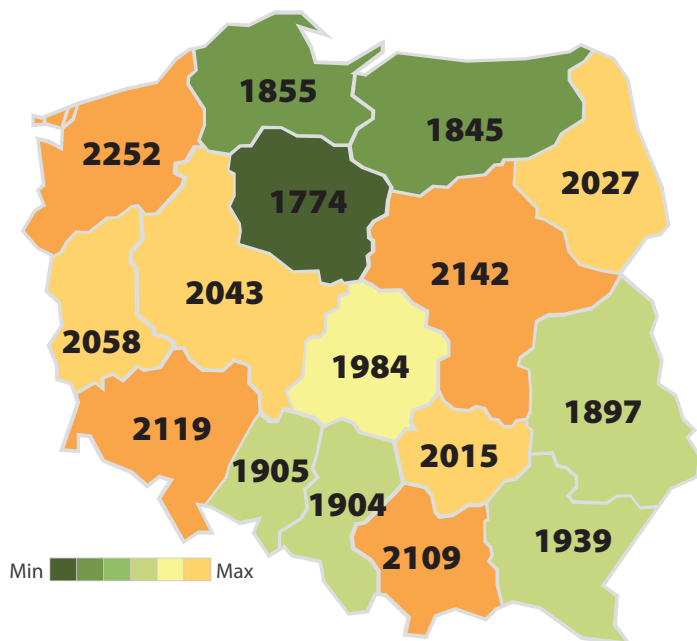
Mapa 4.9. Oczekiwania płacowe bezrobotnych względem najniższej płacy (MIN) w poszczególnych województwach (średnia obciąża 5%)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

W przypadku najniższej płacy, za jaką bezrobotni podjęliby pracę (MIN) zróżnicowanie pomiędzy województwami było niewielkie (Mapa 4.9). W większości poziom oczekiwań kształtował się nieco powyżej 1400 zł. Wyraźnie wyższe wyniki osiągał jedynie w zachodniopomorskim (1665 zł), mazowieckim (ponad 1600 zł) i małopolskim (niecałe 1600 zł).

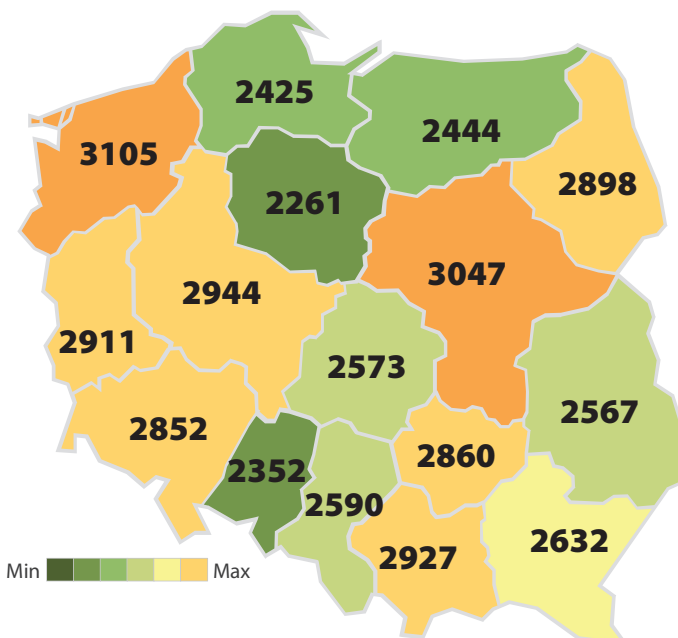
Większe zróżnicowanie obserwujemy w zakresie zadowalających oczekiwań zarobkowych (MID) (Mapa 4.10). **Najniższe aspiracje płacowe, podobnie jak w poprzednich edycjach, mieli bezrobotni w województwie kujawsko-pomorskim** (ponad 1774 zł). Najwyższe z kolei odnotowano w zachodniopomorskim (2252 zł), mazowieckim, dolnośląskim i małopolskim. Dwa województwa odnotowały wyraźny spadek przeciętnych aspiracji płacowych w porównaniu do poprzedniego roku – świętokrzyskie (o 170 zł) i pomorskie (o 90 zł).

Mapa 4.10. Oczekiwania płacowe bezrobotnych względem zadowalającej płacy (MID) w poszczególnych województwach (średnia obcięta 5%)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Mapa 4.11. Oczekiwania płacowe bezrobotnych względem maksymalnej płacy (MAX) w poszczególnych województwach (średnia obcięta 5%)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Podobnie jak w przypadku oczekiwań minimalnych i zadowalających, również maksymalne pensje, jakie mogliby otrzymać przy dużym szczęściu (MAX) najwyższe były w odczuciu bezrobotnych z zachodniopomorskiego i mazowieckiego (Mapa 4.11). W tych województwach wynosiły ponad 3000 zł. Niezmiennie na końcu stawki lokuje się kujawsko-pomorskie.

Tabela 4.20. Płace realne zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin oraz oczekiwania płacowe bezrobotnych poszukujących pracy w danym zawodzie (ISCO-1)

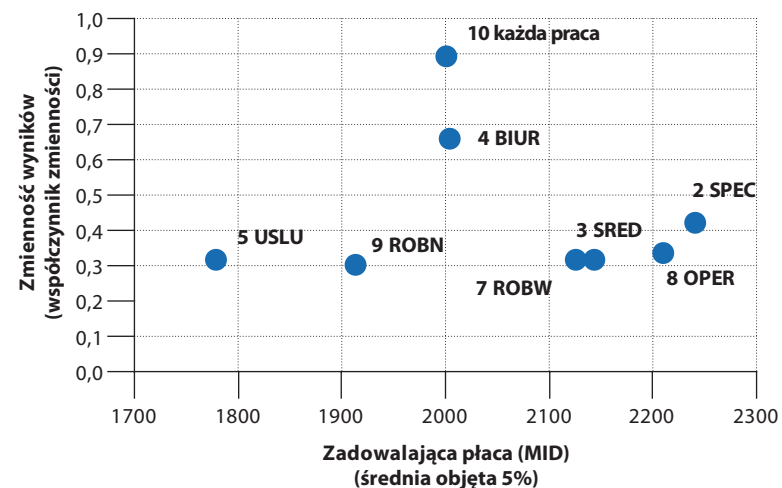
	Przeciętne miesięczne zarobki netto pracujących w pełnym wymiarze godzin (zł)			Oczekiwania płacowe bezrobotnych poszukujących pracy w danym zawodzie (zł)						N
	Mt(5%)	Me	N	MIN		MID		MAX		
				Mt(5%)	Me	Mt(5%)	Me	Mt(5%)	Me	
2 SPEC	2621	2500	721	1679	1500	2242	2000	3277	3000	149
3 SRED	2311	2100	575	1572	1500	2145	2000	3218	3000	168
8 OPER	2135	2000	650	1636	1500	2211	2000	2994	2800	125
7 ROBW	2065	2000	1051	1609	1500	2126	2000	2883	3000	327
4 BIUR	1914	1800	417	1492	1500	2004	2000	2932	2559	132
5 USLU	1703	1500	880	1328	1300	1780	1800	2332	2100	422
9 ROBN	1527	1400	420	1444	1500	1914	1918	2574	2500	340
10 Każda praca	–	–	–	1499	1500	2002	2000	2595	2500	304
Ogółem	2047	2000	4714	1496	1500	2003	2000	2733	2500	1986

Mt(5%): średnia obcięta 5%; Me: mediana. Ze względu na małe liczebności wśród bezrobotnych usunięto kategorie „1 KIER” (n=2) oraz „6 ROLN” (n=17). Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Najwyższe zadowolające oczekiwania płacowe (MID) mieli poszukujący pracy w zawodach specjalistycznych (średnio 2242 zł), jako monterzy i operatorzy (2211 zł), personel średniego szczebla (2245 zł) oraz robotnicy wykwalifikowani (2126 zł) (Tabela 4.20). We wszystkich tych grupach zróżnicowanie odpowiedzi było stosunkowo niewielkie (Wykres 4.24). Na drugim końcu plasowali się poszukujący pracy w usługach (1780 zł) oraz jako robotnicy niewykwalifikowani (1914 zł). Oczekiwania MIN i MAX prezentowały się w podobnym układzie.

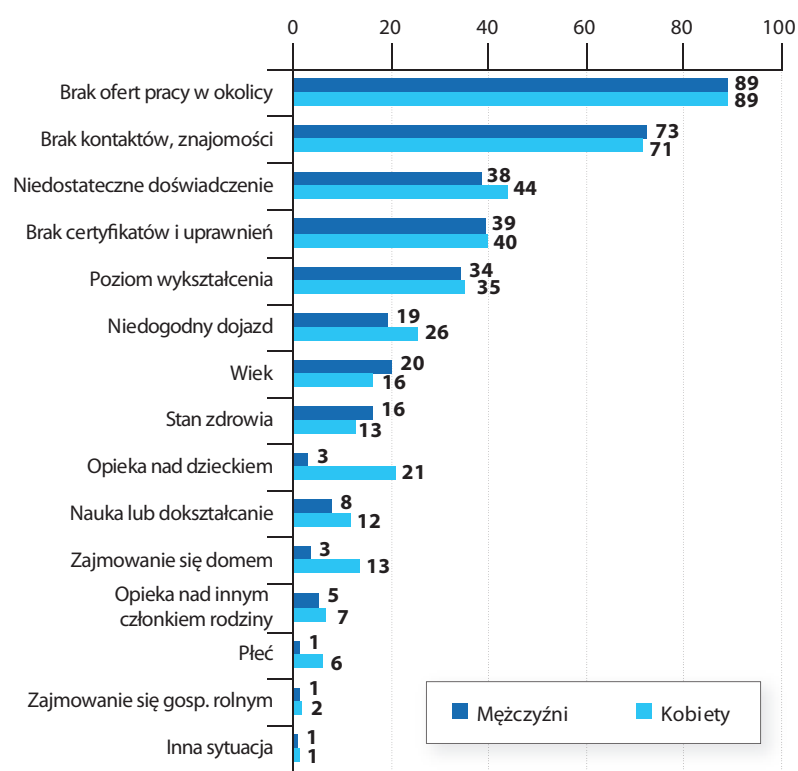
We wszystkich grupach zawodowych minimalna dopuszczalna płaca (MIN) była przeciętnie niższa od płac realnych w danej grupie. Z kolei **płace zadowolające dla bezrobotnych (MID) były w większości zbliżone do realiów rynkowych**. Jedynie w przypadku grup najlepiej zarabiających, tj. specjalistów oraz techników i średniego personelu, oczekiwania bezrobotnych były niższe. Natomiast w przypadku grup zarabiających najgorzej, czyli robotników wykwalifikowanych oraz pracowników usług, oczekiwania MID były wyraźnie wyższe od płac rzeczywistych.

Osoby skłonne przyjąć każdą pracę miały bardzo zróżnicowane aspiracje zarobkowe (Wykres 4.24). Przeciętnie plasowali się w środku stawki.

Wykres 4.24. Zadowolająca płaca (MID): wartości przeciętne i zróżnicowanie według grup zawodowych

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wykres 4.25. Główne bariery w podjęciu pracy wśród bezrobotnych w podziale na płeć (w %)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Badanych bezrobotnych zapytano o główne bariery w podjęciu przez nich pracy (Wykres 4.25 pokazujący wartości w rozbiciu na płeć). Podobnie jak rok temu, najczęściej wymieniali oni czynniki „zewnętrzne”: brak odpowiednich ofert pracy (89%) oraz brak kontaktów i znajomości (73%). Przypomnijmy, że kontakty rodzinne oraz znajomi to główna ścieżka poszukiwania pracy w Polsce, wskazana przez 75% bezrobotnych.

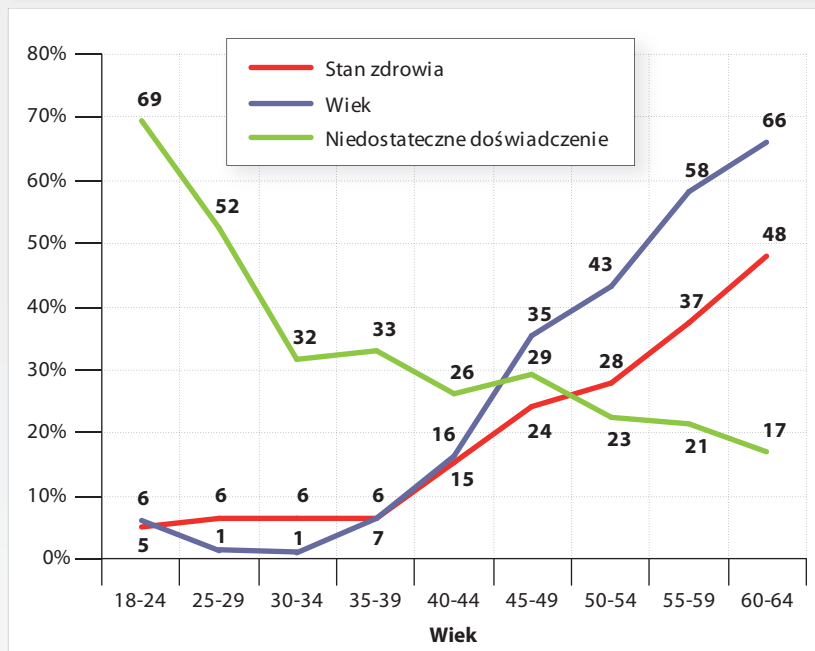
O wiele rzadziej były wymieniane braki kompetencyjne: niedostateczne doświadczenie (41%), brak certyfikatów i uprawnień (40%), poziom wykształcenia (35%).

W przypadku większości wymienianych powodów różnice pomiędzy kobietami i mężczyznami były znikome. Wyjątkiem jest opieka nad dzieckiem (wskazywana przez 21% bezrobotnych kobiet i jedynie 3% mężczyzn) i zajmowanie się domem (13% wśród kobiet i 3% wśród mężczyzn)

Identyfikacja jak przed rokiem, jedynie 6% kobiet wskazało swoją płeć jako czynnik utrudniający im podjęcie pracy.

Wiek, jako bariera, na poziomie ogólnym został wyszczególniony przez 16% bezrobotnych kobiet i 20% bezrobotnych mężczyzn. O ile jednak wśród młodszych wymieniany był rzadko, to jednak już od pokolenia czterdziestolatków odsetek wskazań rósł gwałtownie (Wykres 4.26). W grupie wiekowej 50–59/64 lata wynosił on 52%. Jako jeden z głównych powodów takiego stanu rzeczy można wskazać na zagwarantowany prawnie okres ochronny dla pracowników w okresie 4 lat przed osiągnięciem ustawowego wieku emerytalnego, kiedy to pracownik nie może zostać zwolniony. O ile ma on na celu ochronę starszych pracowników, to dla osób bezrobotnych w podeszłym wieku stanowi istotną przeszkodę w znalezieniu zatrudnienia. Wynika to z tego, że angażując taką osobę, pracodawca niejako wiąże sobie ręce i ma ograniczone pole manewru w sytuacji, kiedy nowy pracownik nie spełnia jego oczekiwań.

Wykres 4.26. Wybrane bariery w podjęciu pracy wśród bezrobotnych ze względu na wiek: stan zdrowia, wiek i niedostateczne doświadczenie (w %)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

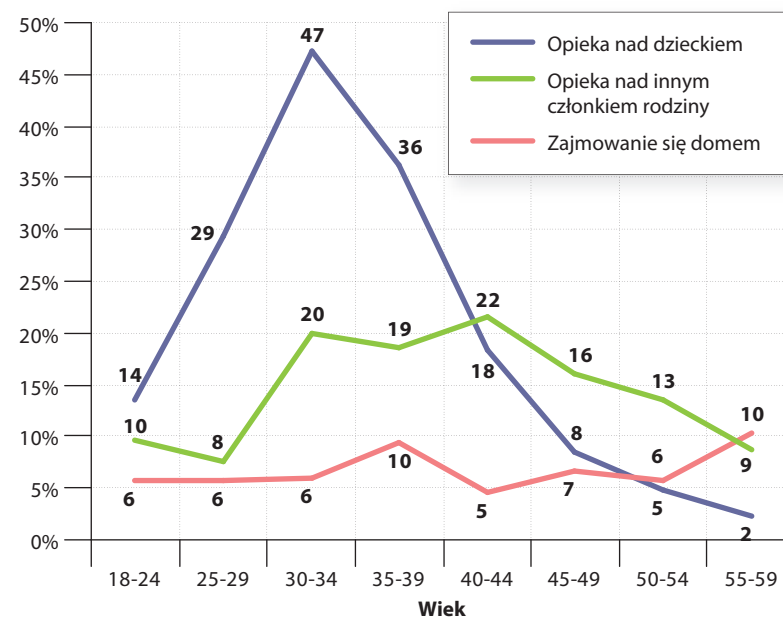
Podobnie jak wiek, stan zdrowia stanowił problem głównie dla najstarszej grupy bezrobotnych. Skarzył się na niego co trzeci badany z kategorii wiekowej 50–59/64 lata.

W przypadku niedostatecznego doświadczenia, co nie zaskakuje, występowała odwrotna tendencja – wśród bezrobotnych w wieku 18–29 lat ponad połowa miała taki problem.

Wykres 4.27 prezentuje bariery, które większe znaczenie odgrywały w przypadku kobiet, a więc obowiązki opiekuńcze i domowe. Była to przede wszystkim opieka nad dzieckiem, stanowiąca problem w podjęciu pracy szczególnie dla kobiet w wieku 25–39 lat. W grupie 30–34 lata odsetek wskazań wyniósł aż 47%. Opieka nad innym członkiem rodziny była wymieniana rzadziej.

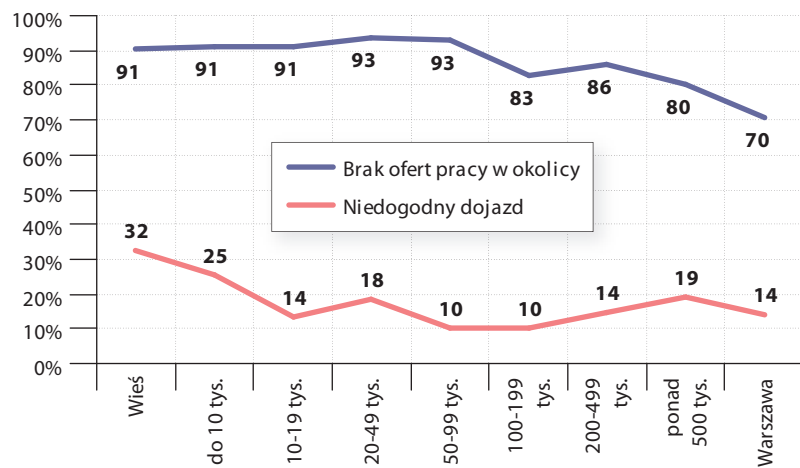
Konieczność zajmowania się domem była wskazywana najczęściej przez trzydziesto- i czterdziestolatki (około 20% wskazań).

Wykres 4.27. Wybrane bariery w podjęciu pracy wśród bezrobotnych kobiet ze względu na wiek: opieka nad dzieckiem oraz innym członkiem rodziny, zajmowanie się domem (w %)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wykres 4.28. Wybrane bariery w podjęciu pracy wśród bezrobotnych ze względu na wielkość miejsca zamieszkania: brak ofert pracy i niedogodny dojazd (w %)

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Niedogodny dojazd był wymieniany jako przeszkoda w podjęciu pracy najczęściej przez mieszkańców wsi i miast do 10 tys. mieszkańców (Wykres 4.28).

Brak ofert pracy doskwierał przede wszystkim bezrobotnym na wsiach, w małych i średnich miastach do 100 tys. mieszkańców (tak twierdziło 9 na 10 bezrobotnych). W miastach większych odsetek spadał do ponad 80%, natomiast w Warszawie był najmniejszy (70%), choć nadal dominował wśród głównych barier.

Przy uwzględnieniu podziału terytorialnego (Tabela 4.21) można zauważyć, że na brak ofert pracy w 2012 r. najczęściej skarżyli się mieszkańcy lubelskiego (97%), opolskiego (96%), podlaskiego (95%), świętokrzyskiego (94%) i łódzkiego (93%). Województwami, w których ten problem występował najrzadziej w ciągu ostatnich trzech lat są dolnośląskie (76% w 2012 r.) oraz pomorskie (80%).

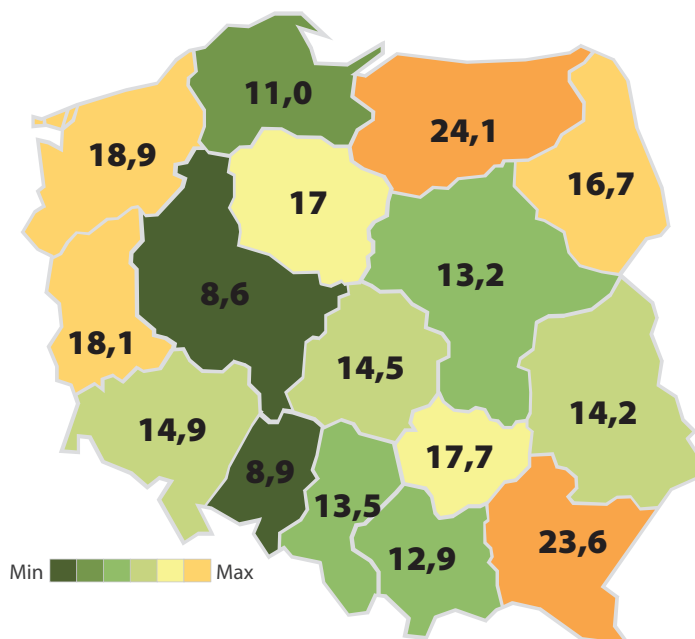
Tabela 4.21. Procent wskazań na brak ofert pracy jako barierę w podjęciu pracy wśród bezrobotnych ze względu na województwo w latach 2010–2012 (w %)

Województwo	2010	2011	2012
Lubelskie	81	91	97
Opolskie	86	82	96
Podlaskie	82	95	95
Świętokrzyskie	87	90	94
Łódzkie	90	91	93
Podkarpackie	90	95	92
Małopolskie	84	90	91
Kujawsko-pomorskie	76	78	90
Wielkopolskie	86	93	90
Zachodniopomorskie	81	86	89
Lubuskie	93	87	88
Mazowieckie	81	80	88
Śląskie	71	87	87
Warmińsko-mazurskie	94	93	86
Pomorskie	85	79	80
Dolnośląskie	80	84	76
Ogółem	83	87	89

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2010–2012

Stopa bezrobocia rejestrowanego – stosunek liczby osób, które przyznały, że w czasie badania były zarejestrowane jako bezrobotni w Powiatowych Urzędach Pracy do liczby osób aktywnych zawodowo (będących sumą zarejestrowanych bezrobotnych i osób pracujących).

Mapa 4.12. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce w 2012 r. według badań BKL

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

W okresie od lutego do maja 2012 r., według danych z trzeciej edycji badań BKL, **stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła 14,6%. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych wyniosła według tych oszacowań około 2,5 mln.**

Największy odsetek zarejestrowanych bezrobotnych występował wśród aktywnych zawodowo mieszkańców warmińsko-mazurskiego (24,1%) i podkarpackiego (23,6%) (Mapa 4.12). Najniższy natomiast wśród Wielkopolan i mieszkańców Opolszczyzny (niecałe 9%).

Wśród bezrobotnych aktywnie poszukujących pracy, analizowanych w poprzednich rozdziałach (definiowanych zgodnie z klasyfikacją stosowaną w badaniach BAEL), jedynie 66% było zarejestrowanych w urzędach pracy.

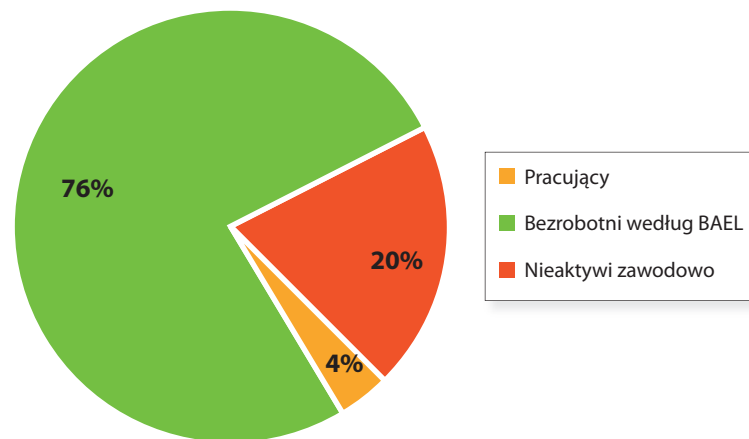
Liczby skalkulowane na podstawie danych BKL są nieco zawyżone w stosunku do oficjalnych danych z rejestrów Powiatowych Urzędów Pracy. Według danych GUS, stopa bezrobocia rejestrowanego w tym okresie wynosiła od 13,5% w lutym do 12,6% w maju, natomiast liczba zarejestrowanych bezrobotnych nie przekraczała 2,17 mln. Oszacowania dokonane na podstawie deklaracji respondentów mogą nie być tak precyzyjne jak oficjalne rejestry. Niekiedy respondenci mogą twierdzić, że są zarejestrowani jako bezrobotni pomimo tego, że akurat w momencie badania nie byli (a byli np. miesiąc wcześniej lub dopiero zamierzali się zarejestrować). Część osób może być również zarejestrowana w urzędzie pracy nie jako bezrobotny, lecz jako poszukujący pracy i błędnie odpowiedzieć na pytanie ankietera. Przekłamania mogą również występować w drugą stronę – osoby zarejestrowane w urzędzie pracy w rozmowie z obcą osobą nie zawsze muszą się do tego przyznać. Drobne różnice mogą być także efektem błędów oszacowań wynikających z natury sondażowych badań reprezentatywnych.

Według badań BKL wśród bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy nie było osób pracujących na etat lub prowadzących własną działalność. Mogły się tam natomiast znaleźć osoby, które w momencie realizacji badania pracowały na umowę zlecenie lub o dzieło (np. krótko po wyrejestrowaniu się z urzędu pracy), lecz stwierdziły, że nadal są zarejestrowane jako bezrobotne (co zawyżyło liczbę bezrobotnych wobec oficjalnych statystyk).

Na sprzeczne odpowiedzi respondentów wskazuje również fakt, że spośród zarejestrowanych bezrobotnych 4% przyznało, że pracuje obecnie w pełnym lub niepełnym wymiarze godzin (Wykres 4.29). Część z nich pracowała bez formalnej umowy, jednak część w momencie realizacji badania najprawdopodobniej była zatrudniona w formie umów zleceń.

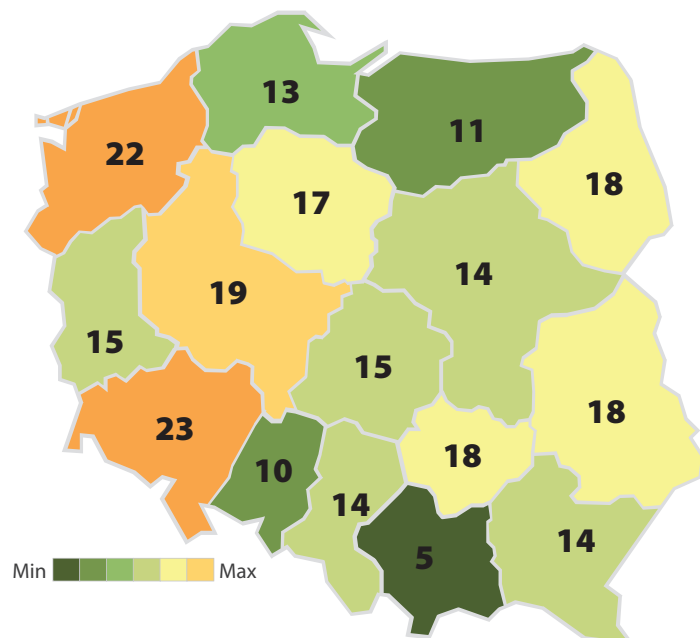
Zgodnie z definicją, którą przyjęliśmy w tym rozdziale za kategoryzacją stosowaną w badaniach BAEL (osoby pozostające bez pracy aktywnie jej poszukujące, czyli podejmujące jakiegokolwiek działania w tym zakresie w ciągu ostatnich 4 tygodni i gotowe do jej podjęcia w następnym tygodniu), **jako bezrobotnych aktywnie poszukujących pracy można uznać jedynie 76% zarejestrowanych bezrobotnych**. Z kolei aż 20% osób można traktować jako nieaktywne zawodowo, czyli niepracujące i nieposzukujące aktywnie pracy.

Wykres 4.29 Sytuacja zawodowa zarejestrowanych bezrobotnych według kategorii BAEL

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Mapa 4.13. Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych, którzy zadeklarowali, że aktualnie nie poszukują pracy

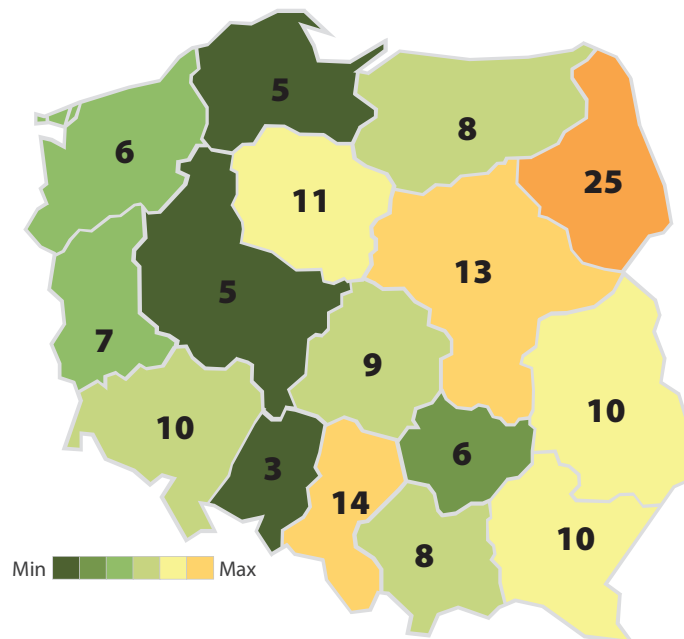

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

16% zarejestrowanych bezrobotnych przyznało, że aktualnie nie poszukuje pracy w ogóle (po wyłączeniu osób, które zadeklarowały, że obecnie pracują było to 15%). Częściej były to kobiety (19%) niż mężczyźni (12%). Największy udział tej grupy występował w województwie dolnośląskim (23%) i zachodniopomorskim (22%) (Mapa 4.13). W Małopolsce było to jedynie 5% badanych. Najczęściej podawaną przyczyną braku aktywności w kwestii poszukiwania pracy była sytuacja uniemożliwiająca podjęcie pracy (71%).

Spośród pozostałych 85% poszukujących pracy, aż 95% stwierdziło, że gotowi byłiby podjąć pracę w następnym tygodniu.

Mapa 4.14. Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych, którzy w ciągu ostatnich 12 miesięcy pracowali bez formalnej umowy

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Co dziesiąty respondent zarejestrowany jako bezrobotny w urzędzie pracy pracował bez formalnej umowy o pracę w ciągu ostatniego roku. Pracę taką częściej wykonywali mężczyźni (14%) niż kobiety (6%).

Taka forma pracy była popularna przede wszystkim w województwie podlaskim (25%), a także śląskim i mazowieckim (Mapa 4.14). Najmniej osób pracujących bez formalnej umowy było w opolskim, pomorskim i wielkopolskim (nie więcej niż 5%).

41% zarejestrowanych bezrobotnych przyznało, że są już zarejestrowani dłużej niż 12 miesięcy (Wykres 4.30). Od ponad 25 miesięcy zarejestrowany był co piąty badany.

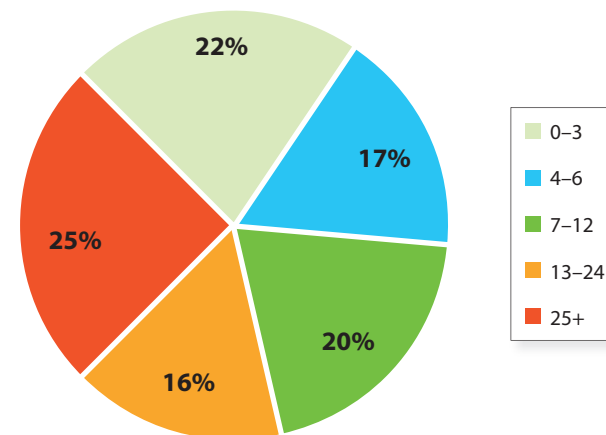
Według danych BKL stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce w 2012 r. wyniosła 14,6%.

Wśród bezrobotnych według definicji BAEL jedynie 66% zarejestrowanych było w urzędach pracy.

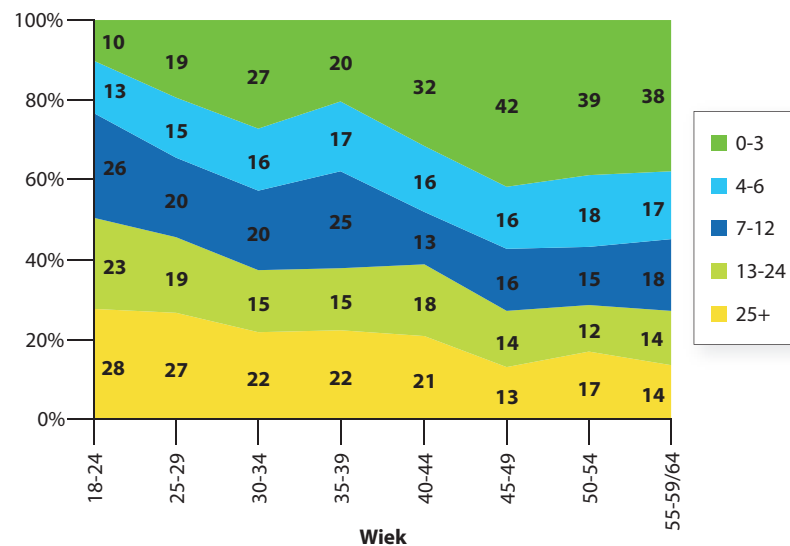
Jedynie 76% zarejestrowanych bezrobotnych w urzędach pracy aktywnie poszukiwało pracy. 20% można uznać za nieaktywne zawodowo. Wśród nich są osoby, które w ogóle nie poszukiwały pracy – było ich 16%.

Aż 41% zarejestrowanych bezrobotnych pozostawało w rejestrach urzędów pracy dłużej niż 12 miesięcy

Wykres 4.30. Okres pozostawania zarejestrowanym jako bezrobotny (w miesiącach)

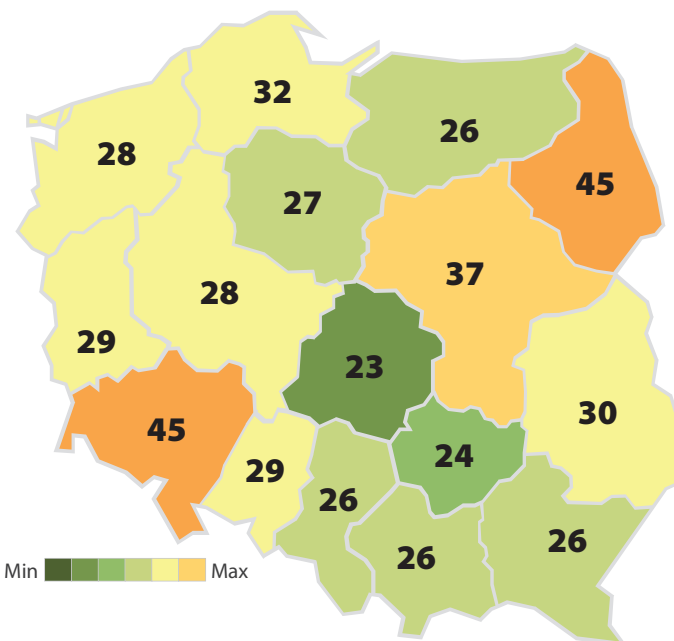
Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wykres 4.31. Okres pozostawania zarejestrowanym jako bezrobotny według wieku

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

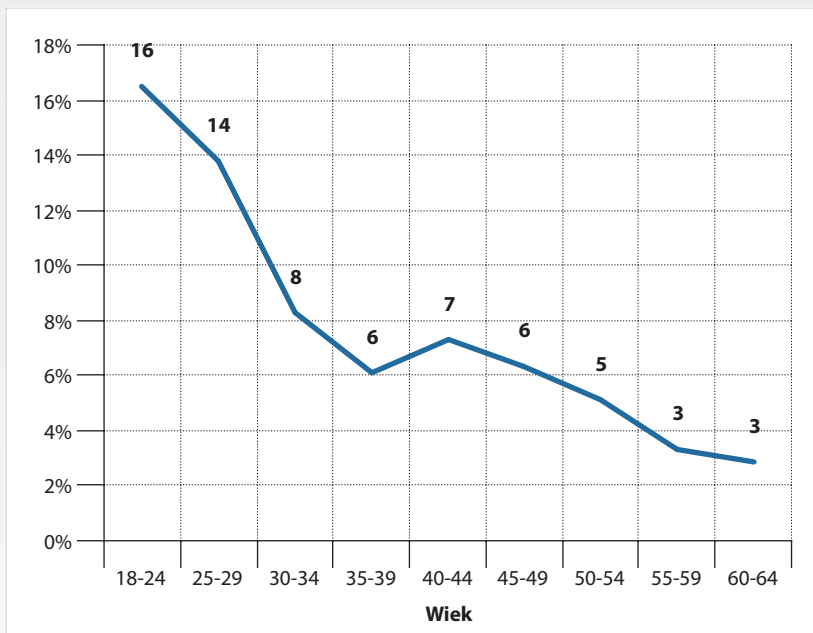
Przeciętny czas pozostawania zarejestrowanym jako bezrobotny wynosił 24 miesiące (mediana wyniosła 11 miesięcy; średnia obciążona 5% = 18) i rósł wraz z wiekiem. Najwyższy był wśród osób w wieku 50–59/64 lata – aż 38 miesięcy (mediana = 18). W tej grupie ponad połowa była zarejestrowana od ponad roku (Wykres 4.31). Natomiast wśród osób w wieku 18–24 lata średni czas zarejestrowania to jedynie 11 miesięcy (mediana = 6), a odsetek zarejestrowanych dłużej niż 12 miesięcy – 23%.

Aż 70% zarejestrowanych bezrobotnych, którzy poszukiwali pracy, było niezadowolonych z usług urzędu pracy. Podobnie jak w przypadku bezrobotnych według definicji BAEL, analizowanych wcześniej, również wśród zarejestrowanych bezrobotnych najwyższy poziom zadowolenia z działalności Powiatowych Urzędów Pracy był wykazywany w województwie podlaskim (45% odpowiedzi 'raczej zadowolony' i 'bardzo zadowolony') i dolnośląskim (45%) (Mapa 4.15). Najniższy natomiast w łódzkim (23%) i świętokrzyskim (24%).

Mapa 4.15. Zadowolenie z usług Powiatowego Urzędu Pracy wśród zarejestrowanych bezrobotnych w poszczególnych województwach (% zsumowanych odpowiedzi 'raczej zadowolony' i 'bardzo zadowolony')

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Wykres 4.32. Odsetek pracujących Polaków poszukujących nowej pracy w podziale na grupy wiekowe

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

W zakresie poszukiwania nowej pracy przez pracowników od trzech lat nie zaszły niemal żadne zmiany, **identycznie jak rok temu i dwa lata temu, nowej pracy szukało 8% Polaków (1,2 mln)**. Najczęściej były to osoby młode (Wykres 4.32) – w grupie wiekowej 18–29 lat około 15% chciało zmienić pracodawcę. W kolejnych grupach wiekowych odsetek ten spadał do kilku procent.

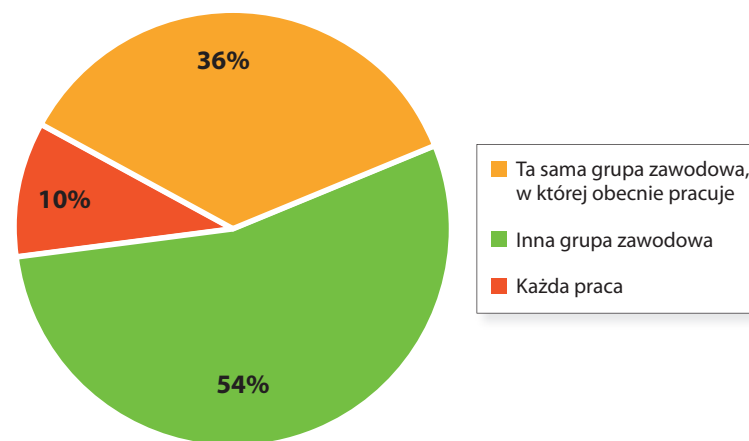
Podobnie jak rok temu, najczęściej nowej pracy szukali pracujący z województwa podlaskiego (12%) i małopolskiego (11%). Najrzadziej natomiast – z opolskiego (4%), pomorskiego (4%) i kujawsko-pomorskiego (5%).

Osoby pracujące w niepełnym wymiarze poszukiwały nowej pracy częściej (24%) niż pracujący w pełnym wymiarze (7%).

Najczęściej podawanym powodem poszukiwania pracy przez pracujących była chęć zmiany pracy (54%). W 26% była to chęć zarobienia dodatkowych pieniędzy. Spodziewana redukcja zatrudnienia niepokoiła jedynie 6% badanych.

Jedna trzecia osób pragnących zmienić pracę poszukiwała nowego pracodawcy w obrębie tej samej grupy zawodów (ISCO-1) (Wykres 4.33). **Ponad połowa zamierzała zmienić zawód**, przy czym największy przepływ można było zaobserwować w przypadku grupy zawodów specjalistycznych (aż 12% spośród wszystkich pracujących poszukujących pracy zamierzało wybrać taki zawód), do robotników wykwalifikowanych (8%) i usług (8%). Około 10% badanych przyznało, że poszukuje jakiegokolwiek pracy.

Wykres 4.33. Grupa zawodowa (ISCO-1), w obrębie której pracujący Polacy poszukiwali nowej pracy

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Najczęściej nowej pracy szukali pracownicy z grupy zawodów robotniczych niewykwalifikowanych (12%, czyli około 142 tys.) (Tabela 4.22). Pod względem liczebności największą grupę stanowili jednak pracujący w usługach, wśród których aż 257 tys. chciało zmienić pracę (czyli 10%). Byli to przede wszystkim sprzedawcy i pokrewni (153 tys.) oraz pracownicy usług osobistych (55 tys.).

Tabela 4.22 Odsetek pracujących Polaków poszukujących nowej pracy w podziale na wykonywany zawód (ISCO-1)

Grupa zawodowa	%	Liczebność w populacji
1 KIER	5	19430
2 SPEC	7	158619
3 SRED	7	124156
4 BIUR	8	95239
5 USLU	10	257474
6 ROLN	9	100637
7 ROBW	5	137643
8 OPER	8	117315
9 ROBN	12	141799
Ogółem	8	1152312

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Najpopularniejszym sposobem poszukiwania pracy była w tej grupie pomoc rodziny i znajomych (65%), w dalszej kolejności odpowiadanie na ogłoszenia internetowe (55%) lub prasowe (48%) oraz bezpośredni kontakt z pracodawcą (42%). Jedna czwarta korzystała z usług urzędu pracy.

Tabela 4.33. Zadowalające oczekiwania płacowe (MID) bezrobotnych i pracujących poszukujących nowej pracy w podziale na grupy zawodowe (ISCO-1)

Grupa zawodowa	Pracujący		Bezrobotni		N	
	Mt(5%)	Me	Mt(5%)	Me	Pracujący	Bezrobotni
2 SPEC	3079	3000	2242	2000	173	149
3 SRED	2491	2437	2145	2000	85	168
4 BIUR	2414	2300	2004	2000	75	133
5 USLU	1988	2000	1780	1800	131	422
7 ROBW	2416	2500	2126	2000	99	328
8 OPER	2696	2500	2211	2000	70	125
9 ROBN	2251	2156	1914	1918	76	340
10 Każda praca	2302	2000	2002	2000	80	304
Ogółem	2507	2500	2003	2000	788	1969

Mt(5%): średnia obcięta 5%; Me: mediana.

* Ze względu na małe liczebności wśród bezrobotnych usunięto kategorie „1 KIER” oraz „6 ROLN”.

Źródło: BKL – Badanie Ludności 2012

Dane zaprezentowane w Tabeli 4.23 pokazują, że pracujący poszukujący nowej pracy mieli zdecydowanie wyższe oczekiwania płacowe niż bezrobotni – przeciętnie o około 500 zł. Najwyższe kwoty podawali poszukujący pracy w zawodach specjalistycznych (ponad 3000 zł).

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) jest agencją rządową podlegającą Ministrowi właściwemu ds. gospodarki. Powstała na mocy ustawy z 9 listopada 2000 r. Zadaniem Agencji jest zarządzanie funduszami z budżetu państwa i Unii Europejskiej, przeznaczonymi na wspieranie przedsiębiorczości i innowacyjności oraz rozwój zasobów ludzkich.

Od ponad dekady PARP pomaga przedsiębiorcom w realizacji konkurencyjnych i innowacyjnych przedsięwzięć. Celem działania Agencji jest realizacja programów wspierających działalność innowacyjną i badawczą małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), rozwój regionalny, wzrost eksportu, rozwój zasobów ludzkich oraz wykorzystywanie nowych technologii.

Misją PARP jest tworzenie korzystnych warunków dla zrównoważonego rozwoju polskiej gospodarki poprzez wspieranie innowacyjności i aktywności międzynarodowej przedsiębiorstw oraz promocja przyjaznych środowisku form produkcji i konsumpcji.

W perspektywie finansowej obejmującej lata 2007–2013 Agencja jest odpowiedzialna za wdrażanie działań w ramach trzech programów operacyjnych – Innowacyjna Gospodarka, Kapitał Ludzki i Rozwój Polski Wschodniej.

Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego (CEiAPP UJ) zostało utworzone w 2008 r. – jako uniwersytecka, autonomiczna jednostka naukowo–badawcza. Głównym obszarem działalności Centrum jest współpraca z administracją publiczną – zarówno centralną, jak i regionalną, w zakresie ewaluacji i analizy polityk publicznych oraz ich metodologii. Działalność Centrum obejmuje usługi edukacyjne oraz prowadzenie badań naukowych i stosowanych, prac eksperckich i analitycznych skierowanych przede wszystkim do sektora administracji publicznej różnych szczebli.

W ciągu kilku lat działalności pracownicy i eksperci Centrum realizowali liczne projekty dla instytucji administracji centralnej – Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Ministerstwa Finansów, Kancelarii Premiera Rady Ministrów, Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Pracodawców RP. Przez cały czas Centrum współpracuje również z instytucjami regionalnymi – Wojewódzkim Urzędem Pracy w Krakowie, Urzędem Marszałkowskim Województwa Małopolskiego oraz innymi ośrodkami naukowymi i badawczymi – Uniwersytem Ekonomicznym w Krakowie, Małopolską Szkołą Administracji Publicznej czy Wojewódzkim Urzędem Statystycznym w Krakowie.